Letnik 21
maj, 2020
št. 2 (104)

dežela OSTRNIC

Obrh

GLASILO OBČINE LOŠKA DOLINA

Kozarišče

so gručasto naselje na južnem delu Loškega polja, na prehodu v snežniške gozdove. Območje vasi se razteza proti jugu vse do Snežniške planote in meje s Hrvaško. Iz naselja vodi glavna gozdna cesta čez Leskovo dolino in Mašun v Pivško kotlino ter čez Svinščake in Gomance v Ilirsko Bistrico. Zahodno od vasi so obširni snežniški gozdovi, vzhodno njive in polja, ob Malem Obrhu pa so mokrotni travniki. Na drugem bregu Malega Obrha se nahaja grad Snežnik s parkovno zasaditvijo in pripadajočimi pristavami.

Kozarišče in Kozarci *v sliki*

Poplave januar 2014 (foto: Mario Žnidaršič)

Koncert Plavajoči grad v kozarski cerkvi sv. Benedikta (foto: Janja Urbiha)

Dan nogometa v športnem parku Peščenek - maj 2018 (foto: Borut Kraševec)

Balinanje v peščenku po pohodu ŠRD Snežnik Kozarišče na Snežnik 2016 (foto: Borut Kraševec)

Na vasi med festivalom Plavajoči grad (foto: Nives Pišek)

Odbojka v peščenku ŠRD Snežnik Kozarišče, 2018 (foto: Borut Kraševec)

Namestitev rant 2019 (foto: Borut Kraševec)

Romanje k Novi Štifti 2017 (foto: Borut Kraševec)

Trkanje pirhov, velika noč 2009 (foto: Borut Kraševec)

Smerokaz kozarskih ulic (foto: Mario Žnidaršič)

Za gradom pri Breznu po žledolomu (foto: Nives Pišek)

Kje najdete to številko? (foto: Janja Urbiha)

»Zverina« na svojem (foto: Nives Pišek)

IZ OBČINSKE HIŠE
Nadaljevanje začetih aktivnosti 4
Zahvala 4

SVETNIŠKA STRAN
KUKURIKU »LOKAL SHOW« 5

LJUDJE IN KRAJI
Kozarišče 6
KARMEN BAJEC: MOJE DELO JE MOJE ŽIVLJENJE in MOJE ŽIVLJENJE JE MOJE DELO 10
Milena umetniška je duša! 13
Štefanovih dva tisoč vin 13
Koronavirus v Loški dolini 14
V Nadlesku se dogaja 15
Glasba in glasbeniki v Loški dolini 16
Prvomajska budnica z gasilskim vozilom 16
Babji odkruški - Kisikova maska 17
Srebrni in zlati znak Civilne zaščite 17

KULTURA
Magda Stražišar - Magduška (1920–1997) 18
Korona razstava 19
ANTON FRBEŽAR - TONI: DRVA ŽIULEJNA SMO 19
Ob dnevu plesa 20
Medvedje zgodbe 21
Koku je medvejda pozdravu 21
Kako se pravi po naše XI. 22
Nekaj starih in narečnih besed iz raznih virov 22
Prepoznate? – Kaj je na sliki? 23
Anton Frbežar – TONI: Pisma sas izolacije 23

ŠPORT IN REKREACIJA
Novice iz ŠD Extrem 24

VRTEC&ŠOLA
Kako se z otrokom pogovarjati o koronavirusu? 25
Besedne poti v času epidemije 26
Nekaj idej za ustvarjanje z otroki doma 28
Za bistre glavce 30

DRUŠTVA
NATURE&WILDLIFE in doživetja narave v Loški dolini 31
Z Valvasorjem po Notranjski 32

LEKANČKOV BUTIK
Cakepops virusi 33

NAŠA KULINARIKA
Makaroni z jabolki 33

DOBRO JE VEDETI
PLANET ZEMLJA IN MI
Ozdraviti sebe – ozdraviti Zemljo 33
Česa se lahko naučimo iz korona situacije? 34
Tiščanje glave v pesek in transformacija 36
Lokalna ponudba hrane na spletu 37
Izpust risa Katalina iz prilagoditvene obore v naravo 38

PISMA BRALCEV
Odgovor na prispevek O publikciji II. udarni ali Rupnikov bataljon 38
Opravičilo in popravek ob članku Antona Avsca O publikaciji II. udarni ali Rupnikov bataljon 39
Razmišljati še ne pomeni vedeti ali znati 40
Problematika onesnaženja našega Obrha in bivalnega okolja Loške doline 42
O krizah 43

IZ ZGODOVINE
Moje življenje 43
Novice iz Loške doline (1855) 45

Križanka 46

Vabljeni k druženju na straneh novega Obrha.

(op. varnostna razdalja in zaščitna maska pri tem nista potrebni)

Spoštovane bralke, bralci in tudi vsi, ki pripravljate članke, lepo pozdravljeni!

Preden se posvetim vsebini in obsegu tokratne številke se zahvaljujem vsem, ki so oz. ste se v tem obdobju posebnih razmer, ki jih terja epidemija Covid-19, trudili in se še trudite za dobro vseh, da bi bilo življenje varno pred širjenjem bolezni ter v danih okoliščinah kar se da znosno in normalno ...
Da je življenje v času od zadnje izdaje Obrha potekalo drugače od običajnega, je opaziti tudi v vsebini tokratne številke. Društvene aktivnosti, športni, kulturni ter drugi množični dogodki so zaradi prepovedi druženja in splošnih ukrepov zamrli, zato so strani, namenjene tem temam, okrnjene, so pa zato do izraza prišle nekatere druge vsebine ... Vabljeni, da jih preberete.
Ali so članki v Obrhu ravno pravega obsega ali so mogoče nekateri predolgi ali pa celo prekratki, presodite sami. Verjetno je mnenje posameznika odvisno tudi od tega, za katero vsebino gre in katere teme so mu ljubše.
V zadnjih dveh številkah sem z nekoliko daljšim uvodnikom brez slabih namenov zasedel prostor, kjer so bila običajno navodila in pravila za pripravo člankov.
Na sestanku uredniškega odbora smo se strinjali, da so navodila dobrodošla in tudi nujna, tako da so vsi, ki pripravljajo vsebino, v vsaki številki seznanjeni z njimi. Z upoštevanjem le teh je razpored člankov preglednejši, obseg sprejemljivejši, olajšano pa je tudi uredniško delo. Zato je tokrat v nadaljevanju več prostora namenjenega navodilom in priporočilom za pripravo člankov, ki so tudi nekoliko dopolnjena.
Naj bodo vsem, ki pripravljajo oz. pripravljate vsebino v katerikoli rubriki, navodila predvsem v pomoč in naj vam ne predstavljajo omejitve pri posredovanju pozitivnih vsebin, zato zaključujem z mislijo Georgea Horacea Lorimera, ameriškega novinarja, založnika ter med letoma 1899 in 1936 tudi urednika časopisa The Saturday Evening Post: **"Dobro premislite, preden komu izrečete težko besedo, in ne zamudite nobene priložnosti, da izrečete dobro."**

Naj bo priložnost za dobro besedo tudi naslednja številka Obrha, kamor vas vabim, k sodelovanju!
Do takrat lepo pozdravljeni in ostanite zdravi!

Borut Kraševec
urednik

Rok za oddajo prispevkov za naslednjo številko: **17. junij 2020**

ZA VSEBINO ČLANKOV V OBRHU ODGOVARJAJO AVTORJI SAMI. STALIŠČE V VSEBINAH POSAMEZNIH PRISPEVKOV NI NUJNO TUDI STALIŠČE UREDNIŠKEGA ODBORA ALI IZDAJATELJA.

Splošna navodila in pravila za pripravo člankov:
• Tekstovni del članka naj bo napisan in posredovan v elektronski obliki v programu word. • Ime dokumenta naj bo enako, kot je naslov članka. • Vsi teksti morajo biti podpisani s polnim imenom in priimkom. • Fotografije in drugo slikovno gradivo mora biti pripravljeno v digitalni obliki v jpg formatu, ločljivosti 300 dpi in velikosti 1MB ali več. Slikovno gradivo naj bo posredovano samostojno in ne vstavljeno v wordov dokument. Predvsem pa naj fotografije ne bodo prenesene direktno s fb ali drugih spletnih strani, ker take niso tehnično ustrezne za tisk. • K fotografijam je potrebno priložiti besedilo (kdo, oz. kaj je na fotografiji) ter obvezno navesti avtorja fotografije oziroma, če avtor ni znan, ime tistega, ki fotografijo hrani oziroma poseduje. • Seznam fotografij s podatki naj bo napisan na koncu članka, na katerega se slikovno gradivo nanaša. • Priporočena in zaželena dolžina tekstov je od 2.000 do največ 5.500 znakov s presledki ter priporočena ena ali največ dve fotografiji oz. slikovni prilogi. • Izjeme so intervjuji, predstavitev oseb in krajev, potopisi in razni strokovni članki, ki potrebujejo obsežnejšo razlago. Ti teksti lahko vsebujejo do največ 20.000 znakov s presledki ter največ pet fotografij oz. slikovnih prilog. • Če je fotografij priloženih več, kot jih lahko vstavimo k članku, si uredništvo pridržuje pravico, da ne objavi vseh. Uredništvo si pridržuje tudi pravico do neobjave ali krajšanja člankov, ki niso v skladu s predpisano dolžino. Prav tako ne objavi tistih, ki niso v skladu s programsko zasnovo glasila in ne sodijo v nobeno od rubrik.

Navodila za prispevke v rubriki Pisma bralcev:
• Tekst naj ne presega 3.000 znakov s presledki in največ eno slikovno prilogo • Vsebina naj bo omejena na tematiko, ki se nanaša izključno na Loško dolino, za vse druge teme si uredništvo pridružuje pravico, da jih ne objavi. • Teksti z žaljivo ali sovražno vsebino ne bodo objavljeni. • Uredniški odbor si pridržuje tudi pravico, da morebitno polemiko na določeno temo, ki bi se nerazumno razvijala v več zaporednih številkah, omeji oz. jo prekine. • Besedilo mora biti podpisano s polnim imenom in priimkom. • Dopisan mora biti tudi naslov in telefonska številka, z namenom, da lahko preverimo istovetnost pisca. • Za vsebino in resničnost navedb odgovarja izključno avtor sam.

Navodila za prispevke v rubriki Svetniška stran:
• Vsem svetnicam in svetnikom je enako odmerjen prostor. Teksti so lahko dolgi maksimalno 2800 znakov s presledki in ena osebna oz. portretna fotografija. V primeru, da je tekst daljši od predpisanega obsega, ne bo objavljen, oz. bo vrnjen v krajšanje.

OBRH – JAVNO GLASILO OBČINE LOŠKA DOLINA
Prejmejo ga brezplačno vsa gospodinjstva v občini Loška dolina. • Naklada 1500 izvodov. • Uredniški odbor: Alma Kandare, Andreja Buh, Bernarda Okoliš, Janja Urbiha, Mario Žnidaršič, Miha Razdrih, Milena Ožbolt • Odgovorni urednik: Borut Kraševec • Naslov uredništva: Loška dolina, Cesta Notranjskega odreda 2, 1386 Stari trg pri Ložu. • E-naslov: obcina@loskadolina.si • Telefon: 01 705 06 70 • www.loskadolina.si • naslovnica: Kozarišče • tekst na naslovnici: Janja Urbiha • fotografija na naslovnici: Mario Žnidaršič • Lektoriranje: Andreja Mlakar • Tisk: Abakos d.o.o.

Janez Komidar, župan Občine Loška dolina

Nadaljevanje začetih aktivnosti

Kljub izrednim razmeram in omejitvam zaradi epidemije COVID-19 mora življenje in delo potekati primerno trenutni situaciji. Seveda vse v skladu z ukrepi, ki so do sedaj, drage občanke in občani Loške doline, tudi z vašo pomočjo in ob vašem doslednem upoštevanju vzdrževali pozitivno sliko neokuženosti v občini. Da ni prišlo do velikega števila okužb s korona virusom v občini in njeni soseščini, je VAŠA zasluga. Želim si, da bi tudi v prihajajočih dneh, kljub sproščanju nekaterih ukrepov ohranili samodisciplino in potrpežljivost. Pri vsakdanjem življenju in vseh nepredvidenih situacijah, ki nam jih to prinaša s seboj, vam pri reševanju teh težav in v tem času še vedno lahko pomagata Štab Civilne zaščite (CZ) Loška dolina in Občina Loška dolina. In ob tej priložnosti moram ponovno izraziti zahvalo vsem članicam in članom Štaba CZ Loška dolina za njihovo požrtvovalno delo, saj delujejo vse dni tudi ob sobotah, nedeljah in praznikih.

Občina Loška dolina je v trenutku razglasitve epidemije, zaradi nejasnosti, ki jo je ta prinesla s seboj, rahlo zastala, saj je kar na enkrat bilo več vprašanj in skoraj nobenega pravega in razumnega odgovora. Pričeli smo iskati trgovce in dobavitelje za razkužila, za zaščitne maske ter se spraševali, kako bomo poskrbeli za osnovno oskrbo občanov, za šolo in vrtec, zdravstveno varstvo in varnost občanov ter tudi kako bomo poskrbeli za najbolj ranljive skupine občanov, v kolikor se zadeve zaostrijo do skrajnosti. Nekaterim občankam in občanom žal ni bilo jasno (kot jim še danes ni), da gre za izredne razmere ter da se aktivnosti prilagodijo situaciji in da je ukrepanje primerno. Marsikatero opravljeno delo se v tistih prvih dneh res ni videlo. In vendarle smo kljub vsem začetnim nejasnostim pričeli pridobivati odgovore in navodila, tako da je organizacija dela

Kanalizacija Škrilje
(foto: Emil Mlakar)

v občini stekla spet normalno, skoraj tako kot pred krizo, pa vendar ob strogem upoštevanju vseh priporočil NIJZ in vlade.

Investicije in projekte, ki so bili za trenutek ustavljeni, smo ponovno pričeli izvajati. Ponovno so se po nekaj tedenskem predahu pričela dela na projektu izgradnje kanalizacijskega sistema Škrilje, tako da sedaj potekajo spet, kot je bilo zastavljeno. Tudi opremljanje rezervnega vodnega vira se nadaljuje. V preteklem tednu je bila v vrtino vstavljena črpalka s pripadajočo opremo, danes pa se je na črpališče postavil še kontejner, v katerem bo po prvomajskih praznikih montirana še vsa dodatna zunanja elektro oprema s krmilniki. Takoj potem bomo pričeli z izvajanjem štirinajstdnevnega črpalnega preizkusa ter ob zaključku še z obveznim odvzemom vzorca vode za drugo analizo. Resnično si želim, da bi tudi drugi vzorec, enako kot prvi, pokazal ustreznost vode za javno uporabo. Stanje ostalih vodnih virov je trenutno zadovoljivo za pokrivanje vseh potreb po vodi v občini, čeprav se letošnja suha zima in pomlad brez večjih padavin odražata tudi na podtalnici.

Dodatni vodni vir Kozarišče
(foto: Emil Mlakar)

Nivoji vodnega stolpca v vseh štirih vrtinah so ravno zaradi tega rahlo upadli, vendar niso kritični. Upam, da se tako suho vreme ne bo nadaljevalo, kajti bliža se poletje in čas, za katerega ne vemo, kaj nam prinese. Prav zaradi navedenega se z izvajalcem intenzivno dogovarjamo za izvedbo obnove vodovoda skozi Pudob. Po prvomajskih praznikih naj bi izvajalec gradnje kanalizacijskega omrežja v jugovzhodnem delu občine predal sistem občini. Občina pa namerava takoj za tem sistem predati upravljalcu ter tako omogočiti pogoje za priključevanje na kanalizacijo.

Ponovno so stekli pogovori in dogovori z Ministrstvom za infrastrukturo zaradi modernizacije ceste Stari trg–Loški Potok. Trenutno je pri ministru v podpisovanju dogovor o izvedbi modernizacije odseka. Po praznikih pričakujem, da bo dogovor posredovan v podpis tudi na občino. Finančno investicijo pokriva državni proračun, pripadajoči del za izgradnjo pločnika in prehoda za pešce pa Občina Loška dolina.
Spoštovane bralke in bralci glasila Obrh, zadnja dva meseca smo imeli vsi polna ušesa Korone pa vendar je življenje teklo dalje. In da je bilo temu tako, smo lahko hvaležni vsem tistim službam in posameznikom, ki so kljub strahu zase, za svoje zdravje ter zdravje vseh njim bližnjim delali in opravljali razne naloge, tudi kot prostovoljci. V takšnih trenutkih se spozna veličina človeka oziroma zaveš se veličine njihovega srca. HVALA VAM ▪

Zahvala

Moja iskrena zahvala vsem, ki ste v trenutkih preizkušenj in soočenja s pandemijo pokazali pripravljenost pomagati. Vsem, ki ste kljub negotovosti in strahu ostali na delovnih mestih in skrbeli, da je naše življenje potekalo vsaj približno normalno, in vsem, ki ste pokazali res veliko mero potrpežljivosti, solidarnosti in predvsem samodiscipline. Občutili smo, da ni lahko živeti v strahu in nevarnosti pred okužbo, kjer ni nihče izvzet, pa vendar ste občanke in občani občine Loška dolina ponovno dokazali z vso odgovornostjo spoštovanje državnih in lokalnih ukrepov za zajezitev širjenja bolezni.

Posebno zahvalo pa želim izreči članom Občinskega štaba Civilne zaščite za vse do sedaj opravljeno delo, ki ga že od začetka krize opravljajo res profesionalno, ter vsem pridnim šiviljam v občini in širše, katerih pridne roke so v neverjetno kratkem času izdelale pralne maske za vsakega občana naše občine.

Tudi v naslednjih tednih in mesecih vas prosim, da ostajamo potrpežljivi in strpni ter da upoštevamo sprejete ukrepe, kajti le na tak način lahko preprečimo, da bi se zgodba ponovila. Jaz verjamem, da bomo s skupnimi močmi uspeli zajeziti širjenje koronavirusa in da bomo kasneje znali utiriti naša življenja nazaj v prave tirnice ob zavedanju, da nas je ta žalostna zgodba marsičesa tudi naučila.

Janez Komidar, župan občine Loška dolina

Mag. Armida Bavec, članica občinskega sveta

KUKURIKU »LOKAL SHOW«

mag. Armida Bavec
(arhiv: Armida Bavec)

Naj tokrat nadaljujem s končnim stavkom prejšnje objave: **V ozadju se dogaja**. Lahko le pripomnim, da je vse skupaj tako nespretno, da je do vseh nas že prav podcenjujoče. Tudi »psevdonim« nič ne pomaga, saj ni mogoče prikriti obupa ob spoznanju, »kaj sploh znam in zmorem«. Ne manjka pa tudi obupanih poskusov »kukuriku koalicije« po opravičevanju svojih neuspehov. Za obuditev zgodovinskega spomina (ali bolje rečeno, opomina sedanjosti in prihodnosti) malce prebiram objave po spletni strani občine. In, glej no glej, poročilo nadzornega odbora (v nadaljevanju: NO) iz 17. 1. 2017 o nadzoru nad investicijo obvozna cesta Stari trg. Nadzorniki so kar 7 mesecev vodili postopek nadzora. Sestankovanje, pregledovanje dokumentacije, zahtevanje pojasnil in pomanjkljivi odgovori, ogledi na terenu. Ko človek prebira poročilo, kar ni konca. In ugotovitve: ugotovljenih kar nekaj neskladij med dejansko izvedenimi deli in vgrajenim materialom ter zaračunanimi postavkami. Naj jih navedem samo nekaj: ob igrišču OŠ izvedena postavitev žičnate ograje v cca 60 m krajši razdalji, kot je bilo zaračunano; postavitev kandelabrov zaračunana dvakrat; bilo zaračunano preveč izkopanega materiala; jašek zaračunan, vendar ne izdelan itd. Več si lahko sami preberete v objavljenem poročilu. Pa pojdimo k naslednjem nadzoru. Nadzor »izvedbe javnega naročila in izvedbe izgradnje gozdne ceste v Stene«. Tu naj izpostavim le eno »cvetko«: »Zapisnik o končnem obračunu in primopredaji izvedenih del je bil narejen 7. 11. 2016. Cesto v Stene je formalno prevzela Občina Loška dolina. Zapisnik je bil s strani Zavoda za gozdove (v nadaljevanju: ZG) podpisan, vendar ZG poročil o gradnji ceste v Stene ni podal. Po besedah predstavnika g. Škrbca, ceste v Stene ni hotel prevzeti, ker cesta še ni bila končana in tudi še ni bila urejena ustrezna dokumentacija … Mnenje NO je, da občina ne bi smela sprejeti, sploh pa ne plačati računa brez ustreznih (v pogodbi navedenih) poročil. NO je županu priporočil, da se pri javnih naročilih dela v skladu z zakonodajo in uveljavljenimi postopki in da se proti kršiteljem teh ustrezno ukrepa.«

Ajoj, spet »iskanje zakonov, členov, skratka vejic in pik«. Hm, ali pa je to kar »tolčenje po mizi?«

Še bolj je »naporno« poročilo NO o »Pregledu izvedbe investicije »Vodooskrba v Babnem Polju««. NO je 28. 9. 2017 sprejel sklep, da opravi ta nadzor in poslal županu sklep, v katerem je bilo zaprosilo za pripravo dokumentacije na vpogled. Dne 8. 11. 2017 so se sestali in preučili »cel kup« dokumentov. In žal ugotovili, da predložena dokumentacija ni popolna. Na terenu so opravili kar tri oglede in vsakokrat zaprošali za pojasnila in dokumentacijo, a še vedno ni bilo ustreznih dokazil/pojasnil. Ena od navedb NO je: »Pri pregledu investicije je NO ugotovil večja odstopanja v realizaciji v primerjavi z dokumentacijo. Hkrati ni pridobil ustreznih odgovorov s strani občinske uprave.« Zato so predlagali izvedenca gradbene stroke, da zadevo preuči. Izvedenec je bil imenovan in zgodilo se je nemalo sestankov s predstavniki občinske uprave, NO, izvajalcem, vrstile so se prošnje/zahteve po dostavi dokumentacije. In končno mnenje sodnega izvedenca: »S polno mero strokovne odgovornosti izjavljam, da je končna obračunska situacija za opravljena dela previsoka in da so imeli člani NO prav, ko so predlagali kontrolo.« In kaj je NO še zapisal v svojem poročilu: »Pri opravljenem terenskem ogledu in meritvah je dolžina gozdne makadamske ceste 3.200 m. Ugotovitve pa so naslednje:

-dvom v debelino izkopa 10 cm in 25 cm v naslednji točki, saj je vidna skala; preveč zaračunane površine asfalta; gradbeni dnevnik pomanjkljivo izpolnjen; **predvideno** 4922,80 m^2 tampona za makadamsko cesto, **zaračunano** pa 13.653,94 m^2; izdelava zgornjega sloja makadamskega cestišča v debelini 10 cm – **predvideno** 4922,80 m^2, **zaračunano** 15.754,02 m^2« … in še bi lahko pisali, a bolje, da si sami preberete neposredno v poročilu NO. Vsekakor pa je zanimiva ugotovitev NO, ki se glasi: »NO je v nadzoru ugotovil visoko preplačanost investicije. Ocenjujemo, da **je bila investicija preplačana vsaj za 125.000 EUR**. Vse cene so vzete po dejanskem obračunu iz končne situacije in je potrebno upoštevati še popust, ki je 20 %.«

Neverjetno, kaj vse se najde med objavami na spletni strani občine. Ob vsem tem se sprašujem, kaj se je premaknilo na bolje v tem času, in obenem z žalostjo ugotavljam, v kakšen začaran krog se je v zadnjem desetletju ujela ta naša lepa dolina. Sprašujem pa se, kdo bo prevzel odgovornost za izgubljeni čas in priložnosti, ki so nam spolzele skozi prste«. Najeti 3 mio kredita v imenu občine ali pa 400.000 EUR v svojem imenu, pa vendarle ne predstavlja tako velikega »strokovnega izziva«, da ga ne bi premagal kdorkoli (ps. če se prebere še kak zakon ali člen, pa je zadeva še lažja). Kajne?

Več na: http://armidabavec.blogspot.com/

Janja Urbiha

Kozarišče

Zgodovina

Prvi zapisi vasi Kozarišče segajo v daljno leto 1275.
Arheologi so najstarejše ostanke v vasi našli jugovzhodno od gradu, na levem bregu Malega Obrha, ki so jih prepoznali kot pozno bronastodobno naselbino.
Vas je ves čas svojega obstoja tako ali drugače povezana z graščino Snežnik. Že vse od svojega nastanka dalje. To potrdi že legenda o nastanku vasi, ki prvi takole.

Že takrat, ko naše vasi še ni bilo, so ta naš svet ogrožale velike poplave. Tam pri Belih vodah (Bajləh uadah) so delovali štirje oglarji, ki so v gozdu oglarili in ga s tem krčili. Vsak od njih je imel za lažje preživetje tudi kozo. Grajski s Snežnika (grajnskə Žniepərškə) so jih povabili, da se naselijo v okolici gradu. Postali so njihovi podložniki, s seboj pa so pripeljali tudi svoje koze. Ljudje so jih zato klicali Kozarci, vasi pa se je prijelo ime Kozaršče, kasneje preimenovano v Kozarišče.

Več sto let stare oznake najdemo tudi v podružni cerkvi sv. Benedikta, ki stoji sredi vasi. Na vhodnem portalu najdemo dve letnici. Starejša, zapisana nad vhodom, priča o postavitvi cerkvice leta 1551. Druga, vklesana na kamnitem vhodnem portalu, pa priča o temeljiti obnovi cerkve leta 1887, ko je dobila tudi nov zvonik. Enaka letnica se namreč ponovi tudi na kamnitem okenskem okviru na zvoniku.

Vaška knjiga hrani zapis, da si je vas za nakup novih cerkvenih zvonov denar sposodila od trgovca Janka Šumrada ter mu še isto leto denar tudi v celoti vrnila. Za zvonove je

Kozarišče na karti iz leta 1925

nekaj prispevala tudi snežniška graščina.
V vaški knjigi najdemo tudi, da je vas iz skupne blagajne poskrbela za vaške reveže. Leta 1908 je Jerneju kupila srajco in spodnje hlače, dve leti kasneje pa je z vaškim denarjem oblekla Miha K.

Ko je graščina za časa zadnje knežje družine urejala dostopne ceste do gradu in po Javorniških gozdovih, je zgradila več kot 200 km cest. Tako smo tudi Kozarci pridobili bistveno izboljšane dostope do gozdov ter dodatne zaposlitve za furmane. Pridobili pa smo tudi ureditev dela ceste v vasi, ki ga imenujemo »Med rantami«.

Dvoločni kamniti most, ki iz vasi pelje v grajski park, je bil zgrajen pred točno 130 leti, leta 1890. Močno načet je letos dočakal

Kozarišče v franciscejskem katastru (1823–1869)

Obnova mostu (foto: Mario Žnidaršič)

težko pričakovano temeljito obnovo, ki je trenutno v polnem teku.

Schönburgi so leta 1904 na poglobljenem mestu Obrha zgradili letno kopališče. Ni mi znano, koliko so ga grajski uporabljali. Zato pa je ta pridobitev dobro služila kozarski mladini za poletne osvežitve, zna povedati moj oče.

ZASELKI

Glažuta

Od leta 1770 do 1775 je bilo krščenih 16 otrok delavcev, ki so delali v glažuti (Glasütte) pri snežniškem gradu (med njimi so tudi češki in nemški priimki). Vsi delavci so stanovali v vasi Kozarišče. Glažuta se je nahajala na jasi, na levem bregu Obrha, v neposredni bližini izvira.

Železnica

V vaški zgodovini najdemo tudi zabeležko o zaselku Železnica, o katerem danes ni več nobenega sledu, le ledinsko ime se je ohranilo.

Grajševka

Lovska hiša v Grajševki je bila zgrajena v sedemdesetih letih 19. stoletja, kot zaščitna postaja na meji gospostva Snežnik in glavnih izvoznih poti. V Zgodovini gospostva Snežnik zasledimo, da je najprej nosila hišno št.1. Torej je spadala pod Snežnik oz. Kozarišče. Danes ta lokacija nosi hišno število vasi Vrh.

Leskova dolina

Od vasi je oddaljena 11 km. Je najstarejša gozdarska postojanka snežniškega posestva. Leta 1870 so tam postavili enostavno

čuvajnico, ki ji je sledila gozdarska hiša in ostale stavbe.

Bajtarji in najemniki iz Unca so bili nekoč znani obročarji. Iz leskovih vej so izdelovali obroče in jih za lepe denarce prodajali v Trstu. Jeseni ali na pomlad, dokler so grajski oskrbniki to dopuščali, so hodili tudi v Leskovo dolino sekat palice in jih z vozovi vozili domov, osem ur v eno stran.

Pred prvo svetovno vojno je bila dolina glavno zbirališče voznikov, ki so vozili les iz snežniških gozdov v Loško dolino, kar je grobo prekinila meja po prvi svetovni vojni. Jugoslovanska oblast pa je tu postavila carinarnico in zavarovala mejo s carinskimi uradniki in finančno stražo, da bi preprečila čezmerno širjenje tihotapstva in s tem veriženje tihotapljenega blaga, ki je prihajalo ali odhajalo preko mejne črte.

Pred drugo vojno je bila to majhna naselbina s petimi hišami: štiri za lovce in ena za oskrbnika. Poleg tega je bila tu še straža financarjev, karabinjerjev in miličnikov. Takoj po drugi svetovni vojni je bilo z otroki vred približno dvajset prebivalcev, ki so gravitirali v Loško dolino.

Po drugi vojni je bilo tam naselje za gozdarske delavce, ki so med tednom bivali v Leskovi dolini. Tam so imeli svojo črpalko, menzo … in kot razberemo v članku* iz leta 1965 tudi kino predstave.

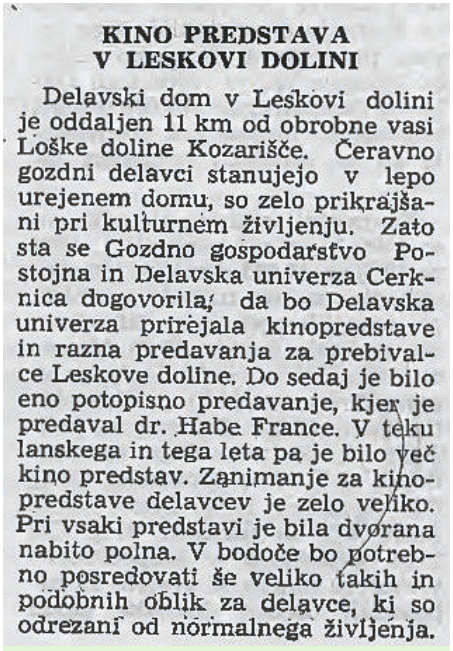

KINO PREDSTAVA V LESKOVI DOLINI

Delavski dom v Leskovi dolini je oddaljen 11 km od obrobne vasi Loške doline Kozarišče. Čeravno gozdni delavci stanujejo v lepo urejenem domu, so zelo prikrajšani pri kulturnem življenju. Zato sta se Gozdno gospodarstvo Postojna in Delavska univerza Cerknica dogovorila, da bo Delavska univerza prirejala kinopredstave in razna predavanja za prebivalce Leskove doline. Do sedaj je bilo eno potopisno predavanje, kjer je predaval dr. Habe France. V teku lanskega in tega leta pa je bilo več kino predstav. Zanimanje za kinopredstave delavcev je zelo veliko. Pri vsaki predstavi je bila dvorana nabito polna. V bodoče bo potrebno posredovati še veliko takih in podobnih oblik za delavce, ki so odrezani od normalnega življenja.

Kino v Leskovi dolini 1965

Snežnik

V starih matičnih knjigah je grad Snežnik zapisan kot »Snežnik 1«, danes grad nosi hišno št. Kozarišče 67. Stavbe v grajski okolici pa hišne številke Kozarišče 68–73 in 75.

Snežnik 2, ki je v rojstnem listu iz leta 1919 zapisan kot » Šneperk štev. 2« je poleg gradu najstarejši objekt na tej lokaciji. Princ Georg je pri obnovi pristav obdržal samo to hišo, ki je bila takrat še sodišče.

Hiša z naslovom Snežnik 2 oz. danes Kozarišče 68, imenovana tudi Ferbalterija ali stavba grajske uprave, ima zelo pester seznam prebivalcev. Med njimi so tudi Čehi in Avstrijci, vsi grajski uslužbenci. Tudi kar nekaj kozarcev je rojenih v tej hiši.

V Snežniku št.2 je med 1869 in 1875 delovala prva gozdarska šola, za katero je potrebno poudariti, da se je pouk vršil v slovenskem jeziku. To je čas, ko se je vsa osnovnošolska izobrazba še vršila v nemškem jeziku. Šola je bila v prvi vrsti namenjena ***»sinovom manjših kranjskih posestnikov ali drugih malopremožnih deželanov«***. Tu so se izšolale tri generacije gozdarjev. V časopisu Novice, iz leta 1868, lahko med drugim preberemo:

Šola naj se imenuje deželna niža gozdarska šola, osnovana v vsem po izgledu Hinterbrühlske šole, in traja dve leti; učni jezik je slovenski.

Svetlemu knezu Schönburg-Waldenburgu izrekuje deželni zbor zahvalo za blagodušno ponudbo, da se more napraviti šola na šneperski grajščini, in za toliko zdatno pripomoč k tej napravi.

Taki učenci, ki so sinovi malopremožnih staršev, so z dobrim vspehom dovršili nižo realko ali nekoliko let realkinih ali vsaj ljudsko šolo, se brez vse plače jemljejo v to učilnico, to je, oni dobivajo nauk, stanovanje, živež, knjige in druge šolske potrebščine zastonj; le za obleko imajo sami skrbeti.

Druga poslopja v grajskih pristavah so nudila številnim okoličanom, tudi kozarcem, vsakdanji kruh in nekateri med njimi tudi stanovanja zanje in njihove družine. Tu so delo našli uradniki, gozdarji, logarji, lovci, kočijaži, šoferji, kolarji, mizarji … v gradu pa kuharice, sobarice pedentar …

V pristavah sta leta 1963 Jože in Nežka Mlakar odprla gostišče Snežnik. Kasneje znano kot gostišče Mlakar, z dobrim imenom, ki je segalo tudi daleč čez državne meje – ocvirkovka, domač kruh in postrvi so bile med njihovimi dobro poznanimi specialitetami. Meni je gostišče ostalo v spominu po slastnih pohorskih omletah. Spomnim se tudi gostega soka s smetano, ki mi ga je oče kupil, medtem ko se je sam ob nedeljskih popoldnevih družil na balinišču pred gostiščem.

Takrat je tudi stalna avtobusa linija, ki smo jo poimenovali »Snežniški, iz Ljubljane vsakodnevno pripeljala prav do Snežnika.

Vzdevek **Teksas** so pristave »prislužile« še pred tem, v času, ko je tam delovala gostilna Jama. Lepe »kelnarce«, nekaj kozarčkov preveč ter fantovskim ljubosumjem in je en večer prišlo do streljanja s pištolo … in od takrat dalje so/smo Kozarci hodili samo še v Teksas in ne več h gradu.

Tudi vaški hokejski in nogometni navdušenci so svoje ekipe tako imenovali. Ekipnih športov v Loški dolini nikoli ni bilo brez Teksasa. V osemdesetih letih smo se v vasi umislili celo žensko nogometno ekipo. Cela dolina je prišla gledat spopad med ekipo Kozark in "troti" – Kozarci, ki pred tem še nikoli niso igrali nogometa.

Kako je bilo s kozarskimi hokejskimi začetki pa slika pove več kot tisoč komentarjev.

Prva kozarska hokejska ekipa leta 1974
(foto: Vinko Avsec)

►►►

Šranga

Šranga pomeni pregrado poti. Na Šrangi se je pobirala cestnina za uporabo gozdnih cest. Furmanom so tam preverili tudi, če s seboj v gozd peljejo »polajter«. Če ga niso, so morali plačati. S tem enostavnim ukrepom so snežniški v gozdovih ohranili marsikatero mlado bukov (šˈbič). Odličen preventivni gozdarski ukrep.

Šranga, mitnica oz. Mauthaus (cestninska hiša), z naslovom Snežnik 7, je nam znano lokacijo dobila zaradi talne vode na predhodni lokaciji, bliže proti gradu.

Nekoč mogočna Gozdarska hiša, z naslovom Snežnik 9 ali Schneeberg Forsthaus je bila postavljena 1907 kot nova stavba grajske uprave, locirana ob Jurjevi cesti, na vstopu v obsežne gozdove. Danes se nečastno, v objemu grmovja, žalostno seseda sama vase.
Sama imam, tako kot drugi sovaščani moje generacije, to hišo v spominu kot vaški disko, kjer se je glasba vrtila na starih dobrih vinilnih ploščah. Se še spomnite skupin Pro Arte, Ribja čorba, Bijelo dugme?

DROBTINICE IZ VAŠEGA ŽIVLJENJA

Trgovina

Najvišja hiša v vasi je nekoč premogla napis »JANKO ŠUMRADA TRGOVINA Z MEŠANIM BLAGOM«. Iz knjige računov je razvidno, da je bil Šumrada dobavitelj tudi za druge, manjše prodajalne po Loški dolini, torej neke vrste veletrgovec.
Trgovec Janko Šumrada je bil prvi, ki je v dolini kupil železni plug. Med prvo svetovno vojno je bil ruski ujetnik in tam je videl železne pluge. Ti so na njega naredili tak vtis, da ga je po vrnitvi domov tudi sam kupil. Kupil si je 12-colskega, takega kot ga je videl na velikih, prostranih njivah v mrzli Rusiji. A se je izkazalo, da je za naše majhne, razdrobljene njivice kar malo prevelik.

Dana pa je bila trgovka, ki je trgovino v isti hiši vodila v moji mladosti. Spomnim se, kako mi je za 5 dinarjev kvas odrezala z nitko. In vedno sem jo tiho občudovala, kako je dolge stolpce zneskov nakupljenega blaga spretno seštevala na pamet, brez blagajne ali kalkulatorja.

Apno

Apno so v Kozarišče prišli delat moški od nekje drugje, mogoče Primorci. Jaz se spomnim samo tekoče apno ali pa v velikih kepah, ne v prahu. Apno se je kuhalo v globokih jamah, kamor so delavci metali veje in debla noč in dan. Mladina smo se zbrali ob večerih in skupaj šli gledat ogenj, ki je gorel v gozdu. Spomnim se tistih moških, kako so bili vedno dobre volje, mogoče jim je kdo dal steklenico »šnopca«. To je bilo leta 1955, ko sem bila stara 14 let. Tisti tedni so bili zabavni in nekaj posebnega za nas, kot da bi bil praznik.
Ko so delavci končali in odšli, je kraj ostal golo posekan, svet pa so vse povsod porastle divje jagode. Sem jih šla tudi jaz nabirat in jest. Je v spominih zapisala Milena Truden

Kamen so tolkli

Ročno razbijanje oz. drobljenje večjega kamenja, predvsem v času velike gospodarske krize, v tridesetih letih prejšnjega stoletja, tudi kasneje še po vojni je našim prednikom predstavljalo eno redkih priložnosti za dodaten zaslužek. Z zdrobljenim kamenjem so nasipali ceste in tako izboljšali marsikatero cesto. Mi je v enem od pogovorov razložila Vika.

Z bačvo po vodo

Z bačvo in volovsko vprego so odšli po vodo v šmaraški studenec. V studencu so zajemali z lesenim korcem na dolgi palici (*štilu*). Na vrhu bačve je bila luknja, v katero so vtaknili velik lesen lijak za lažje nalivanje. Pred prevažanjem so vrhnjo odprtino zamašili z zamaškom.
Doma so vodo iztočili v škaf skozi drugo odprtino (*zamašek*) na zadnji strani bačve. Vodo so s škafom znosili v čebriček, ki je stal v veži. Ta voda je bila samo za kuho in za pitje (*za rabit in za pit*). Z vodo so vedno ravnali zelo varčno (je *blu trajba finu mjərkat in šparat*), zato se s to vodo ni pralo, perilo se je nosilo k potoku, pod vrt (*v brajg*).
Mama je vodo tudi sama nosila v škafu na glavi izpod vrta. Takrat si je pri nošnji pomagala s svitkom. Je vedel povedati Janez Kandare.

Peš k polnočnici

Seveda so tudi k polnočnici hodili peš. Če je bil sneg, so gaz naredili tako, da so najprej s konjem vlekli klado (*krcəl*) in si tako naredili gaz. Svetili so si z laterno (*z-əltjərno*), še prej pa z baklami.

Ročna izdelava štilov

France Šumrada, stari Jager, je bil mojster za izdelavo toporišč (*štilu*) za orodja. Toporišča so uporabljali za sekire, cepine ali krampe ter za lopate in vile. Najprej je posušen surov kos lesa na grobo obdelal z orodjem, potem pa je »štil« tudi po cel teden na fino obdeloval s črepinjo (*drakslou z glažouno*) toliko časa, da je bil čisto gladek. Rezultat tega početja je njegova vnukinja Dana opisala: »Ga ni bilo stroja, ki bi tako dobro zbrusil.«

Kastavci

Prve zidane hiše v vasi so delali Kastavci (iz kraja Kastel pri Reki). To so bili izredno močni ljudje. Kasneje so hodili v naše kraje italijanski in vipavski zidarji. Italijani so bili zelo pridni; rekli so jim lastovke, ker so zjutraj že ob zori delali. “Palir” se je prišel domenit za delo že sredi zime, spomladi pa je pripeljal s seboj delavce. Italijani so znali varčevati z materialom, Vipavci pa ne. Plačani so bili v denarju, kuhali pa so si sami. Vse poletje so živeli ob polenti in siru. Sem našla zapisano v Etnografskem muzeju. Kastavci so pri nas tudi oglarili ter delali ceste, saj so bili specialisti za gradnjo cest na kraških tleh.

Gostilne

Danes v vasi ni gostilne. Včasih smo imeli kar dve. Sem slišala pripovedovati starejše.
Tam je bilo vedno luštno, saj je bil Jager vsem dobro znan godec. Meh harmonike je rad raztegnil, da so gostje zaplesali. Ko je s harmoniko odigral prvo skladbo, je eden od plesalcev zakričal, »stric, a boste zdaj tisto, ki je že dolgo niste? ...« pa se je iz harmonike zaslišala vedno znova ena in ista melodija. Plesa pa ni in ni bilo konec.

Tudi pri Jernejevcu je bilo luštno. Tudi tja so radi hodili na plese. Matevž Hace pa v svojih knjigah piše, kako so se tam skrivoma dogovarjali o kontrabantarskih poslih. Seveda so tudi prislužen denar s preprodajo konj tam radi zapili.

V moji mladosti pa je v vasi deloval vinotoč. Ta mi je v spominu ostal predvsem za veliko noč, saj je bilo tam glavno zbirališče za trkanje pirhov. Ta enkratni dogodek v letu se je po zaprtju vinotoča preselil na vas.

Prasci na podstrešju

Bločenovo Pepo, ki je danes najstarejša vaščanka v Kozariščah, vežejo na staro hišo prenekateri spomini. Najprej se je spomnila dima, ki ga je bilo povsod polno, pa majhnih oken, starega poda … V hiši je bila še črna kuhinja. To je pomenilo majhen prostor s kuriščem brez dimnika. Nad kuhinjskim delom je bil velb in v njem luknja. Skozi to luknjo je uhajal dim na podstrešje. »Tam je bilo pa toliko prašičev, da je kar cimper škripal,« se je spomnila mama Pepa preteklih časov. Ker mi ni bilo nič jasno, mi je na pomoč priskočil sin France in povedal, da so na njihovem podstrešju sušili prašiče iz cele vasi. Tudi po 30 naenkrat.

Na fotografiji iz leta 1962 je tudi Jagrova hiša še krita s slamo. Tudi na njihovem podstrešju so se sušili prašiči (prasci), saj so tudi tu imeli črno kuhinjo, tako kot pri sosedovih Bločenovih. Dana Antončič se spomni, da so

se eno leto še posebej bali, da bi se cimper utrgal. Nanj so obesili meso vsaj 70-ih prašičev.

Romanje k Novi Štifti

Na to pot se odpravljamo Kozarci vsako leto v avgustu že od leta 1855 dalje, ko je za kolero v Kozariščah umrlo kar 16 vaščanov in so se naši predniki takrat zaobljubili, da bodo vsako leto poromali k Mariji pri Novi Štifti. Zaobljubo izpolnjujemo tako, da se romanja udeleži vsako leto vsaj eden od hiše. Dolgo vrsto let se je romalo peš. Potem z avtobusom in avtomobili. Zadnja leta pa spet na pot odhajamo tudi peš … In vedno je to dogodek, poln dogodivščin.

Lipca

raste na vasi, pred trgovino. Posajena je bila s strani vaške mladine na predvečer osamosvojitve. Obeležuje spomin na 25. junij 1991, ko je Slovenija formalno postala neodvisna. V njeni senci najdemo lesen smerokaz z navedbo starih poimenovanj vaških ulic (stran 2). Na njem razberemo, da lipa stoji na Lončarjevem placu. Smerokaz nas desno usmeri na Blatno gaso, levo na Lončarjevo gaso. Fotograf pa je med fotografiranjem stal na Petelinji gasi.

Pri lipci pred trgovino
(foto: Mario Žnidaršič)

ZANIMIVOSTI:
»Najlepše majnikovo jutro se mi je smijalo naproti. Vsa priroda je čestitala vspomladi. Dehtel je lipov cvet po grmičih, ki obrobljajo pot doli do K. Nebo je bilo čisto, samo krog snežnikov so plavali tenki srebroviti ovoji. Rosa se je blestela po šumi in na logi in se videla na vsaki bilki, v srčeci vsake cvetice kakor šopek biserov. In ptički so kljunce pomakali v to tekočo svetlobo vesela žvrgoleč, in prepevali so potem vzdiguje se v vzduh s pastirci vred, ki so po travnicih pasli čede ovac. Zvonovi so peli …« (Tako je vas K. = Kozarišče opisala Luiza Pesjakova, leta 1887)

Slovenski etnografski muzej je v poletju leta 1962 zbral obsežno gradivo na terenskih raziskavah. Med 1. in 15. avgustom so se mudili tudi v Kozariščah in tako je nastala serija nadvse zanimivih fotografij, ki pričajo o utripu naše vasi takrat. Najdete jih na spletni strani Slovenskega etnografskega muzeja pod naslovom "Teren 19".

V vasi se je po zaslugi Mira Žnidaršiča ohranil tudi najstarejši znan vaški pečat v dolini, ki je iz časa okoli 1850. Na odtisni ploskvi je ime naše vasi zapisano takole: »KOSARSCHE«. Na medeninastem držalu pa je izpraskano hišno znamenje Trudnove domačije.

Zaščiteni smo

Vas danes spada pod varovani režim za arheološko dediščino in je zato vpisana v Registru nepremične kulturne dediščine kot Kozarišče – Arheološko najdišče Okljuk in Kozarišče – Vas.

Kozarci – prejemniki občinskega priznanja

- Jože Šraj, zlati grb Občine Loška dolina, 2006
- Janja Urbiha, srebrni grb Občine Loška dolina, 2017
- Mario Žnidaršič, bronasti grb Občine Loška dolina, 2015
- Vincenc Avsec, priznanje župana, 2015
- Matija Solce, priznanje župana, 2015

Kozarci – finalisti v akciji Ona ali on na Radiu 94

leta 2014:

- Dušan Petrič – Dule, vodja pustnih prireditev v Cerknici
- dr. Matija Solce, ki je poslušalce prepričal z organizacijo festivala Plavajoči grad

leta 2015

- osebni zdravnik dr. Dušan Baraga. Leto prej je dobil tudi laskavi naziv zdravnik leta 2014 po izboru stanovskih kolegov.

leta 2018

- Janja Urbiha kot ambasadorka učenja

Najmlajši in najstarejši prebivalec vasi:

- najmlajša sovaščanka je trenutno Tara Urbiha, rojena januar 2020
- najstarejša sovaščanka s 94 leti je Pepa – Jožefa Šumrada, roj. aprila 1926
- Najstarejša moška v vasi sta France Urh in Ivan (Janez) Lavrič, oba roj. v letu 1927

Mini statistika

Leta 2019 so se od nas poslovili 4 sovaščani – 2 moška in 2 ženski, letos pa 1 ženska

Pogled na Kozarišče iz Šmarate
(foto: Mario Žnidaršič)

Andreja Buh

KARMEN BAJEC: MOJE DELO JE MOJE ŽIVLJENJE in MOJE ŽIVLJENJE JE MOJE DELO

Akademska slikarka mag. Karmen Bajec se je iz rodne Ajdovščine priselila v Loško dolino pred 12 leti. Obiskovala je Srednjo šolo za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani, smer modno oblikovanje.
Po končani maturi pa je vpisala študij slikarstva na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani pod mentorstvom prof. Metke Krašovec. Leta 2005 je diplomirala ter leta 2010 magistrirala pri prof. Bojanu Gorencu in prof. Metki Krašovec.

Karmen, vaše prvo razmišljanje je bilo modno oblikovanje?

Moj oče je po poklicu krojač in njegovo delo me seveda spremlja že iz otroštva. A ob vpisu v srednjo šolo še nisem bila povsem prepričana, ali si želim na modno ali na grafično oblikovanje. Na neki točki je potem prevladalo modno oblikovanje, brez posebne odločitve. Vedela pa sem, da bom pridobila veščine risanja, ki so mi bile takrat zelo pomembne.
Sem pa od malega rada risala. In sicer v vseh možnih tehnikah, šele proti koncu srednje šole pa me je bolj zamikalo tudi slikanje.

Na likovno akademijo ni prav enostavno priti.

Drži, težko je. Sploh, če prihajaš iz poklicne srednje šole, je potrebno imeti res dobre ocene na maturi. Sem pa v srednji šoli pridobila veliko več risarskega znanja, kot na primer gimnazijci, kar pa pomaga pri tistem delu sprejemnih izpitov, kjer je bilo potrebno risati, slikati, ustvarjati …
Diplomirala sem pri profesorici Metki Krašovec, ki je bila vrhunska pedagoginja, pa tudi znana slikarka, tako doma kot (vendar predvsem) v tujini. Njen oče je bil veleposlanik v ZDA in prof. Krašovčeva je že od otroštva veliko potovala. Ob tem je tudi nabirala znanja širom sveta in svojim študentom predala vso to širino.

Leto podiplomskega študija pa ste preživeli v Talinu v Estoniji?

Šlo je za Erasmusovo študentsko izmenjavo. To je bila prelomna izkušnja, saj sem tam videla, k čemu me slikarstvo pelje. To obdobje sem bila pravzaprav ves čas v slikarskih »vodah« – ali v ateljeju ali druženju z ostalimi študenti. In to je čas, ko se lahko res ukvarjaš le s tistimi stvarmi, ki te zanimajo.
In tako sem se posvetila predvsem raziskovanju severne svetlobe. Le-ta je bolj srebrne, hladne barve, pravo nasprotje mediteranske, iz katere izhajam, ki je bolj topla, pastelna.
Tisto leto nas je bilo zelo veliko, živeli smo v hotelu (ki je bil namenjen zgolj študentom), blizu akademije, v sklopu katere pa so bili tudi študentje arhitekture, filma, oblikovanja, tudi modnega, vizualne komunikacije, keramike in celo video animacije. Pestra družba.

Osebno ob omembi katere od dežel bivših ruskih republik najprej pomislim na mraz. Je res tako mrzlo?

Je! Babno Polje krat dva. Vendar, če si dovolj dolgo tam, se navadiš oz. prilagodiš. Predvsem se bolj oblečeš, je pa sam zrak bolj suh in njihov mraz je drugačen od tega, ki smo ga navajeni. Tako kot je drugačna njihova hrana, mnogo močnejša, a se tudi tega privadiš.

Karmen, ste se že po končani diplomi odločili za pot samostojnega kulturnega delavca ali vas je k temu spodbudil podiplomski študij?

Že po diplomi sem vedela, da bom ubrala samostojno pot, kot večina kolegov s fakultete pa sem se tudi sama odločila za magistrski študij, ki pravzaprav prinaša dodano vrednost, dodatna znanja, nove izkušnje, večjo širino ...
Ni pa lahko biti samostojni ustvarjalec v kulturi. Prva leta sem se veliko ukvarjala s promocijo, da sem pravzaprav povedala, da sem tu, da so me ljudje spoznali in se ukvarjala z zelo različnimi dejavnosti. Poučevala sem – od slikanja do ilustriranja in se ukvarjala z vodenjem po muzejih in galerijah skupin ljudi s posebnimi potrebami. Posebna izkušnja je bila na primer vodenje slepih in slabovidnih.

To pa je verjetno bil težak izziv?

Drži. Tudi zato, ker v Sloveniji še ni bilo literature, ki bi nam pomagala, svetovala … Tako smo model prenesli iz Nemčije, kjer so taka vodenja že lepo utečena.
Vodenje slepih in slabovidnih prinese nek nov svet. Svet, v katerem tudi sam drugače in bolj intenzivno spoznavaš lastne čute. Sem pa seveda najprej morala poskusiti razumeti, kako slepi zaznavajo in zato sem si pač zakrila oči in poslušala kolege, ki so me vodili. Ob tem sem dejansko mnogo intenzivneje zaznavala z drugimi čutili – vonjem, sluhom, okusom in otipom. In, ko se polno zaveš lastnih čutov, znaš povsem drugače predstavljati umetniška dela ljudem, ki so za kako čutilo prikrajšani.
Pri teh vodenjih pa so se nam pridruževali tudi ljubitelji umetnosti, ki so tudi želeli občutiti stvari drugače, na primer socialni delavci, pa tudi ekonomisti, pravniki … In taka vodenja so prinesla veliko izmenjave znanj in izkušenj.

Razstava Narava, Karmen Bajec prva z desne
(arhiv: Karmen Bajec)

Karmen Bajec v ateljejih Lice
(arhiv: Karmen Bajec)

Svoja znanja in izkušnje pa delite tudi skozi pedagoško delo?

Veliko se ukvarjam s poučevanjem, bodisi v likovnih centrih, bodisi v društvih, kot je bila Paleta v Cerknici, pa Rak z Rakeka. Zadnja leta pa tudi v Medgeneracijskem centru Gaber v Starem trgu, kjer smo svoje moči združili z Zavodom Snežnik.

Poučevanja prinašajo veliko pozitivnih stvari: občani radi prihajajo na tečaje oz. delavnice, mi – umetniki pa imamo tudi več možnosti srečevanj, kjer si pomagamo, en drugemu svetujemo … in to je ob ateljejskem delu velikega pomena.

Pa tudi obiskovalci naših tečajev, delavnic ... nam veliko povedo o svojih željah, možnostih, potrebah po raziskovanju in ustvarjanju. In zelo prijeten je občutek, ko vidiš tečajnike, ki »zdržijo« prva štiri leta, kako začno sami raziskovati, se razvijati po svoje, ustvarjati.

Prihajajo z veseljem, imajo tisto pravo energijo, voljo, ljubezen. In med njimi so tudi prav izjemni ustvarjalci, ki skozi življenje enostavno niso imeli možnosti ali pravih okoliščin, da bi sploh odkrili, kaj šele razvili svoj dar. Ko srečam take ljudi, sem izredno vesela, da so ohranili svojo strast in začeli ustvarjati, ko so za to našli prostor in čas.

Zanimivo, a tudi zelo zahtevno pa je delo z otroki. Z njimi se ravno tako srečujem na tečajih, občasno pa zamenjujem kolege iz šol. So pa otroci bolj neobremenjeni, bolj svobodni pri izražanju in tudi – za razliko od odraslih – ne potrebujejo neke uvodne sprostitve, ki odpre njihove »zavore«. Radi ustvarjajo in radi pokažejo svoje stvaritve.

Karmen, kot pedagoginja ste verjetno tudi vzor vašim tečajnikom. Pri katerih slikarjih pa vi vidite svoje vzornike?

Zelo mi je všeč Ivana Kobilica. Bila je izjemna tudi kot ženska, ne zgolj kot slikarka, saj zagotovo ni samoumevno, da tako »štrli ven« iz povprečja. Slovenci imamo veliko dobrih slikarjev, med njimi Gabrijel Stupica, Alenka Gerlovič, Jože Ciuha, Zoran Mušič in mnogi, ki so močno obogatili slovensko umetnost. Med tujimi avtorji pa me navdihujejo Matisse, Picasso, impresionisti in tudi optična umetnost Brigitte Riley, v sodobni umetnosti Agnes Martin.

Je pa zame izjemen vir znanja, izkušenj in navdiha tudi naša sokrajanka Stanislava S. Pudobska, s katero se nama vse pogosteje križajo poti.

Karmen, zgolj »medklic«, ko sva že pri tečajih. Gre za tečaje risanja ali slikanja oz. v čem je bistvena razlika?

V čopiču. Lahko namreč uporabiš enak material za risanje in slikanje, lep primer je tuš – če delaš s trstiko, narediš risbo, če delaš s čopičem, narediš sliko.

In vi – uporabljate oboje?

Oboje, še vedno je risba predhodnica vsake slike. Všeč mi je, da sliko najprej dobro razdelam, preden se lotim platna.

Kako pa se slikar sploh odloči za stil oz. tehniko? Kako ste vi našli tisto pravo za vas?

Moja pot se je nakazala že v četrtem letniku fakultete. Do takrat sem ves čas razmišljala o realizmu in bila ena redkih, ki sem še v tretjem in četrtem letniku študirala akt. Proti koncu študija pa sem opazila, da povsem spontano iz akta izpeljujem like. Ohranila sem skice realistične oblike in te risbe mi dajejo navdih za abstraktno delo. Se pa prepuščam likovnemu procesu, da me vodi do končnega izdelka. Skozi proces se človeški trup pokaže kot elipsa, pa glava kot krog in to potem umestim na sliko. V prostor, ki je tudi posledica procesa ustvarjanja – miza je v bistvu vendarle samo kvadrat in omara je samo pravokotnik ...

Abstraktno slikarstvo je v bistvu težje od realističnega, saj narediš korak nazaj proti elementarnim delom. Tega pa ne moreš, če nimaš razdelanih osnov. Obiskovalec ne bo verjel abstraktnemu aktu, če za njim ne sto-

Z glasbeniki v gradu Haasberg
(arhiv: Karmen Bajec)

►►►

Likovne delavnice Life Lynx
(arhiv: Karmen Bajec)

ji znanje realističnega slikanja.
Menim, da je tako tudi pri drugih umetniških zvrsteh. Pri glasbi iz osnovne strukture razvijaš alternative, improviziraš … ali pri petju … ne gre brez dobrih osnov.

Karmen, veliko ste že razstavljali. Okoli dvajset skupinskih in preko deset samostojnih razstav, med njimi tudi v Tinjah v Avstriji in v Berlinu. Je katera od njih pustila prav poseben spomin?

Takoj po zaključku štiriletnega študija je prof. Krašovec za študente organizirala razstavo v Galeriji Equrna. Ta razstava je bila nek pregled naših dosežkov, ne glede na tehniko in jezik, v katerem smo ustvarjali. Pokazala je izročilo naše profesorice, pa tudi že nakazala, kam se študentje usmerjamo, kam nas vodi samostojna pot.
V galeriji Kibla Potral v Mariboru nekaj let kasneje pa nas je razstavljalo 31 Metkinih nekdanjih študentov in tam je bilo močno opaziti neko trdnost, neko močno osnovo, ki smo jo dobili med študijem.

Kako pa se slikar odloči za samostojno razstavo?

Običajno te spodbudi dejstvo, da imaš dovolj pripravljenih slik. Potem pa se odzivaš na razpise galerij, v okviru stanovskega združenja Zveze društev likovnih umetnikov Slovenije ali pa se dogovarjaš neposredno. Običajno se razstave pripravljajo leto ali dve v naprej. Zgodi pa se tudi, da te povabijo k pripravi razstave v samo nekaj mesecih, kar je težko, če nimaš ničesar pripravljenega. Obenem pa tudi spodbuda k ustvarjanju in priložnost, da dela prilagodiš prostoru. Včasih lahko slike vplivajo na prostor ali pa prostor na slike in, če imaš možnost, slike prilagodiš duhu prostora. Ali časa.
Običajno gre na samostojnih razstavah za neko zaključeno celoto. Za kontekst, skozi katerega se obiskovalec lahko sprehodi in ob tem doživi zgodbo »iz enega žepa«.
Posebna zgodba pa so ilustracije. V letu 2019 sem na pobudo oblikovalke Sandre Pohole ilustrirala zbirko otroških pesmi pod naslovom »Metuljček cekinček«. Ilustracije za otroke so poseben svet, v katerem se prepustiš domišljiji, gre za poetiko, ko to, kar razbereš iz teksta, preliješ v likovni svet. Jaz sem se potopila v svet, v katerem sem bila kot otrok, ta svet je zakladnica, ki je nikoli nismo povsem izčrpali.
Moje prve ilustracije pa so v otroškem vodiču »Razigrana Ljubljana«, katere avtorica je Neja Morato Štucin,oblikovalka pa Maja Medved in je narejen kot (poučen) »samoustvarjalen« dnevnik z zabavnimi dogodivščinami za spoznavanje Ljubljane.

Predvsem ob otvoritvah razstav sodelujete tudi z glasbeniki. Na prej omenjeni so vas spremljali »Frodo and the Suzukis«, s katerimi se družite že dalj časa?

Glasba gre s slikarstvom »z roko v roki«. S fanti iz omenjene skupine se poznamo že lep čas, ko so še delovali v skupini »Sto prašičkov poje«, smo skupaj pripravili tudi projekt orakeljskih kart. Fantje so karte napisali, sama pa sem dodala vizualno podobo, 64 ilustracij. Karte občasno potujejo po Sloveniji in ob vsaki otvoritvi razstave ima skupina koncert, hkrati pa tudi dejansko igramo karte z obiskovalci.

Ukvarjate se tudi z likovno kritiko. Priložnostno?

Da, je pa to v bistvu povezano z likovno teorijo, iz katere izhajamo pri poučevanju. Gre za izpeljanke iz te teorije, iz zgodovine umetnosti, študija barv … s tem lahko prebereš sliko, razbereš avtorja, ki postavlja in lahko odpreš vsebine, ki ob samem ogledu ostanejo zaprte. Likovna kritika pomaga obiskovalcu razstave »pogledati pod odejo«. Še bolje pa je poklepetati z umetnikom, saj nam pogovor z njim odpre povsem druge poglede. Zato, če obiščete razstavo in če imate to možnost – naj vam ne bo neprijetno – spregovorite z umetnikom. Presenečeni boste, kako vam to lahko spremeni vaše videnje.

Ste Primorka, ki živi na Notranjskem. Kako ste se znašli pri nas?

Nobenih težav nisem imela, kljub notranjski pregovorni zaprtosti. V sebi nosim energijo odprtosti in pozitivizma in Notranjci ste me povsem sprejeli. Ob tem pa me je še povsem očarala tukajšnja narava, ki je neizčrpen vir moči, miru in zame tudi motivov za svoje delo. Motivov, ki se ob sprehodu v naravo, ki me vedno očisti slabih misli, nizajo in se pridružujejo motivom, ki mi jih ponujajo ljudje sami. Ljudje s svojimi karakterji, obnašanji, svojim notranjih, skritim jazom.

Karmen, pogovarjava se v obdobju, ko se je svet dobesedno ustavil. Kako preživljate ta čas?

Predvsem pogrešam stike z ljudmi, kar vsaj delno poskušam nadomestiti z elektronskimi mediji. Tudi krajša predavanja o likovni teoriji izvajam preko Facebooka in s tem dam vedeti ljudem, da mislim nanje, da niso pozabljeni ter imajo možnost delati, se razvijati in razreševati dileme.
Sem pa virus sprejela kot realnost, ki mi je pravzaprav dala čas, da se poglobim vase, v svoj likovni svet. Kot samostojna ustvarjalka v kulturi moram ves čas dokazovati, da delam, torej moram ustvarjati in razstavljati, poučevati, sodelovati na kolonijah, objavljati …
Letos nekaterih dejavnosti pač ne bo mogoče izpeljati. Bodo pa prišle na vrsto kasneje – morda letošnjo jesen, morda drugo leto … A bodo!
Zato nas zdajšnja omejitev ne sme preveč obremenjevati. Poiščimo v sebi darove, za katere nikoli nismo imeli časa ali celo nismo vedeli, da jih imamo. Vzemimo si čas, opazujmo sebe in naravo, dovolimo si sprejeti mirne trenutke. Prepoznajmo drobne stvari, ki nas delajo boljše in optimistične.

Karmen, tale pogovor je točno tak – optimističen in poln pozitivne energije. Hvala za klepet in na svidenje ob čaju, ko ga bova lahko popili v družbi. ▪

Milena
umetniška je duša!

Milena Kraševec
(foto: Edo Šega)

Milena naša umetniška je duša,
na polju rime tud' se skuša.
Pesmi njene bogate so vsebine,
to vedo skoraj vsi iz Doline.

Rojstnodnevne in slavilne ode,
Poslovitve in vse druge zgode.
Vse to njej nič ni tuje,
pesnitev sestavi čist brez muje.

Izpod njenega peresa
nas čestokrat pretresa.
Vsebina njene rime
prijetno se nas prime.

Če ne edina pa je ena redkih,
ki voščilnice še pošilja,
sama jih nariše
in voščilo v rimi spiše.

Nekaj sto voščilnic vsako leto
in vsaka od njih narisana zavzeto.
Ob risbi pa pesnitev z vsebino,
ki vsi se jih zelo razveselimo.

Ginesova knjiga risanja voščilnic nima,
na tem področju je totalna zima.
Vsi bi samo tipkali po netu
in pogovarjali po spletu.
Kje izgubili smo običaje stare,
kam odšle so navade stare?

Milena nas tako opozarja,
da prijateljev se ne zanemarja!
Zakaj zamrli so osebni stiki,
ne morejo jih nadomestiti
internetni kliki?

Po dnevu polnem dela,
ko dolino tema je zajela,
zleze v posteljo v kmečki izbi,
vzame čopič in posveti se risbi
ponoči pa, ko je mrzla zima,
rojeva se ji tudi dobra rima.

Veje vrb v potoku zalem,
srne zajčki na obrobju gozda,
vse to na papirju malem
bogatijo življenje naše.

ČE SAMO SLIKARSTVU
BI SE POSVETILA,
NAŠA DRUGA IVANA KOBILICA
BI BILA!

Njene nove umetnije
panjske so končnice.
Ko po deščicah svoj čopič vije
ustvarja duhovite skice.

»Če še enkrat bi živela,
rada bi enako se imela.
Zakrajškovi družini bi služila,
dekle za pomoč jim bila.«
Pripovedovala je Silvu Teršku,
ko spraševal je, kako se njena pot je vila.

Naj še dolgo ostane naša dobra vila,
ki naše duše bo bogatila.

Edo iz Žage

MARIO ŽNIDARŠIČ

Štefanovih dva tisoč vin

Štefan Starc iz Loža se je lotil zbiranja vin tako resno, da je s steklenicami do vrha napolnil police v domači kleti in prišel do neverjetne številke 2000. Njegova zbirka vin je res izjemna in jo z veseljem pokaže tistim, ki se zanimajo zanjo. Pravi, da je z zbiranjem vin začel že leta 1961, ko je veliko steklenic dobil kot poslovno darilo. Na policah so druga ob drugi zvrščene steklenice od vsepovsod. Tako so v zbirki vina iz Italije, Nemčije, Iraka in drugod.

Zbirko bogati tudi 37 vrst viskijev določene znamke in domače žganje Kranjska slivovka, letnik pridelave 1961. ▪

Štefan Starc med svojo zbirko
(foto: Mario Žnidaršič)

Marjetka Troha, članica štaba CZ Loška dolina, 22. 4. 2020

KORONAVIRUS V LOŠKI DOLINI

V decembru 2019 smo prvič po radiu slišali o velikem številu bolnikov, ki so nenadno zboleli za novo vrsto »pljučnice«, ki jo povzroča popolnoma nepoznan in hitro nalezljiv virus korona. Kasneje so to bolezen poimenovali Kovid-19, ki pa se kaže s simptomi povišane telesne temperature, kašljem in slabim počutjem. Ker se je bolezen pojavila v Vuhanu (Kitajska), torej na drugem koncu sveta, smo Evropejci na virus gledali kot na šalo, uvoženo s Kitajske. Ob enormnem gospodarskem napredku, nenehnem svetovnem tranzitu in močnih migracijah prebivalstva, se je bolezen hitro širila, kmalu prišla v Evropo, v Italiji zanetila žarišče in se kmalu pojavila tudi v Sloveniji. Svet je razglasil pandemijo.

V Sloveniji smo prvi potrjeni primer bolnika s koronavirusom zabeležili 4. marca 2020, 12. marca pa so državni voditelji že razglasili epidemijo bolezni Kovid-19. Aktiviran je bil Svet za nacionalno varnost in državi krizni načrt. V Postojni se je zato izoblikoval regijski štab CZ za Notranjsko, ki je sklical krizni sestanek poveljnikov CZ iz vseh desetih občin Notranjsko-kraške regije. Sestanka se je udeležil tudi poveljnik CZ Loške doline Igor Palčič, ki je ob podpori župana aktiviral tudi štab CZ Loška dolina. Člani štaba CZ Loška dolina so tako nemudoma pričeli z zbiranjem podatkov o ranljivejših skupinah, starejših občanih, prostovoljcih, rejcih živali, nastanitvenih možnostih in občanih z opravljenim tečajem iz prve pomoči (iz gospodarskih družb, trgovinskih podjetij, OŠ, CZ in PGD). Naj tu omenim, da se je v našo bazo prostovoljcev javilo kar 140 občanov Loške doline, ki so pripravljeni kakorkoli prostovoljno pomagati (varstvo otrok, pomoč v hlevu, prevoz, dostava, pomoč starejšim ...). Vse te podatke smo pridobili s pomočjo humanitarnih organizacij, kot sta Rdeči križ in Karitas, Centrom za socialno delo, vaškimi odbori in gospodarskimi subjekti iz naše občine.

Med prvimi ukrepi zajezitve epidemije je sledilo zaprtje vseh šol in vrtcev, zato so bili otroci primorani ostati doma, učenci pa začeti s šolanjem na daljavo. Štab je zato stalno preverjal potrebe po varstvu otrok in preskrbljenost učencev z digitalnimi napravami. Ker je število pozitivno potrjenih primerov v marcu stalno naraščalo, je Vlada RS 20. 3. 2020 uveljavila Odredbo o prepovedi zadrževanja na javnih mestih, tej pa je kmalu sledila še prepoved zbiranja ljudi v skupinah več kot pet oseb in prepoved uporabe otroških ter športnih igrišč. S temi ukrepi so zaprli svoja vrata vsi gostinski lokali, neživilske trgovine, avtomehanične delavnice, frizerski in kozmetični saloni ter žal, tudi banka. Štab si je prizadeval, da bi banka vsaj enkrat tedensko lahko obratovala, vendar pozitivnega dovoljenja nismo dobili. Na srečo pa so nam zagotovili redno polnjenje bankomata in dvakrat dnevno razkužen prostor. Živilske trgovine, pošta in lekarna so omejili svoj delovni čas ter uvedli pravila obnašanja, ki jih do sedaj nismo bili vajeni. Ob določenih urah imajo prednost ranljivejše skupine (starejši, invalidi, nosečnice), obisk je obvezen z zaščitnimi maskami in rokavicami, vstop v trgovine je omejen in spoštuje se upoštevanje varnostne razdalje 2 metrov. Zaradi novih režimov obnašanja in omejitve socialnih stikov pa je štab CZ Loška dolina občanom omogočil telefonsko naročanje živil in možnost dostave paketov s pomočjo prostovoljcev.

V štabu se redno preverja situacija na državni meji in prehod delavnih migrantov, ki morajo po koncu svojega delavnika v obvezno 7-dnevno samoizolacijo. Z zaostrovanjem ukrepov za zajezitev epidemije je vlada uvedla še omejeno gibanje oz. prehod med občinami. S strani Policijske postaje Cerknica ter Medobčinskega inšpektorata in redarstva (MIR) se dnevno izvajajo nadzori o prehajanju občinskih meja. Prehod je dovoljen le v upravičenih in nujnih primerih. Naj na tem mestu še pripomnim, da se po prvomajskih praznikih lahko pričakuje omilitev ukrepov, in sicer na dovoljeno gibanje do sosednjih občin.

Štab CZ Loška dolina je preko video konferenc, elektronske pošte in telefonskih klicev v rednem stiku s regijskim štabom CZ za Notranjsko. Sad tega je, da smo dobili material za šivanje pralnih obraznih mask. Tako se je kar 57 naših občank angažiralo in prostovoljno sešilo preko 6200 pralnih zaščitnih mask, ki smo jih razdelili vsem občanom Loške doline s stalnim naslovom v naši občini. Prvo pošiljko materiala za šivanje mask smo pridobili od kolegov iz štaba CZ Cerknica, drugo dodatno pošiljko blaga pa nam je priskrbel g. Peter Hribar iz Cerknice. Za razrez materiala nam je priskočilo na pomoč podjetje Stepp d. o. o (Kandare Andrej). Za štetje in pakiranje zaščitnih mask domače izdelave pa se moramo zahvaliti Skavtom iz Loške doline. Vsem vpletenim se iskreno zahvaljujemo za svoj čas, dobro voljo in solidarnost. V kolikor pa imajo občani potrebo po dodatni maski, se lahko oglasijo na štabu CZ Loška dolina in jo brezplačno prevzamejo. Čas karantene in samoizolacije pa predstavlja za izolirane posameznike tudi duševno naporno obdobje. Člani štaba s pomočjo občanov prostovoljcev smo zato posneli oddajo o psihosocialni pomoči s konkretnimi usmeritvami in telefonskimi številkami, kje in kako si lahko posamezniki s tesnobnimi občutki poiščejo pomoč. Na pobudo občana je občina Loška dolina podala celo možnost brezplačne uporabe kmetijskih zemljišč za gredice in lastno samooskrbo, ki so v lasti občine. Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS pa je v obdelavo občanom ponudil nezakupljena zemljišča, ki so v lasti sklada.

Priprava in pakiranje mask (arhiv: CZ Loška dolina)

Kakor koli, koronavirusu se nismo izognili. Prvič smo 23. marca potrjeni primer zabe-

▸ ▸ ▸

Sestanek štaba CZ (arhiv: CZ Loška dolina)

ležili v Cerknici, konec meseca so bili tam že štirje pozitivni, v Loški dolini je bil prvi potrjeni primer okužbe v sredini aprila (15. 4. 2020). Od samega začetka razglasitve epidemije v našem zdravstvenem domu velja drugačen režim dela zdravstvenih ambulant. Zdravnika sicer delata po ustaljenem urniku, vendar je v nenujnih primerih zaželeno telefonsko ali elektronsko naročanje. V kolikor pa obiščete zdravstveni dom, vas zdravstveni delavci že na vhodu ustavijo, izmerijo telesno temperaturo in naredijo triažo. V primeru smrti naj se svojci ravnajo po navodilih pogrebne službe, slovo od svojca pa je omejeno le na družinske člane. Na tem mestu naj pohvalim disciplino občanov, ki z upoštevanjem novih protokolov, vseh navodil in nasvetov zdravstvenih delavcev in ostali strokovnih služb spoštujejo nova pravila bontona, ki so spremenila naš vsakdan.

Ker se bližajo prvomajski prazniki in z njimi kurjenje tradicionalnih kresov, naj na tem mestu še enkrat opomnim, da velja, poleg prepovedi zbiranja ljudi na javnih mestih in v večjih skupinah, tudi prepoved kurjenja v naravi. Občani naj ne kurijo odpadnega materiala in vejevja, saj deževja ni bilo kar nekaj časa, zemeljska površina pa je izjemno suha.

Prve omilitve protikoronskih ukrepov smo že dočakali po velikonočnih praznikih, naslednjo večjo omilitev pa lahko pričakujemo po prvomajskih praznikih. Tako se bo počasi vzpostavil gospodarski zagon, s tem pa, upam, tudi naš ustaljeni vsakdan. ▪

France Žnidaršič

PRIŠLA JE POMLAD

Cvetoča pomlad je prišla,
v zelenje vsa odeta,
čez travnike gredoč,
iz rož si venček spleta;
je z vetrom pomladnim prišla,
zaljubljeno objeta,
ko zvezde v tiho noč
žarele so z neba.

Pomlad, ki se v soncu rojeva,
budi dremajoči svet,
vsa lepa in polna življenja,
odpre tisočeri cvet.
V večerih, ko luna se vzpenja,
pomlad, kot ljubezni poet,
opojnih noči hrepenenja
spreminja v sanjav šepet.

Takrat sva se srečna našlà,
z močjo željà prežeta,
v naročju sanj takrat,
ljubezen je spočeta;
ljubezen je pesem srca,
ki sreče si obeta
in poje v sončen dan,
o ràdostih sveta.

VO NADLESK

V NADLESKU SE DOGAJA

Dobrodošli v vasi Nadlesk, Miha Razdrih in Mirko Komidar (foto: Jera Razdrih)

Kljub pandemiji se življenje v vasi Nadlesk ni ustavilo. Vaški odbor je v času krize Civilni zaščiti pomagal po svojih najboljših močeh in med drugim vaščanom razdelil zaščitne maske, ki so nam jih zagotovili. Ob tej priložnosti bi se še enkrat radi zahvalili vsem prostovoljcem, ki so nam omogočili, da smo vsi prišli do potrebne zaščitne opreme. Vaščani pa smo ob obilici podarjenega časa in lepega vremena lahko vsak na svojem vrtu opravili vse potrebno. Okolice naših hiš že dolgo niso bile tako urejene. Tradicionalni kres iz obrezanih vej in ostalega odpadnega lesa na Nadleškem polju je tako hitro zrasel in do danes je postal tako velik kot še nikoli. Žal ga zaradi znanih ukrepov nismo smeli prižgati na predvečer 1. maja, kot to običajno počnemo, a obljubljamo, da bo kmalu zagorel. Verjetno že junija, ko bomo, če bo šlo vse posreči, vrnili zvonova na cerkev sv. Jedrt. Kot smo pisali že v prejšnji številki, bomo – upamo – na dan po godu Janeza Krstnika, na dan državnosti, 25. junija 2020, zvonova ponovno predali uporabi ter ob tem pripravili še krajšo slovesnost in piknik. Nadaljujemo tudi z urejanjem Športnega parka Nadlesk. Ob ustreznih varnostnih ukrepih smo pripravili delovno akcijo, na kateri smo postorili vse potrebno za to, da bo park, takoj ko bo spet mogoče, lahko zaživel v polnem sijaju in sprejel vse željne rekreacije. Prilagamo pa fotografijo iz obešanja transparenta in zemljevida vasi in bližnje okolice, ki smo ga pričvrstili v centru vasi, kar na hiši predsednika VO.

In kot pravi napis – tudi vi: »DOBRODOŠLI V VASI NADLESK«! ▪

Bernarda Okoliš

Glasba in glasbeniki v Loški dolini

V mojem življenju je bila glasba prisotna že od nekdaj. V otroštvu predvsem kot petje ljudskih pesmi v družini, ko sem odrasla, pa sem se pridružila pevskemu zboru, kjer sva s pokojnim možem skupaj prepevala. Tudi otroci so vsi povezani z glasbo, četudi niso vsi obiskovali glasbene šole. V sedanjem času, ko smo zaradi koronavirusa večinoma doma, so nam onemogočene tudi dejavnosti na glasbenem področju. V naši družini to posebej občutijo otroci, ki sodelujejo v različnih glasbenih zasedbah. Poleg glasbe pogrešajo seveda tudi druženje in skupno ustvarjanje, kar jih povezuje s prijatelji. Vsi skupaj smo ugotovili, da nas glasba povezuje na veliko načinov, ki se jih morda zavedamo šele sedaj, ko smo za razna druženja ob glasbi prikrajšani. Ob tem smo vsi skupaj začeli odkrivati nove poti za glasbena druženja preko družbenih omrežij.

Ljudje radi ustvarjajo in poslušajo glasbo, ker budi in pomaga izražati čustva, združuje ljudi in pripoveduje o življenju ljudi. Ustvarja jo lahko prav vsak, saj je človeško telo eno samo glasbilo. Zvoke lahko ustvarjamo s tleskanjem, ploskanjem, drgnjenjem dlani, tudi žvižgamo, pojemo … Glasbila so pravzaprav podaljšek človekovega lastnega glasbenega ustvarjanja. Po duši je glasbenik lahko kdorkoli, mnogo ljudi pa se z glasbo ukvarja tudi poklicno. Tu je velik nabor poklicev, od skladateljev, poklicnih glasbenikov in pevcev pa do tonskih mojstrov in raznih drugih poklicev, ki omogočajo glasbeno udejstvovanje. Poznamo veliko glasbenih zvrsti in različnih glasbenih izvajalcev, naj bodo to pop zvezde ali pa ljudske pevke. Glasba je tudi univerzalen jezik, ki ga razume prav vsak, ne glede na izobrazbo, veroizpoved, jezik, starost, narodnost ipd. Na ta način lahko med seboj komuniciramo skozi glasbo in jo skupaj ustvarjamo, tudi če se ne moremo sporazumeti drugače. Zato tudi pravijo, da skupina, ki skupaj dobro poje oz. glasbeno ustvarja, tudi drugače dobro sodeluje in se med seboj razume.

Z glasbo je povezanih še mnogo drugih pregovorov, kot so »kdor poje, zlo ne misli«, »kdor poje, dvakrat moli«, »kadar nič ne pomaga, samo glasba obriše solze in opogumi srce«. Med njimi najdemo tudi take, ki nas obenem nasmejejo: »Bog te obvaruj zlih sosedov in začetnika na violini.« (italijanski pregovor). Pregovorov in rekov je še veliko, večina pa dokazuje to, da so o glasbi že od nekdaj razmišljali kot o dobri stvari.

Pa še nekaj zanimivih ugotovitev o glasbi. Ni treba biti strokovnjak za ugotovitev, da ima glasba velik vpliv na ljudi. Vseeno pa raziskovalci pogosto presenetijo z razkritji, česa vsega je sposobna. Glasba vpliva na naše počutje in se jo velikokrat uporabi kot terapevtsko sredstvo, pri kateri sodeluje izobraženi glasbeni terapevt. Je torej nekakšno sredstvo za spreminjanje človekovega razpoloženja, pa tudi način za artikuliranje čustev, ki jih jezik ne more izraziti. Njihova dognanja izkoriščajo trgovci, ki s pravo izbiro glasbe pospešijo prodajo. Znanstveniki poudarjajo, da glasba na človeka najbolj vpliva takrat, ko ustreza kontekstu. Velja, denimo, da bodo odrasli več denarja zapravili v trgovinah s počasno glasbo in ravno pravšnjo glasnostjo. Melodije s počasnim tempom namreč obiskovalce trgovine umirijo, zaradi česar se ti počasneje premikajo po prostoru ter opazijo in kupijo tudi izdelke, ki jih sicer ne bi. V vinoteki, denimo, ljudje kupujejo dražje steklenice vina, če v ozadju igra klasična glasba, ki med drugimi vzbuja željo po luksuzu. Z močno preglasno glasbo bodo po drugi strani trgovine morda privabile najstnike, zagotovo pa odgnale vse, ki bi radi svoj sluh uporabljali še nekaj časa ☺. To je le nekaj zanimivosti, kako glasba vpliva na naše počutje, obnašanje in funkcioniranje nasploh.

Tudi v Loški dolini ima glasba pomembno vlogo. V glasbenih šolah in tudi na razne druge načine se izobražujejo mnogi glasbeni nadobudneži. Imeli smo in še imamo kar nekaj zborovskih zasedb, kjer pevke in pevci skrbijo, da tudi ta zvrst ohranja svoje mesto pri nas. Veliko posameznikov obvlada igranje na kakšnega od inštrumentov in morda sodeluje kot član ansambla, godbe ali pa igra le za lastno dušo in veselje. Veliko jih svoje znanje pridobiva tudi v tujini.

V naslednjih številkah Obrha pa bi radi predstavili čim več glasbenikov in glasbenih zasedb, ki delujejo ali izhajajo iz Loške doline. Skušali jih bomo čim več poiskati in jih predstaviti v našem glasilu. Ker za vse zagotovo ne vemo, ste vabljeni, da se oglasite na mail obcina@loskadolina.si in z veseljem vas bomo predstavili na naših straneh.

Naj zaključim z motom mnogih pevskih srečanj in glasbenih prireditev, »kdor poje rad, ostaja mlad«. Tega si še posebej v teh težkih časih zagotovo želimo tudi v Loški dolini. Želimo vam zatorej čim več petja (pa če je v trenutnih razmerah to le pod tušem ali sredi polja), da bi ohranjali svojo mladost. ▪

Vir: https://revijazarja.si/clanek/alter/5b71a2d2ce059/cudezni-vplivi-glasbe

Mario Žnidaršič

PRVOMAJSKA BUDNICA Z GASILSKIM VOZILOM

Tradicionalne budnice, kot smo jo bili navajeni, 1. maja letos ni bilo - godbeniki Pihalnega orkestra Kovinoplastike Lož so namreč ostali doma. Kljub temu, prvomajske budnice korona virus ni utišal. Na pobudo Zveze slovenskih godb, ki jo je podprl tudi upravni odbor Gasilske zveze Slovenije, so v občini Loška dolina za prvomajsko budnico poskrbeli člani orkestra s sodelovanjem gasilcev. V petek, 1. maja so se popeljali po vaseh in vrteli koračnice. ▪

Iztok Mihelčič, Rudi Doles, Tadej Jerman in Kristjan Ravšelj so poskrbeli, da je bila budnica slišana po vaseh Loške doline
(foto: Mario Žnidaršič)

Alenka Veber

Babji odkruški
Kisikova maska

V času srednješolskega izobraževanja smo pri predmetu kemija uporabljali periodni sistem elementov – tabelarični prikaz znanih kemijskih elementov po atomskem številu in elektronski konfiguraciji, tako da mnoge kemijske lastnosti sledijo pravilnim vzorcem po njem. Vsak element je v periodnem sistemu običajno predstavljen s kemijskim simbolom in atomskim številom. Od zaključka mojega srednješolskega šolanja pa do danes so odkrili kar nekaj novih elementov. Naravoslovne vede so moja šibka stran, čeprav mi je šolska psihologinja v osmem razredu na podlagi testov predlagala šolanje, povezano s kemijo in biologijo. Moja kemijska enačba se že ob koncu drugega letnika ni več izšla. Zato se danes raje kot z analitično kemijo ukvarjam z življenjsko. A urejanje življenjskih enačb, še posebej lastnih, zna biti še zahtevnejše.

Kemija ni samo na videz dolgočasni periodni sistem, prisotna je tudi v naših medsebojnih odnosih: ljudje se privlačimo in odbijamo. Včasih med nami ni niti najmanjše osnovne kemije, zato je lahko reakcija zelo burna in medosebni trki pripeljejo do čustvene eksplozije. Verjetno bi se redki med nami lahko spojili z večino ljudi, ki jih dnevno srečujemo na vsakdanjih poteh: na avtobusu, delovnem mestu, v šoli. Ne, nič ni narobe z nami. To govori le o pestrosti človeške družbe in zapletenosti človeškega periodnega sistema, v katerem je več kot 118 elementov, kolikor jih trenutno vsebuje periodni sistem. Le urediti nas je treba, tako kot kemijsko enačbo.

Vsi ne moremo biti kisik, kemijski element s simbolom O in atomskim številom 8, ki se zlahka spaja z večino elementov. Brez kisika ni življenja. Kisik je za razliko od nas brez barve, vonja in okusa. A navkljub naši barvi, vonju in trpkemu okusu smo lahko drug drugemu kisikova maska.

V srednjem veku so alkimisti poskušali spreminjati nežlahtne kovine v zlato in srebro. V to vrsto čarovnije ne verjamem, verjamem pa v moč kisikove maske in v prevetrene medsebojne odnose. Če se hočemo povzpeti na najvišji vrh človeške žlahtnosti ali pa se potopiti v globine človeške nežlahtnosti, si moramo nadeti kisikovo masko. A vse po pameti. Za potapljanje v večje globine morate kisik znatno razredčiti z inertnimi plini, na primer dušikom ali helijem, da boste preprečili zastrupitev s kisikom.

Cenjeni bralci in bralke, verjetno bi vas vaši najbližji, prijatelji in sodelavci ter nadrejeni v današnjem jutru, če bi s seboj nosili kisikove maske ali za seboj vlekli težke kisikove bombe, čudno gledali.

Veste, včasih zadostuje, če želimo uživati v medsebojni žlahtnosti, da odpremo okna in vrata in zdramimo sever, medse spustimo še jug in prepihamo naše odnose ter tako postanemo drug drugemu kisikova maska. ▪

Okno
(foto: Alenka Veber)

---

odkrúšek -ška m (ú) odkrušen drobec, kos: pri plezanju so se mu usipali na glavo odkruški; premogovi odkruški / na vse strani so leteli leseni odkruški iveri; pren., knjiž. natresel jim je nekaj odkruškov iz svojega bogatega življenja

Borut Kraševec

Srebrni in zlati znak Civilne zaščite

V Kulturnem domu v Starem trgu pri Ložu je bila 5. marca slovesnost Civilne zaščite (CZ) za območje izpostave uprave RS za zaščito in reševanje Postojna, na kateri so podelili tri bronaste, tri srebrne in dva zlata znaka CZ. Med prejemniki sta bila tudi dva iz Loške doline. Srebrni znak CZ je prejel Boris Koren, poveljnik GZ Loška dolina, zlati znak CZ pa Janez Komidar, župan občine Loška dolina.

Boris Koren
(foto: Mario Žnidaršič)

Prejemnik
SREBRNEGA ZNAKA Civilne zaščite
Boris Koren

je operativni gasilec že od leta 1988 in je nepogrešljiv vodilni člen pri vsaki intervenciji v občini Loška dolina. Je ustanovitelj Gasilske zveze (GZ) Loška dolina ter dva mandata njen predsednik. Trenutno opravlja funkcijo poveljnika GZ Loška dolina, je član štaba CZ Občine Loška dolina, član Nadzornega odbora PGD Stari trg in član komisije Gasilskega društva Stari trg za odlikovanja in priznanja. Svoje pridobljeno znanje je bil vedno pripravljen prenašati tudi na mlade gasilke in gasilce. Njegov čut za sočloveka, čeprav včasih izrečen tudi z glasno besedo, mu je med gasilskimi tovariši in občani občine Loška dolina ustvaril ugled in veliko zaupanje, ki ga uživa v lokalni skupnosti.

Janez Komidar
(foto: Mario Žnidaršič)

Prejemnik
ZLATEGA ZNAKA Civilne zaščite
Janez Komidar

župan občine Loška dolina. Kljub svoji funkciji, ki jo opravlja, je že večkrat dokazal, da je človek z velikim srcem. Prisoten je povsod v občini, kjer ga občani prosijo za pomoč. Ne glede na dejstvo, da to ni njegova poklicna naloga, je od sodelavcev in vodje štaba prevzemal zadolžitve odgovorno in jih izvrševal hitro in več kot vzorno. Komidar je s svojim svojstvenim pristopom dokazal, da želi in zna reševati nastale nepredvidene težke situacije. Tudi v bolj mirnem času on ne miruje in z idejami, kako v prihodnje preprečiti oziroma v čim večji meri onemogočiti nastanek nepredvidenih situacij, išče rešitve ter jih udejanja. Postavitev oziroma vgradnja elektro agregatov na dve hidro postaji vodovodnega omrežja v občini sta njegovi pobudi, saj je vedno poudarjal, »če lahko izločiš en nepredviden vpliv pred začetkom intervencije, se lahko z večjo silo v času intervencije posvetiš odpravi drugega, mogoče še bolj pomembnega.« Temu vodilu sledi tudi še danes. In kot je uspešno rešil problem vodooskrbe v primeru izpada električne energije, je rešil tudi problem oddajnika sistema ZARE na območju občine Loška dolina in širše regije v sodelovanju s pristojnimi službami CZ. Vendar je njegova želja in namera iti še dlje. Za enote, ki delujejo v sistemu zaščite in reševanja, je to odlično in dovolj. Želi pa še dodatno omogočiti postavitev repetitorja za GSM signal na področju Snežnika. ▪

(povzeto iz besedila obrazložitve na podelitvi 5. marca 2020)

Anđelka Pogorilić

Magda Stražišar - Magduška (1920–1997)

arhiv: KJUC

Ob stoletnici rojstva

»Podgorska nižina je bila lepa, široka, skoraj ravna in od vseh strani obdana z gorami kot naravno stražo. Ob vznožju gora na jugu je stal v varstvu gozdov in reke izredno močan in lep Snežni grad, ki je bil last kneza Windischgraetza. V zatišju nasprotne strani nižine pa je bil skromnejši Tihi grad. Na sredi ravnine, ob lepi rečici, ki se je vijugala med gosto naseljenimi vasmi od vzhoda proti zahodu nižine, je med lepimi visokimi drevesi mežikal v nebo Mali grad. Nad mestom Lazec pa so bile razvaline Pustega gradu, ki je bil verjetno opuščen in razdejan pred več stoletji. Saj zatrjuje ustno izročilo, da so vaščani v petnajstem stoletju iz teh ruševin napadli Turke s kamenjem in z vrelo smolo. Zaradi uspelega napada je cesar določil tej vasi uradni naziv mesto.«

Tako je podobo Loške doline zarisala domišljija notranjske literarne ustvarjalke Magde Stražišar – Magduške v povesti Dvoživke. Čeprav je spremenila imena oseb in krajev, vsebina zgodovinske povesti nakazuje zemljepisne posebnosti in dogajanja v času, *»ki ni razumel kmeta in ne kmet njega …«*. V knjigi poglobljeno in razčlenjeno opisuje dve družini: Burnikove iz Loške doline in Šrajeve z Bloške planote. Prikazano je življenje kmetov – dvoživk, *»… ki stoje z eno nogo na svoji zemlji, z drugo pa lovijo priložnostne zaslužke za obstoj …«*. Etnološko-zgodovinski prikaz življenja kmetov kot tudi graščakov nas hitro prepriča, da se za besedami skriva trpka in razgibana življenjska pot avtorice, polna izkušenj, trme, volje in življenjske moči.

Magda Stražišar se je rodila 22. julija 1920 v Lipsenju. Pri šestih letih je njen oče Anton Zabukovec, ki je bil sicer čevljar, prevzel mesto cerkovnika pri romarski cerkvi na Križni gori nad Ložem. Od 1927 do 1934 je obiskovala osnovno šolo v Starem trgu. O svoji mladosti je povedala: *»V šoli mi je bilo najlepše. Vsak prosti hip sem v romarskem središču na lesenih stenah podaljševala svoje vtise iz šole, ko sem s kredo in cunjo kovala prve verze. Četudi je bil mraz ali so bili veliki zameti, nisem skoraj nikoli zamudila pouka. Navadila sem se voziti po eni smučki navzdol in zavirati s palico med nogami zato, da sem ob vračanju iz šole nosila poleg nahrbtnika samo eno smučko …«* Po naključju jo je leta 1930 zalotil starotrški župnik Hafner pri pisanju verzov, ki pa je bil ob tem tako razumevajoč, da ji je dal celo 30 šolskih zvezkov in 10 svinčnikov. Na Magduškino zgodnje pisanje je v veliki meri vplival nadučitelj Ivan Mercina, ki je enkrat tedensko prišel na Križno goro in jo naučil splošnega znanja, predvsem pa lepe slovenščine in pravilne slovnice. S tem je nedvomno vplival na njeno poznejše literarno ustvarjanje. Tako je že v letih od 1931 do prve polovice leta 1934 objavljenih več njenih prispevkov v slovenskih mladinskih revijah Naš rod in Vrtec. S štirinajstimi leti, julija 1934, je odšla za deklo v gradič Koča vas, kjer je bila bogata knjižnica in svetovljanska gospodarica Margareta Schollmayer. *»Zares je imela Malograjska grofica na svojem obrazu aristokratske poteze Habsburžanov, izraziti nos, na očeh pa debela stekla naočnikov. Imela je dolge temne lase, spletene v kite in zvite na tilniku, kakor so jih nosile preproste podgorske žene. Njen bridko resni obraz se ni nikoli raztegnil v nasmeh; znala je zatajiti tudi solze in žalost. Do potankosti preudarjene, skoraj vojaške kretnje so podkrepile njene pretehtane, kratke ukaze.*

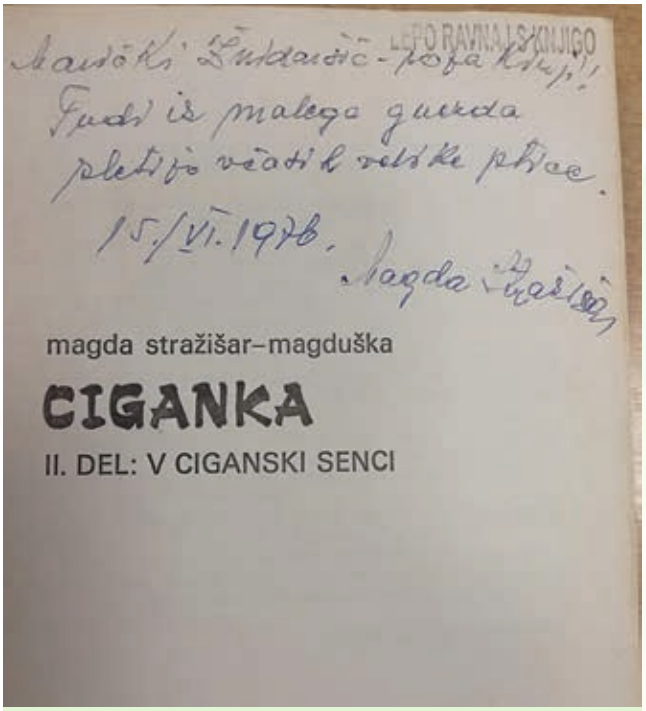

Posvetilo pesnici Marički Žnidaršič
(arhiv: KJUC)

Praznik občine Cerknica, oktober 1976
Z leve: Vinko Šumrada, Matevž Hace, Marička Žnidaršič, Magda Stražišar, Milan Rot, Lojze Perko (arhiv: KJUC)

Od svojih podrejenih je zahtevala dolžno spoštovanje, zato so jo morali zjutraj takole pozdraviti: »Gute morgen, gnädige frau! (Dobro jutro, milostljiva gospa!). Odzdravila je z značilnim gibom glave, nato pa je vsem poslom ukazovala v domačem, podgorskem narečju.«

Grofico, ki jo je v povesti Dvoživke upodobila v Frajli, je osebno zelo dobro poznala. Prav tedaj jo je med drugimi literati in kulturniki obiskoval tudi pesnik Oton Župančič, ki se je zadrževal v gradu tudi po več tednov.

Tisto leto je bil v Družinskem tedniku objavljen njen daljši prvenec Pismo iz Loža.

Pismo iz Loža

So hišice majhne v mestu le-tem,
da so moderne, tega reči ne smem.
Le nekaj skednjev je. Še ti so črvivi,
Ložani pa iz mesta so prav ljubeznivi.

Imamo mi cerkvico, šole pa ne,
vseeno smo prav zabavni ljudje.
Vseeno živimo, kot se mora živet',
v krizi današnji na žalostnem svet'.

(Iz pesmi M. Stražišar: Pismo iz Loža)

Od leta 1947 je tednik Kmečki glas objavil več njenih krajših sestavkov in pesmi in kmalu je postala njihova stalna sodelavka. Kmečki glas je natisnil vsa njena knjižna dela: Ciganka, Skrivač in Dvoživke. Čeprav Magdi Stražišar marsikdo odreka kakšno posebno literarno vrednost, jo ljudje še vedno berejo. Njen roman Ciganka je bila druga najbolj brana knjiga v obdobju po izidu v Sloveniji. V tretjem ponatisu leta 1981 v Svetu knjige pri Mladinski knjigi je bila izdana v nakladi 8.500 izvodov. Poleg naštetih povesti je Stražišarjeva napisala še neobjavljeno delo Obsojenci zibelke in osnutek za delo Ukradeno sonce. Osrednji motiv njenih del so nasprotja med dobrim in zlim, ob katerih mnogi ljudje doživijo veliko trpljenje, pa vendar ob tem ohranijo človeški ponos in veličino. Snov za dela, v katerih je izrazito poudarjena tematika žensk, je črpala tudi iz svojega življenja. Leta 1980 je prejela plaketo Občine Cerknica. Umrla je v Dolenji vasi pri Cerknici leta 1997.

Viri:
Stražišar, M. (1978). Dvoživke. Ljubljana: Kmečki glas.
Pridobljeno 29.04.2020 s svetovnega spleta: http://www.notranjci.si/?crka=S&izberi=1#&&PageIndex=1
Brestov obzornik (26. november 1982), letnik 16, številka 182, str. 8.

Borut Kraševec

Korona razstava

Iz arhiva Pudob 17, Loška dolina, last Stanislave Sluga Pudobske

Odločitev akademske slikarke Stanislave Sluga Pudobske, da postavi slike iz njene in hišne zbirke več generacij na ogled pred domačo hišo, je zorela vrsto let. Dokončna odločitev pa je nastala v času karantene (omejitve gibanja in druženja) zaradi virusa Covid-19.

Od nedelje, 29. marca 2020 do petka 1. maja 2020, ko je bilo konec omejitve prehajanja med občinami, se je v 34 dnevih zvrstilo skupaj 41 likovnih del v različnih tehnikah, z različnimi vsebinami 29 avtorjev. To so dela njenih prijateljev, poklicnih kolegov, učencev, sorodnikov, posameznih udeležencev likovnih delavnic društva Pa-leta in Varstveno delovnega centra VDC Cerknica ter udeležencev likovnega izobraževanja Gaber v Starem trgu pri Ložu in likovnega učenja posameznikov na domu, razstavila pa je tudi svoje delo in nekaj del neznanih avtorjev.

Svoj arhiv likovnih del je skozi leta dopolnjevala z deli, ki jih je dobila v dar, z nakupom, menjavo za svoja dela, med zbirko pa so tudi dela, ki jih je rešila z odpadnih deponij.

Pudobska je dejala: »Vzrok in namen tovrstne razstave je poklon vsem, ki pomagajo in skrbijo za dobro vseh v tem težkem času Covid-19, sosedom in redkim mimoidočim pa v veselje. Namreč živim v Pudobski pravljici, iz katere ne smem.« Postavitev del iz zbirke se nadaljuje. ▪

Stanislava Sluga Pudobska je ob cesti pred svojo hišo v Pudobu vsak dan razstavila eno ali več likovnih del. Ponedeljek, 27. 4. 2020, 30. dan, 35. slika, Marina Klarič 2007, Cerkniško jezero, akril platno, 70 x 50cm
(foto: Borut Kraševec)

Milena Ožbolt

ANTON FRBEŽAR - TONI: DRVA ŽIULEJNA SMO

(prebliski ob branju)

Izšla je nova knjiga poezije, ki se je drži tudi zgoščenka, oboje s pomenljivim naslovom Drva žiulejna smo. Verze je podpisal skrivnostni, a po značaju večini vsaj malo bližnji Anton Frbežar - Toni.

Med temi zanimivimi listi ni »mokrocvetečih rožic poezije«, čeprav so popisani z veščo, kultivirano roko. Kajti »življenje je trdo, kruto, nesramno, nemogoče, brutalno, lažnivo, goljufivo in ga skoraj ni mogoče prenašati s trezno glavo … Dobro je imeti pajdaše, ki kuhajo šnops in žensko, ki jo po potrebi v lastno olajšanje ali razvedrilo prebutaš«, bi lahko prevedli eno od medvrstičnih sporočil knjige, ki jo prebereš hitro, pozabiš pa počasi. Vsaka pesem, ki jo – zapisano v prepričljivem cerkniško-loškem govoru – razvozlaš, te trešči po glavi.

Kako neki pomagati vsem nam Tonijem Frbežarjem, da nam ne bo treba le ubijati bolečine, ogorčenja, jeze na ves svet z omamo, ampak dostojno in ustvarjalno živeti, kolikor časa nam je namenjeno? … Po drugi strani pa: kako lahko nekdo – na primer jaz – v teh tako zabavnih in izvirnih vrsticah sploh lahko prebere kaj tako mrakobnega?! Saj v knjigi ni prav nič cmeravosti, puhlic in svetobolja – sama vroča in utripajoča kri po žilah, misli pa ogrnjene v humor in ironijo, ki sta sama po sebi odgovor in zdravilo za vse, hkrati pa ena od poti v preseganje tega, kar kot tragično občutje življenja pronica skozi verze …

Knjiga je tudi ilustrirana in podobe v njej so take, kot bi nekdo skušal narisati pretresene in vrveče misli, ki se pletejo v glavi po tem branju. Lep par – verzi in podobe – ki se dobro podpira med seboj, res.

Miha Razdrih, tega Tonija Frbežarja si izvrstno naredil!! Čestitke in zelena zavist za tako prepričljivo, vse po domače povedano! ▪

Janja Urbiha

OB DNEVU plesa

Tokratni prispevek o plesu pišem 29. aprila, na mednarodni dan plesa, v času korana krize.

Plesalec in koreograf Matjaž Farič je lani ob prazniku plesa zapisal: »…Ples kaže na neverjetno moč človeške kreativnosti, ki se podaja na rob zmožnosti človeškega telesa. Pleše lahko vsak človek. Pleše lahko "popolno" in "nepopolno" telo. V tem se skriva neposredna lepota in bistvo plesa …«

Danes, v času korona krize, pa ocenjuje, da so trenutni časi težki, za plesalce in koreografe pa po njegovem mnenju prihajajo še težji. Medtem ko se majhen del življenja počasi vrača, kaže, da javnih prireditev še nekaj časa ne bo. Po najslabših napovedih bomo morali biti potrpežljivi še vsaj kakšno leto, je zapisal letos.

Naše plesalke iz društva Plesonoga skupaj s svojo mentorico Jeleno ostajajo nepopravljivi optimisti. Ne dajo se, kljub težkim časom pridno in redno vadijo. Ker ne gre drugače, se dobivajo virtualno, preko Zooma in neljubo situacijo izkoriščajo kot nov izziv.

Trenutno ne nastopajo, so pa za nas pobrskale po zbirki fotografij iz letošnjih nastopov in za Obrh poslale naslednje: FOTOGALERIJe

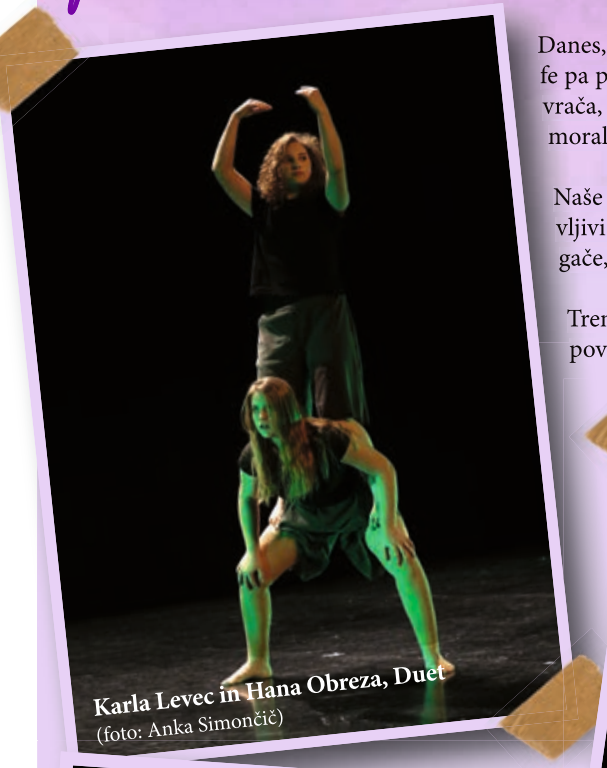

Karla Levec in Hana Obreza, Duet (foto: Anka Simončič)

Klementina Urbiha, Utripam (foto: Anka Simončič)

Leona Turk, Kličem dež (foto: Anka Simončič)

Tinkara Plos, Zapoj mi (foto: Anka Simončič)

Kljub močno okrnjeni sezoni imajo za seboj že lepo število nastopov in prisluženih nagrad:

Februarja letos so se udeležili izbora za plesno tekmovanje Opus 1. Plesali so v Plesnem in gledališkem centru Srednja vzgojiteljska šola, gimnazija in umetniška gimnazija Ljubljana. V okviru društva Plesonoga je tam nastopilo 14 plesnih miniatur, od tega kar 8 iz Loške doline. Tekmovanja so se udeležile vsaka s svojo plesno minaturo: Karla Levec, Greta Mlakar, Teja Antončič in Vita Ožbolt.

Marca pa se je dogodilo državno tekmovanje Opus 1 – Plesna miniatura 2020. Takrat so plesali na odru Španskih borcev. Na državnem Opus 1 tekmovanju so bile s priznanji nagrajene Leona Turk, ki si je priplesala zlato priznanje. Prav tako je bila zlata Tinkara Plos in duet Karle Levec in Hane Obreza. Srebrno priznanje pa si je prislužila Klementina Urbiha.

Marca so plesalke gostovale tudi na območni plesni reviji Vija Vaja na Vrhniki. Tam sta kot solistki zaplesali Leona in Klementina. Prikazale so tudi odmevno skupinsko točko »Koncert za Queen«, v kateri nastopajo kar tri plesne skupine skupaj in s točko gledalce dvignile na noge. ▪

Romana Nared, Javni zavod Snežnik

Medvedje zgodbe

Ljudje si od nekdaj radi pripovedujemo zgodbe. Sodobne študije in praksa kažejo, da dobro povedana zgodba pomeni za destinacijo ali posameznega turističnega ponudnika konkurenčno prednost. Zgodbe so pomemben del skupne identitete, gradniki lokalne kulture, ki turistu omogočajo bolj poglobljeno in čustveno izkušnjo, s tem pa tudi večje zadovoljstvo.

Že prvim obiskovalcem, ki so prihajali v Loško dolino na vodene oglede rjavega medveda v njegovem naravnem okolju, smo v TIC Lož pripovedovali dogodivščine o naših bolj ali manj neposrednih srečanjih z medvedi. Vedno so jim prisluhnili z velikim zanimanjem (včasih tudi s kančkom dvoma), zato smo se odločili, da jim damo prostor tudi na novo vzpostavljeni spletni podstrani bestbearwatching.com. Izmed številnih zgodb, ki nam vsakodnevno prihajajo na uho, smo dali prednost tistim, ki so že zapisane. In to v našem, narečnem jeziku, v knjigi Andrejeva stopinja avtorice Milene Ožbolt (Milena Ožbolt: ANDREJEVA stopinja: folklorne pripovedi iz Loške doline, Blok, Loškega Potoka in okolice Cerkniškega jezera ter Babnega Polja; Ljubljana: Kmečki glas, 2004). V njej najdemo štiri zgodbe, ki eksplicitno govorijo o srečanjih z medvedi: ***Koku je medvejda pozdravu, Səm medvajda tjepla, Mənde boš šla ja nazaj! in Mama, bajžte! Mjedvəd!***

K vsaki od teh zgodb je svojo, likovno interpretacijo, dodala akad. slik. Karmen Bajec, mag. um.

Objavili jih bomo v štirih zaporednih izdajah glasila Obrh. Zagotovo vam bodo vzbudile spomine na vaša srečanja z medvedi. Ali pa se boste spomnili na katero izmed (neverjetnih) medvedjih zgodb, ki ste jih slišali. Vabimo vas, da te zgodbe zapišete in nam jih pošljete. Mi jih bomo povedali naprej. Našim obiskovalcem, ki z začudenjem prihajajo v deželo, kjer so medvedi del vsakdanjega življenja ljudi. Najbolj zanimive zgodbe bomo objavili na spletni podstrani bestbearwatching.com. Vaš trud bomo nagradili – prvim petim avtorjem, ki bodo 'medvedjo zgodbo' poslali na tic.loz@kabelnet.net bomo podarili enega izmed promocijskih materialov projekta NATURE&WILDLIFE: majico ali naglavno svetilko. ▪

Vabljeni!

Koku je medvejda pozdravu

Je blu ankat jesienə, ku je šu naš pouham nastavət u Juorčou grəč. Se je žje mrak dejlou, ku je šu nazaj. Na vrh Juorčouga griča je pa ana stara drobníca rastla pa vidə naš, de je nəkdu guarə pa hruško triese. Je mislu, de je stric, k-je zmierej grmujənce nabierou za šnopc. Pa ga ləpu obgouori: »Dobər véčər, stric! Bo za šnopc, bo?«

Tu rječe, takrat pa u-hruškə še bəl zašəmi pa nejkaj puočə – pa mjedvəd zarjovi pa dual pade.
Naš je pa tud zatulu – pa sta letejla usak u-suoj kraj!
Babno Polje – Veliki Vrh, 1989

Vir:
Milena Ožbolt: ANDREJEVA stopinja: folklorne pripovedi iz Loške doline, Blok, Loškega Potoka in okolice Cerkniškega jezera ter Babnega Polja; Ljubljana: Kmečki glas, 2004, st. 268.

France Žnidaršič
Uglasbil Rok Žlindra

VELIKO JE ŽELJA

Življenje nas vodi po stézah,
kjer sanjajo cvetovi želja,
ki vsakdo jih z mladosti ima
ohranjene krog srca.
Željà, ki cvetijo pri zvezdah,
utrgati z roko se ne da,
do tistih, tam v modrini neba,
le mavrica pelja.

Veliko je želja, ki človek jih ima,
da naš ljubi svet
bi bil kot rože cvet.
Veliko je želja, le ena pa velja,
da teh nekaj kratkih let,
bi v zdravje bil odet.

Ta misel o željah in sreči,
miru nikomur skoraj ne da,
saj srečo uživati brez meja,
to željo vsak ima.
Enkràt pa zgodi se spoznanje,
da zdravje le je pravi zaklad,
zaklad bogat, ki nekaj velja
in vreden je zlata.

Stanko Grl

PRIDI

Pridi kot zarja naproti,
pridi kot davno nekoč,
kot žarek toplino podari,
da vse ne ukrade mi noč.

Pridi kot rosa na polje,
nežno kot veter v lase,
pridi naproti z nasmehom,
da te bom shranil v srcé.

Pridi kot tisoče kapljic,
ki skupaj v potoček hiti,
pridi, ko sanje so mimo,
da roka se v roki zbudi.

Pridi kot mesec na nebu,
pridi kot zvezdnata noč
v gozd tja na klopco leseno,
tam s tabo sem hodil nekoč.

Milena Ožbolt

Kako se pravi po naše XI.

T

tábot – tokrat, to pot (Babno Polje)
táca – pladenj, tasa
táki – takoj
tášca – flancat
táška – 1. romb; 2. ženska torbica; 3. flancat
təkiérə – kateri
teljémbus – bedak
tentamuón – skušnjava
tentáva – skušnjava
tépihar – potujoči prodajalec preprog iz odsluženega tekstila
téstəbot – tistikrat, tisto pot (Babno Polje)
tiéčnu – nasitno, tečno
tiéhta – obtežitev
tík-tak – urno, nemudoma
tjóuc, tjouč – tele (Bano Polje, Prezid, Novi Kot)
tla, tlalá – tukaj
trafinát' – čvekati, govoriti nesmisle, izmišljati si, početi neumnosti
trége – nosila
trákl – (lesen (vzdolžni?)) nosilec (pri vozu)
tríkelc – del opreme za vprego živine; glej: vaga, širša od navadne, za forajtanje
trnovcə – plodovi črnega trna, oparnice
truójka – jed iz rumene kolerabe, krompirja in fižola (Bloke), kavra
trúšca – zaboj(ček)
trúšca (Bloke?) – kočijca, enoosni ročni voziček
türšca, tjuršca – bolj odporna sorta ajde z zelenim zrnjem

U

u skúke – skokoma
u štrenk dáržat' (se), u štrenk prjet' – krotiti (se), omejiti
uafčárənca – ovčarnica (Babno Polje) Uafčárənca; kraj na Babnem Polju, poimenovan po ostankih lesene in kamnite ovčarnice izpred 2. sv. vojne, ki so jo postavili pastirji s Hrvaške oz. Dalmacije
uáplaz – plaz
uertnák – brca v rit
uječí – joče, ječi
úndan – oni dan, nekaj dni nazaj
uógəlje – oglje
uolák, uolačék – dvoosni ročni voz(iček)
uóržah; biti uóržah – krivda, razlog; biti kriv
uovájhent'– omahniti
úsine –usnje
úsnatu – usnjeno
ústəka – usteca
ušájt, ušájtən – zvit

V

vága – sestavni del vprege za živino, ki povezuje vprežno jermenje z vozom
váncat, prváncat – s prekupčevanjem pridobiti, dobiček napraviti
varník – obcestni kamen, konfin
vékarca – budilka
viékat' – jokati, vekati (Babno Polje)
víšje – seno z visokih leg

Z

zabreštát' se – zavaliti se, namestiti se
zacelínet' – zasejati njivo s travo, zatraviti (Babno Polje)
zájtraj – jutri zjutraj
zaləpént' – zadušiti se
zaplošét'- zapreti krušno peč pred peko s posebno pločevino (Bloke)
zarážen – okužen
zašajtát , zešájtat'– nenadzorovano zaviti s poti
zaščepátət' – močno uščipniti
zaščítna – medicinska sestra
zatəmfán, stəmfán – zatolčen, stolčen
zatenčán – zanikrn, zanemarjen (Hudi Vrh, Kot pri Ribnici)
zatét' – zajeti, ujeti
zatočjênu – zaobljeno, ukrivljeno
zatrácat' – zabičati, dopovedati
zbajdrán – zvit, obtolčen, neraven, zdelan, krevljast (Babno Polje)
zbósat' se – zlagati se
zbəndrán – zvit, obtolčen, neraven, zdelan, krevljast
zbrúnčət' – onemogočiti, preprečiti
zbúžat' – v revščini nekaj skupaj spraviti, ustvariti kljub uboštvu
zdajváune luójtre – lestev z oporo (za zdevanje ostrnic)
zeljêtu – prenagljenec, nepremišljenec, zalétel
zerájšnu – resnično, pravo, zaresno
zeslásta – s slastjo
zgóda – 1. ugodje; 2. dogodek
zjéjdə – nepojedena hrana, izbirčneževi ostanki
zmárzu – zmrzle, zmrzljivec
zmléjzva – prvo mleko po telitvi, kolostrum
zmrkat' se – stresti se
znəčkát – splati z nečkami, očistiti (žito ipd.)
zuájzəl – vkuhane slive brez sladkorja
zúrmat' se – izuriti se
zvádet' se – spečati se
zvíšat' – razdišati se, izgubiti aromo

Ž

žágrad – zakristija
žájmajne – stranski odrezki desk
žájmat' – obžagovati robove desk
žárd – žrd
žlafát' – močno vreti; čofotati
žlájdra – kratka tanjša veriga
žlájf – zavora
žlájfar – brusilec
žlájfarija – brusilnica
žlájmat' – odstraniti notranjo plast črevesa (za izdelavo klobas)
žlofána – čvekačka – (Loški Potok)
žlofát' – čvekati (Loški Potok)
žlofát', ožlofát'; ožlofán – premočiti; premočen biti
žnábl – ustnica
žnablát' – blebetati
žnuóra – trak
žók, žokék – vreča, vrečka

Sonja Lipovec

Nekaj starih in narečnih besed iz raznih virov

cojzla – vrsta ajde, tatarska ajda, ki jo je Žiga Zois uvozil s Češke v času lakote okoli 1816*
crčávka – babje pšeno**
cvetni osel – lesen osel v naravni velikosti, na njem kip Kristusa. Vozili so ga na cvetno nedeljo med procesijo. Na Slovenskem je ta šega izpričana za Maribor na začetku 16. stoletja***
futrat' – hraniti
globin – krema za čevlje
jeglenek – lesena puščica, peresnica
košta – hrana
lajdlc – predal
šif, šlif – ladja, trajekt, parnik
šlosar – klepar
šmitna – naprava za razpihovanje ognja v kovačnici, kovaški meh (Idrija)
štamtiš – stalno omizje
štera – nekdaj delo obrtnika na domu
štiblc – sobica zraven glavne sobe ali »hiše«
zotlar – tapetnik

*Viri: *Alenka Veber: Kolo sreče, str. 73–74 ** Slovenski etnološki slovar *** Slovenski etnološki slovar*

Janja Kozarka

Kulturna dediščina
Prepoznate? – Kaj je na sliki?

V prejšnji številki je bil na fotografiji pripomoček za lovljenje rib, imenovan »KOŠ«. Koš je ribič prestavljal po vodi, po kateri je brodil. Tak pleten koš nima dna. Vsakič, ko ga je na novo prestavil, je skozi gornjo odprtino vanj segel z roko in preveril, ali se je vanj ujela kakšna riba. Če da, jo je iz koša pobral in vrgel na suho.
Tak pripomoček so radi uporabljali tudi raubščici. Raubšič je z drugo besedo krivolovec, tudi divji lovec oz. lovski tat. Revnejšim prebivalcem je bil ribolov prepovedan, zato so bili le-ti primorani kršiti zakone za preživljanje svojih družin z divjim lovom. Raubšicanje je bil način življenja, vedo povedati tisti, ki so ga izvajali.

Spoznajmo delček naše lokalne kulturne dediščine tudi s pomočjo igre **PREPOZNATE? – KAJ JE NA SLIKI?**

arhiv: Janja Urbiha

Na uredništvu Obrha pričakujemo vaše odgovore. Z nami lahko delite tudi vaše spomine, pripetljaje, izkušnje povezane s predstavljenim predmetom. Pravilen odgovor bomo objavili v naslednji številki glasila skupaj s prejetimi komentarji o predmetu.

Anton Frbežar – TONI:
PISMA SəS IZOLACIJE

Ulih səm lousko flinto pucou
pa pride Korl səs Vrha pa prau:
»Jebela, en na Kitajskəm kihne,
pa se cejla kugla ustavə!«
Naša pa:
»Kaj pa vədva klepetata?
Prepovejdanu!«
»Kaj spjət gopcaš,« se
zadarem,
»muoj nečak je biušə muoš od
nəgave tamrzle sestrične.
Sva žlahta, mədva ləhku!«
Puol sva pa ukəp Janeza
poslušala,
kə je govuoru,
de je vuojnu stajne
pa preventivnu šnopc pila.
»Use bo šlu u kurac!
Maš patruone?«
prau Korl.
»Ene dva mənde mam,«
praum jest,
»če buo naša preveč tjəčna.
De se rejšəm!«
KORONSKə APLAUS ZA MEDICINSKE SJESTRE

U žiulejnə so važne
sam tri stvari.
Poezija
pa šnopc.
PREGUVAR

Ene puol šjestəh je muogla
bət ura,
glih tadrugč sva malcala,
kə me je prou rejsnu
uprašala:
»Toni, kej misləš de səm se
zredila?«
En cajt sm biu raj tihu,
puol sm pa usenu rjeku:
»No, prou suha nejsə nəkul
bla …«
Čas smərtə: 17.32.
ŽəRTU PANDEMIJE

Sam.
U izolacijə.
Pišem pejsem.
Čə je ne buo gdu hitro
prebrau,
se buo pokvarla.
Kə jajca.
KLOPUOTəC

»Kakšno kurčevo masko?
Sej nej pust!«
Səm kričou po trgovinə.
Je djala:
»Toni, poudne je ura, vi
njebə smu bət tle,
ste upokuojenəc, ste
rizičən.«
»Ti buoš mjenə, smrkla,
rizičən!«
Səm jo pərjeu za kravatəlc,
»tə buom
direkt
u
ksiht
kihnu!
Al mam taljansko protjəzo!«

No, puol me je pa civilna
zaščita
odpelala
u samoizolacijo.

Kiham u rokau,
umivam sə rokje,
dəržim distanco,
balinam sam sə sabo.

Usəm, kə me poznajo
sporuočam:
Duobru se držim.
Hvala za podpuro.
DIJO PORKO

ŠD Extrem

NOVICE IZ ŠD EXTREM

Zadnji krog vseh tekmovanj in treningov v ŠD Extrem je tako kot vse življenje po državi zaznamovalo dogajanje in ukrepanje za preprečevanje širjenja koronavirusa v državi. Z dnem 13. 3. 2020 smo do nadaljnjega v društvu tako prekinili vse treninge in tekmovanja ter se odgovorno do vseh odzvali na ukrepe države in navodila državnih in panožnih ustanov. V nadaljevanju prispevka vam podajamo informacije in pregled dela v društvu do sredine meseca aprila, ki je kljub prekinitvi treningov in tekmovanj pestro in bogato.

Člani in mladinske selekcije ŠD Extrem

Naša članska ekipa je v letošnjem letu do vključno predzadnjega kroga vknjižila zmagi v domači dvorani v Sodražici, kjer je bila močnejša od ekipe FK Kebelj, ter na tekmi v dvorani Bloški smučar v Novi vasi. V Novi vasi je z rezultatom 3 : 1 premagala ekipo Dlan iz Logatca, zadetke v tej tekmi so prispevali Drejc Kljun ter domačina Teotim Hiti in Jaka Milavec. Z odlično igro se je na Blokah izkazala vsa naša članska ekipa, vključno s še dvema domačinoma, kapetanom Blažem Rotom in igralcem Erikom Knavsom. V ostalih tekmah je članska ekipa ŠD Extrem v 2. SFL remizirala na gostovanju z ekipo KMN Meteorplast iz Ljutomera, na tekmi v gosteh pri KMN Miklavž TBS team 24 pa smo morali priznati premoč gostiteljem. Napredek in rezultati naše članske ekipe tekom sezone nakazujejo na to, da bo ekipa trd nasprotnik vsem tudi v naslednji sezoni.

V mladinskem delu tekmovanj se je končal skupinski del tekmovanj. ŠD Extrem se je uspelo v končnico tekmovanj, v kateri tekmujejo po tri najboljše ekipe iz dela Zahod in Vzhod, uvrstiti z dvema selekcijama: U-15 in U-17, ki sta v končnici že odigrali prvi dve tekmi. Selekcija U-19 je v konkurenci zelo močnih ekip v skupinskem delu zasedla 4. mesto na Zahodu, kar sicer ne zadostuje za uvrstitev končnico, je pa ekipa v zadnjih tekmah prikazala velik napredek in konkurenčnost, s čimer so obeti za naslednjo sezono zelo dobri.
Selekcija U-13 je barve ŠD Extrem zastopala na turnirju Cerknica Cup 2020 konec januarja v Cerknici in prikazala bojevito igro. Vsi igralci naše selekcije U-13 so vhodni letniki in iz tega razloga kar precej mlajši od svojih vrstnikov, vendar se pogumno borijo z njimi in nam s svojo igro vedno znova dokazujejo, da je potrebno računati nanje, kljub temu da se jim letos ni uspelo uvrstiti v končnico tekmovanja.

Naši mladi igralci kategorij U-11 in U-9 pridno tekmujejo na turnirjih MNZ Ljubljana in nabirajo potrebne izkušnje. Ponosni smo na njih in na njihov napredek, zahvaljujemo pa se tudi vsem staršem, ki svoje otroke podpirajo in zanje navijajo.

V začetku meseca marca smo na trening U11 in U13 v Sodražici povabili igralce iz naših futsal šol v Ribnici, na Blokah in v Loški dolini in odigrali mini prijateljski turnir. Igralci in sodelujoči trenerji so bili zadovoljni, zato bomo, ko bo mogoče, nadaljevali s tovrstnim športnim druženjem naših igralcev.

Extremovi igralci v reprezentancah in selekcijah

V mesecu februarju so se s strani NZS nadaljevali izbirni treningi – selekcioniranja in reprezentančni zbori selekcij. Iz ŠD Extrem so bili na izbirni trening U-15 vabljeni Patrik Korenjak, Aljaž Lovrenčič in Nejc Vetrih (vratar), na priprave selekcije U-17 pa Kristjan Mohar, Anže Žlindra, Andraž Gregorič in Lovro Debeljak (vratar). V ŠD Extrem pa imamo tudi reprezentanta v selekciji U-21. To je vratar naše članske ekipe, Jure Vetrih. Vsem izbranim igralcem iskreno čestitamo!

ŠD Extrem na novi spletni strani

V ŠD Extrem želimo našim članom, navijačem, sponzorjem in širši javnosti ponuditi hitrejši in sodobnejši pristop do informacij o našem delu in delovanju. S tem namenom smo postavili popolnoma novo, sodobno spletno stran z obilo informacijami. Vsem želimo obilo užitkov ob prebiranju in brskanju ter čim več uporabnih informacij!

Aktualno

V mesecu aprilu je naša krovna organizacija Nogometna zveza Slovenije sprejela odločitev, da se zaradi trenutnih razmer vsa futsal tekmovanja zaključijo z dnem 13. 3. 2020. Do trenutka oddaje članka več informacij o rezultatih sezone ni znanih. O vseh nadaljnjih ukrepih, aktivnostih ter vpisu v novo sezono vas bomo obveščali preko naših spletnih strani ter Facebook in Instagram profila. ▪

Za vse informacije smo vam na voljo preko naslednjih povezav:

e- pošta: **info@sd-extrem.si**
spletna stran: **www.sd-extrem.si**
Facebook: **@sportnodrustvo.extrem**
mobilna številka: **041 831 722**

Mladi igralci iz Blok in Loške doline
(arhiv: ŠD Extrem)

Prijateljski mini turnir v Sodražici (arhiv: ŠD Extrem)

Kako se z otrokom pogovarjati o koronavirusu?

Bernarda Okoliš, Erna Zabukovec

Koronavirus je že kar nekaj časa med nami in z otroki smo se verjetno že veliko pogovarjali o tej temi. Pa vseeno ne bo odveč, če na kratko povzamemo bistvene stvari, kako in na kakšen način naj se z otroki pogovarjamo. Naša naloga v teh dneh je, da ohranjamo mirnost in se ne prepustimo paniki, saj le tako lahko otroku nudimo – izredno pomemben – občutek varnosti. Še posebej je to pomembno, ker to posebno stanje izoliranosti traja že dolgo in mu trenutno še ni videti konca.

Izkoristimo priložnost in se z otroki več pogovarjajmo npr.:

- kako lahko poskrbimo za čim boljšo higieno,
- kako si pravilno umijemo in obrišemo roke,
- jih ozavestimo zakaj je pomembno, da dobro izpihnemo in obrišemo nos
- jih poučimo, da je pomembno tudi igrače obrisati ali oprati.

Otroci imajo bujno domišljijo, marsikaj slišijo le na pol, marsičesa sploh ne razumejo. Pomagati jim moramo razumeti, kaj se dogaja. Uporabljati je potrebno jezik in izraze, ki jih lahko razumejo. Otrok ob sebi potrebuje starše, ki mu tudi ob negotovih situacijah zagotavljajo **občutek varnosti**. To pomeni, da so starši ves čas v vlogi odraslih, ki so stabilni ter znajo in zmorejo poskrbeti za otroke:

- **VPRAŠAJTE OTROKA, KAJ O VIRUSU ŽE VE OZ. KAJ JE SLIŠAL O NJEM,**
  tako boste izvedeli, kaj otrok že ve, kaj ga v zvezi s tem skrbi. Njegove strahove boste tako lahko pomirili. Npr. *»Ne, ni res, da vsi, ki dobijo virus, umrejo. V bistvu velika večina ljudi, ki zboli za virusom, dobi prehlad in se hitro pozdravi.«*

- **PODAJTE OTROKU LETOM PRIMERNE INFORMACIJE, npr.**
  - Naša naloga sedaj je, da ne širimo virusa, tako da je zdaj bolj kot kadarkoli prej pomembno, da razvijemo dobre zdravstvene navade, kot npr. da si redno umivamo roke in s tem ne prenašamo bacilov naprej.
  - S tem, ko ostanemo zdravi, zmanjšamo možnost širjenja virusa in zdravstvenim delavcem prepustimo oskrbo tistih, ki so bolj ranljivi od nas.

Če vam majhen otrok postavi vprašanje, vi pa ne veste, kako bi nanj odgovorili, mu lahko rečete: »Res dobro vprašanje, vendar ti v tem trenutku ne znam odgovoriti nanj, a bom poskusila najti odgovor«. Informacijo poiščite brez otroka in na podlagi najdenih dejstev oblikujte odgovor na način, ki bo otroka pomiril in mu dal občutek varnosti.

- **OTROKA NE IZPOSTAVLJAJTE NOVICAM,**
  saj mediji poročajo na način, da nas še bolj prestrašijo.

- **NAUČITE OTROKA OSNOVNE HIGIENE,**
  podučite ga, da se virus širi, ko nekdo zakašlja, kihne ali diha. Virus se prenese preko drobnih kapljic, ki so v zraku. Ti bacili nas lahko okužijo le v primeru, če pridejo v naše oči, nos ali usta. Pomembno je, da otroku sporočite naslednje:
  - Roke si umivamo z zelo toplo vodo in milom toliko časa, da lahko dvakrat zapoje pesem »Vse najboljše«.
  - Svojega obraza se ne dotikamo z rokami.
  - Kihamo ali kašljamo v komolec.
  - Kozarca ali jedilnega pribora ne delimo z drugimi.

Tema o koronavirusu pa naj ne bo osrednja tema naših pogovorov. Za naš skupni čas poiščimo dejavnosti, ki jih otroci radi počnejo, pa sicer nismo imeli do sedaj časa zanje. Morda bomo našli kakšne pozabljene igrače, prebrali daljšo knjigo, si skupaj ogledali kakšen film.

Morda pa bomo skupaj pripravili našo najljubšo jed ali sladico. Če si bomo vzeli dovolj časa, bomo tudi otroku dali priložnost sodelovati pri pripravi in kuhanju. Poleg skupno preživetega časa, bo otrok uril veščine fine motorike in samostojnosti pri pripravi obrokov za vso družino.

Predvsem pa ne pozabimo iti na prosto, na travnik, v gozd. Skupne sprehode izkoristimo za spoznavanje narave, rastlin, plodov in živali v naši okolici. Gibanje bo koristilo vsem skupaj in poleg zdrave hrane okrepilo naš imunski sistem.

Za vsa ta opravila si vzemimo dovolj časa in se jih lotimo skupaj, seveda primerno otrokovi starosti in njegovim sposobnostim.

BESEDNE POTI V ČASU EPIDEMIJE

Leonida Zalar
OŠ heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu

V času epidemije, ob prihodu zloveščega virusa, so se zaprla šolska vrata, nekje na hodniku prvega nadstropja je zaškrtala ključavnica šolske knjižnice. Številne knjige so rezervirane obležale na prašnem pultu, spet druge na kupu za pospravljanje. Še zadnji petek (črni petek), 13. 3. 2020, je izzvenel v skoraj praznih učilnicah, tišini na hodnikih, najbolj pogumnim knjižnim junakom je uspelo smukniti v šolske torbe in pobegniti pred osamo. Le v očeh je ostalo upanje, da se kmalu vrnemo.

A zgodba je dobila drugačno zasnovo. Ni bila več kratka. Postala je obsežen roman; najprej o šoli na daljavo, nato tudi o bralni znački na daljavo. V njej so se zvrstila elektronska sporočila, telefonski klici, objave na šolski spletni strani, načrtovanja, pogovori na daljavo preko raznih aplikacij, težave s povezavami; elektronski izziv, ki je prevzel vlogo protagonista in zasukal naše poti.
A besede so ostale, v vsej svoji veličini, na besednih poteh, skrite v kotičkih neminljivih svetov, upajoč na nova jutra. Besede vedno čakajo, da jih osvetlijo razmišljanja in prikličejo dialogi priložnosti. In priklical jih je mesec marec s tednom poezije, april s praznikom knjig za mladino in otroke, celo Noč knjige je obsijala pozabljeno in čudovito notranje bistvo – rojstvo poezije. Tokrat je dobila Bralna značka drugačen odsev, nič več le branje, temveč sporočanje, ustvarjanje.

Nastale so izpovedi o času, ki nas je ujel v novih razsežnostih, ki bodo kot mit ostale v spomin in opomin na doživeto.

KARANTENA

Pozno zjutraj se zbudim,
vsa zasanjana za mizo sedim.
Skušam skoncentrirati se,
vendar v moji glavi to ne gre.

Naredim predmet ali dva,
nato rešim preverjanja vsa.
Si najljubšo popevko zavrtim,
da si glavo izbistrim.

Svoje prijatelje pogrešam zelo,
vsak dan se prek telefona pokličemo.
Si drug drugemu pri nalogah pomagamo,
in s smehom pozitivo ohranjamo.

A nekaj dobrega v tej karanteni je,
saj z družino zelo povezali smo se.
V gozdu odkrili smo nove poti
ter vsak dan posebej uživali.

Laura Martinčič, 8. a

COVID-19

O, korona, kaj si naredila,
ko si se v naše domove vselila.
Življenje na glavo si nam obrnila.

Ko doma sedimo, v računalnike strmimo,
da vidimo, kaj učitelji so nam sporočili,
da bi se mi to naučili.

Kje igrišče je,
kam prijatelji ste se poskrili,
doma osamljeno ste me pustili.

Maske, razkužila ste kupili
in se v omare zaklenili,
ključ pa izgubili
in na sosede pozabili.

Dragi virus
mi smo sklenili,
da ne bomo se ti pustili,
raje iz naših domov
te bomo spodili.

Učenka

Anja Poje

KARANTENA

Oj, ti karantena,
pomladna, vsa zelena.
Kaj prinesla si nam ti,
da ne mor'mo v šolo mi?

Vsak teden z novimi nalogami spopadamo se,
a učiteljem gotovo še težje je.

Čeprav k starim staršem ne moremo,
se doma zelo zabavamo.

Se pogovarjamo, sprehajamo in
veliko kolesarimo,
ob večerih pa lenarimo.

Vsi prijatelje zelo pogrešamo,
zato upamo, da karantena
čim prej končala se bo.

Zato umivajmo si roke in jih razkužujmo,
s tem pa ukrepe državne lepo spoštujmo.

Mi držimo skupaj,
saj naše geslo je # NIKDAR NE OBUPAJ!

Pogled na Loško dolino

MOJA KARANTENA

Huda stvar je samoizolacija,
zanjo je potrebna dobra organizacija.
Rada imam del, kjer pride na vrsto spanje,
pa čeprav se sliši očetovo smrčanje.
Zdi se mi, da učenja na daljavo
nikoli ni premalo.
Pri tem pomembno je pisanje,
da čez čas pride napredovanje.
Najboljša stvar pa je hrana,
saj z jogurtom najboljša je banana.
V kuhinji se rada malo sukam,
zraven pa kaj dobrega vsem skuham.

Lucija Kandare, 8. a

ŽIVLJENJE V KARANTENI

V karanteni vsem nam dolgčas je,
zaprte službe, šole so vse.
Čas z družino preživljamo,
a s prijatelji nič ne doživljamo.
S šolskim delom se trudimo,
a včasih kaj pozabimo.

Rešujemo naloge, neme karte,
učne liste,
ki učiteljicam jih v pregled
pošiljamo prek e-pošte.
Vsi čakamo na dan, ko karantene
konec bo,
saj nas že res dolgo v šoli ni bilo.

Pazimo na to, da le v rokav
kašljamo in kihamo,
v trgovinah in na prostem
maske nosimo.
Prijateljem le skozi okna mahamo,
saj varnostno razdaljo držati
moramo.
In - če ta pravila vsa upoštevamo,
lahko virus kmalu skupaj
premagamo.

Zala Mele, 7.B

NA ENKRAT

Na enkrat izvedeli smo,
da šola vsa vrata zaprla bo.

Ooo, to fino bo
in dva tedna bo trajalo.

Potem pa na hitro
ni bilo več tako.

Šola na daljavo je,
prijateljev in sošolcev
ni več ''tle''.

Mami se s korono
in migranti bori,
za očka v gozdu
strahu ni.

Mene pa sestrica mori,
saj drugega varstva ni.
Potem me še skrbi,
da ata ne zboli.

Joj, šola, hitro
pridi že ti,
korona pa izgini
za vse večne dni.

Špela Turšič, 8. b

DOLGČAS ME UBIJA

Življenje se je obrnilo na glavo,
nič ni več tako, kot je bilo,
nikamor ne smemo.

Izgleda, kot da se je življenje ustavilo,
zaprta doma pogrešam svojo najboljšo
prijateljico.
Ne vem več, kaj bi počela,
vse je postalo dolgočasno.

Izgubljam razum!
Vse je postalo pusto in čudno,
vsak dan bi se rada družila.

A kaj, ko se ne smemo,
stvari so se zapletle,
poleg vsega
pa še sestrica teži vse dni.

Želim si, da bi lahko kaj spremenila,
a nimam moči.

Še gledanje televizije je postalo dolgočasno,
bolj zanimivo je bilo,
ko sva se smejali dve.

Upam, da bo kmalu minilo,
da se bo življenje na stara pota vrnilo.

Hana Nelec, 8. a

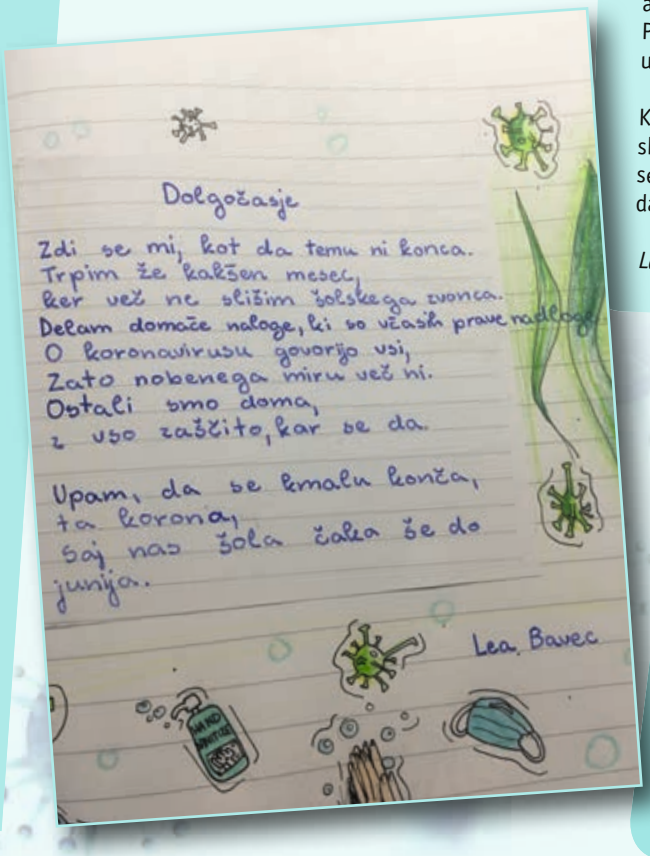

KARANTENA

Namesto da rojstni dan praznovala bi,
začele dogajati so se čudne stvari.
Kar naenkrat v šolo nismo smeli,
kaj dogaja se, sploh nismo dojeli.

Zaprle so se trgovine skoraj vse,
še sreča, da prej superge kupili smo za me.
Drugače z luknjo v čevlju bi hodila,
saj noga prepovedi rasti ni dobila.

Šolanje začeli smo na daljavo,
kako organizirati se,
postalo je vprašanje pravo.

Ker do učenja na daljavo mi ni,
v naši hiši kričimo prav vsi.

Čeprav birme v maju ne bo,
mi botrino darilo
zelo prav je prišlo.

Nov računalnik sem dobila,
da si ga z Elo ne bom več delila,
da šola bo stekla tako kot mora,
in nič več ne bo nočna mora.

Namesto sošolcev gledam ekran,
to ni ravno moj sanjski dan.
Raje pogovarjala bi se v živo,
kot pa da preko zooma izkušnje si delimo.

Ker s kmetije doma smo,
vsak dan delamo,
zato dolgčas nam nikoli ni
in radi imamo se vsi.

Res da dolgčas nam ni,
a v šoli lepše se nam godi.
Prijatelje pogrešam že prav močno,
upam, da to stanje kmalu minilo bo.

Ko v živo se vidimo spet,
skupaj gremo na sladoled,
se objamemo in veselimo
da KARANTENA končno je mimo.

Lara Lipovac, 8. a

COVID -19

A-čih! A-čih!
Korona je povsod,
na nebu, v zraku, v tleh,
povsod je slišati njen smeh.
A-čih! A-čih!
Kihanje in dražeč kašelj,
slabo je vaše počutje,
s korono se borimo
za skupno sočutje.
A-čih! A-čih! A-čih!
Borimo se z vsemi našimi močmi.
Aaaa-čiiiih!
Adijo, korona, zdaj te več ni!

Tia Clea Sterle Podobnik, 9. a

Nekaj idej za ustvarjanje z otroki doma

tekst in slike arhiv: Bernarda Okoliš, prof. spec. in reh. pedagogike

Lakiranje narisanih nohtov na papirju/kartonu

- Na papir otrok nariše obris svoje ali naše roke. Če je še majhen, mu pri tem pomagamo. Na prstih narišemo še nohte. Potem otroku ponudimo lak za nohte, s katerim naj čim bolj natančno namaže nohte. Pri tem pazimo, da laka otrok ne da v usta.

  Če nimamo laka, lahko uporabimo druge barve, ki jih imamo doma (vodene barve, tempera ...) ter čopič.

- Pri tej dejavnosti bo otrok uril veščine grafomotorike, fine motorike, koordinacijo oko – roka; trudil se bo v natančnosti barvanja znotraj črt.

- Morda bomo porabili lake, ki že dolgo stojijo in nam samo zasedajo prostor na polički.

- Priložnost bomo izkoristili, da bomo združili prijetno s koristnim – učenjem.

Izdelava plakata z izrezanimi sličicami iz reklam in časopisov

- Zagotovo imamo doma stare reklame in časopise, ki jih ne potrebujemo več. Lahko jih izkoristimo za učenje rezanja, razvrščanja sličic, lepljenja, bogatenje besednega zaklada ...

- Otrok lahko reže prosto ali mu narišemo črte, po katerih bo rezal. Pri rezanju smo pozorni, da ima palce, s katerimi drži škarje in papir obrnjene navzgor. Predmete na sličicah poimenujemo in jih razvrstimo glede na kategorijo. Sličice nato otrok namaže z lepilom in nalepi na plakat. Vse sličice opremimo z napisom.

- Lahko uporabimo različne teme, kakršne pač imamo sličice. Lahko teme, ki so otroku najbližje, ali pa teme, ki jih ne pozna in bo ob tem bogatil besedni zaklad.

- Večji otroci besede lahko sami napišejo oziroma prerišejo.

Nepopolne sestavljanke spet dobijo smisel

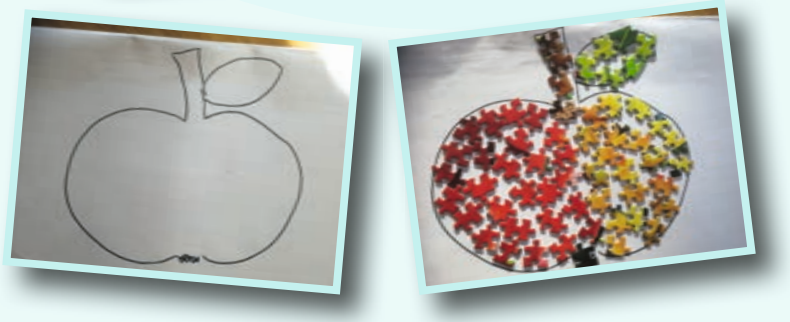

- Zagotovo imamo doma sestavljanke, pri katerih se je izgubil kakšen delček. Takih se običajno ne lotimo več sestavljati. Uporabimo jih lahko za oblikovanje mozaika. Na papir narišemo določen predmet in med deli sestavljank izberemo delčke, ki barvno ustrezajo narisanemu predmetu. Delčke lahko samo postavimo na papir, lahko pa jih nalepimo in oblikujemo sliko, ki si jo bo otrok shranil.

- Iz delov sestavljanke lahko naredimo tudi okvir slike.

- Ob tej igri bo otrok lahko sam narisal lik, ki ga bo oblikoval z delčki sestavljanke.

- Potrebna bo dobra koncentracija, da bo med množico delčkov poiskal tiste, ki bodo barvno ustrezali določenemu delu lika.

- Velikost lika priredimo starosti in sposobnosti otroka, da prehitro ne obupa.

- Otroka spodbujamo k samostojni igri, mu pa pomagamo, če vidimo, da mu je pretežko.

Lepljenje nalepk v označene prostorčke na listu papirja

- Pogosto nam iz različnih revij ali zbiranja ob nakupih v trgovinah ostanejo nalepke, za katere ne vemo kam bi z njimi. Sploh manjšim otrokom je zelo zanimivo lepljenje, vendar pogosto tudi na predmete, kjer jih težko odstranimo (mize, omare, stene, stoli ...)
- Na list papirja otroku zato narišimo okvirčke (kakršne imamo nalepke) in naj jih nalepi čim bolj natančno znotraj črt.
- Pri tej igri bo otrok potreboval obilo spretnosti fine motorike in potrpežljivosti, da bo odlepil nalepko. Pri tem ga spodbujajmo, da je čimbolj vztrajen. Ne pozabimo tudi na pohvalo.

Izdelava likov iz obrisov cd plošč ali drugih predmetov

- Če imamo doma CD plošče, ki so pokvarjene, jih lahko uporabimo kot model za izdelavo obrisov. Iz več obrisov otrok lahko po svoji domišljiji sestavi različne like, ki jim po želji še doriše podrobnosti ali jih pobarva.
- Dejavnost zahteva usklajenost in natančnost gibanja obeh rok ter dobro koordinacijo oči in rok. Tudi manjši otrok je pri tem uspešen, seveda v okviru svoje sposobnosti oziroma faze razvoja, v kateri je.
- Pomembno je, da se je otrok potrudil, tudi če ni narisal tako, kot smo si mi zamislili. Zato ga spodbujajmo in pohvalimo za samostojnost, vztrajnost in trud.

Vsekakor pa v teh dneh, ko smo veliko v stanovanjih in hišah, ne pozabimo otroka vključiti tudi v vsakodnevna opravila (PRIMERNO STAROSTI IN SPOSOBNOSTI OTROKA), kot so:

- obešanje in pobiranje oblačil, iskanje parov nogavic, zlaganje servietov, spodnjih hlačk, majic ... Oblačila si otrok lahko sam pospravi v omaro. S tem ga poleg samostojnosti učimo tudi reda in skrbi za oblačila;
- čiščenje prostorov – otroka naučimo uporabe metle in smetišnice, sesalca. Bodimo vztrajni in dosledni, tako ga bomo naučili natančnosti.
- priprava in kuhanje jedi, ki jih pripravljamo za obroke. Vključimo ga lahko v pripravo kakšne enostavne sladice. Po tem mu damo možnost, da pomaga pomiti posodo ali jo zložiti v pomivalni stroj.
- ne pozabimo pa tudi na sprostitev. Med opravili, kuhanjem in igro si vzemimo tudi čas za dotike (med zdravimi ožjimi družinskimi člani). Morda zmasiramo drug drugega, ob tem pa se gremo igrico risanja po hrbtu (pri tem je treba uganiti, kaj nam je nekdo narisal). S tem vzpostavljamo občutek varnosti, topline in sprejetosti, obenem pa vsaj za kratek čas razbijemo napetost, nemir in negotovost, ki se nam porajajo v teh dneh širitve virusa po svetu.

Večino aktivnosti na fotografijah, razen zapisov, je izvedel otrok, star tri leta.

ZA BISTRE GLAVCE

Avtorica iskanke: Alma Kandare

Pozdravljeni, otroci. Zimske radosti so končane, čeprav jih je bilo letos bolj malo. Rešitev februarske nagradne igre je bila SANKANJE.
V zadnjem času se Polžek Jožek ne počuti dobro. Ker je dober poznavalec zdravilnih rastlin, se je odločil, da gre na vrt in nabere eno od rastlin ter iz nje pripravi zdravilni napitek, ki mu bo pomagal.
Sprehodi se po labirintu in ugotovi, katero zdravilno rastlino je Polžek Jožek pojedel.

Profesor Želodek

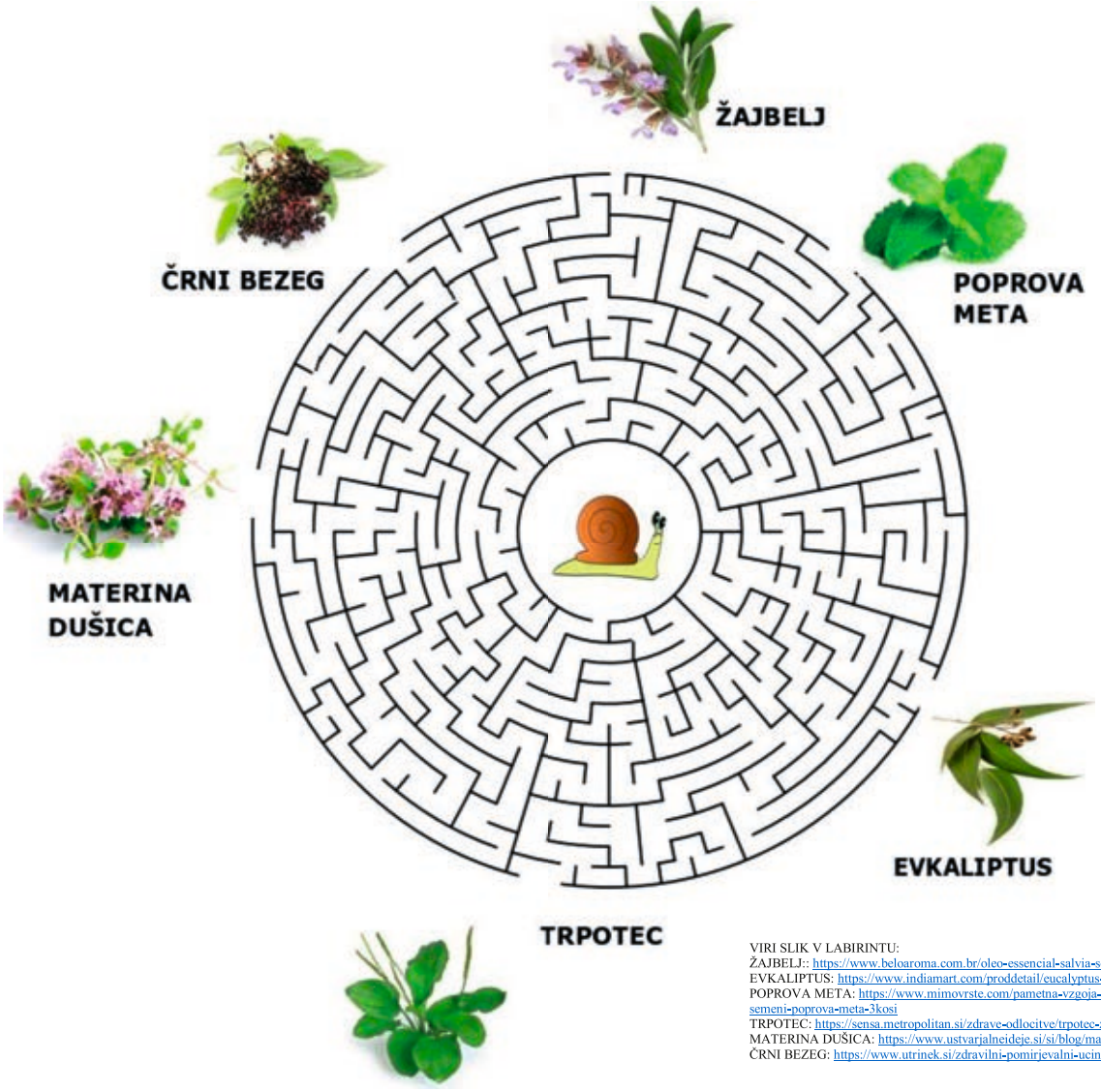

Kostanjko Janko

VIRI SLIK V LABIRINTU:
ŽAJBELJ:: https://www.beloaroma.com.br/oleo-essencial-salvia-sclarea
EVKALIPTUS: https://www.indiamart.com/proddetail/eucalyptus-leaves-13431091848.html
POPROVA META: https://www.mimovrste.com/pametna-vzgoja-rastlin/click-and-grow-sadilni-loncek-s-semeni-poprova-meta-3kosi
TRPOTEC: https://sensa.metropolitan.si/zdrave-odlocitve/trpotec-za-celjenje-ran-in-za-suh-kaselj/
MATERINA DUŠICA: https://www.ustvarjalneideje.si/si/blog/materina-du%C5%A1ica-ali-timijan-b65.html
ČRNI BEZEG: https://www.utrinek.si/zdravilni-pomirjevalni-ucinki-crnega-bezga

NAGRADNA UGANKA

Goban Jan

KATERO ZDRAVILNO RASTLINO JE POJEDEL POLŽEK JOŽEK?
Ime rastline napišite na dopisnico. Pripišite svoje ime, priimek in naslov. Dopisnico pošljite na naslov uredništva Obrh do 17. junija 2020

Nagrajenci:
Lovro Antončič, Iga vas 38a, 1386 Stari trg pri Ložu; Matevž in Jure Mihelčič, Babna Polica 3a, 1386 Stari trg pri Ložu ter Marica Tekavc, Cesta Notranjskega odreda 42, 1386 Stari trg pri Ložu bodo o prejemu nagrad obveščeni po pošti.

ČESTITAMO!

Romana Nared, Javni zavod Snežnik

NATURE&WILDLIFE in doživetja narave v Loški dolini

naslovnica zloženke
(arhiv: JZ Snežnik)

Tudi vas vabimo, da se podate na pot raziskovanja naravnih lepot Loške doline, kajti to je svet, ... *ki se nas dotakne s svojo prvinskostjo. Mogoče je to zaradi njegove kraške duše, hribovitega notranjskega obličja, prekritega z mogočnim gozdom, ali zgolj zaradi odmaknjenosti od širokih cest in hrupnih množic*, kot smo zapisali v uvodu novih promocijskih vsebin, ki jih je Javni zavod Snežnik izdal v okviru projekta NATURE&WILDLIFE. Kljub temu da so se obetavni načrti glede letošnje turistične sezone zaradi razsežnosti epidemije novega koronavirusa bistveno spremenili, nam pripravljeni materiali dajejo odlično iztočnico za nadaljnje aktivnosti na področju razvoja in trženja programov, povezanih z naravnimi danostmi Loške doline. Kajti kraji, kjer obiskovalec lahko neposredno doživlja 'prvinski' svet narave, postajajo vedno bolj iskana in želena destinacija.

Izmed novosti naj omenimo zgibanko **Doživetja narave v Loški dolini** (stran 47), kjer so predstavljene tiste oblike doživljajskega turizma, ki ga razvijajo domači ponudniki: vodeni sprehodi v naravo, naravoslovni izleti, odkrivanja kraškega in gozdnega sveta s habitatom rjavega medveda, spoznavanje tradicije polhanja, predvsem pa različne oblike vodenega opazovanja in fotografiranja prosto živečih živali. Zgibanko smo izdali v šestih jezikih; tiskana izdaja je na voljo v TIC Lož, v elektronski obliki pa na spletni strani www.loskadolina.info pod Publikacijami/zemljevidi.

V zgibanko je vključen tudi zemljevid **Naravoslovne učne poti Po sledeh živali**, ki je objavljen na zadnji 48. strani pričujoče številke glasila Obrh. Učna pot je speljana znotraj parka gradu Snežnik; dolga je 1400 m, s krajšo različico dolgo 700 m. Namenjena je spoznavanju avtohtonih živalskih vrst, predstavljenih na petih interpretacijskih točkah. Oprema je oblikovana na način, da spodbuja čutno doživljanje narave, na kar napeljujejo že imena posameznih točk: Veliko poslušalo (sluh), Gozdno kukalo (vid), Solnica (okus), Paviljon živali (tip) in Pri lipovem drevoredu (voh).

Na začetku poti, v neposredni bližini parkirišča za obiskovalce, smo postavili vstopno pozdravno tablo z zemljevidom poti, traso pa dodatno označili z usmerjevalnimi tablicami in količki. Vsebine so podane na preprost in neposreden način, besedila so dopolnjena s slikovnimi elementi, zato je pot še posebej primerna za družine in šolske skupine. Zanimiva in zabavna pa je tudi za vse ostale (odrasle) ljubitelje narave.

Vedoželjnim je na voljo tudi **mobilna aplikacija** učne poti. Postreže vam z dodatnimi podatki, zanimivostmi in namigi, ki jih je pripravila avtorica učne poti mag. Špela Planinšek. Pod imenom Snežnik Wildlife je na voljo v obeh sistemih, IOs in Android. Naložite si jo lahko tudi preko QR kod, ki so natisnjene na zemljevidu in informacijskih tablah.

Vse **ilustracije** za mobilno aplikacijo Snežnik Wildlife, kakor tudi ilustracijo zemljevida naravoslovne učne poti Po sledeh živali je izdelala akad. slik. Karmen Bajec, mag. um. Njene ilustracije ne ponazarjajo zgolj vsebine besedil, temveč skozi likovno govorico razpirajo nove vsebine. Vključili smo jih tudi v novo **spletno podstran Opazovanje rjavega medveda**, ki je nastala iz potrebe po spletni promociji programov 'Opazovanje rjavega medveda v naravnem okolju' kot osrednjem turističnem produktu v občini Loška dolina. Z njim v okviru projekta NATURE&WILDLIFE skupaj s partnerji oblikujemo čezmejen, slovensko-hrvaški turistični program EXPLORE THE WONDERNATURE.

Spletna stran je vzpostavljena kot podstran na obstoječi spletni strani www.loskadolina.info z lastno domeno www.bestbearwatching.com.

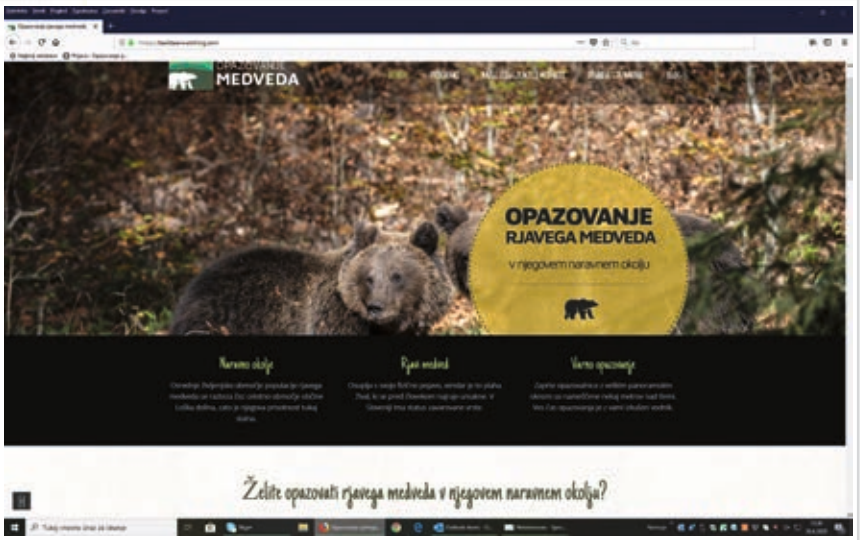

Spletna stran

Oblikovno izraža kvalitete prvinske narave in lokalnega okolja Loške doline. Vsebinsko ne vključuje zgolj programov opazovanja rjavega medveda, ampak tudi značilnosti te izjemne živalske vrste ter njene prisotnosti v lokalnem okolju in vsakdanjem življenju ljudi. S tem želimo poudariti vrednost našega okolja kot habitata številnih živalskih vrst in pomen njihovega varovanja.

Spletna podstran www.bestbearwatching.com ima slovensko, angleško in hrvaško jezikovno različico. Vabljeni k brskanju in raziskovanju! ▪

Matej Kržič, Društvo dolomitne lutke

Z Valvasorjem po Notranjski

Nov inovativni tematski produkt za krepitev lokalne kulturne identitete ter izboljšanje kakovosti življenja na podeželju

V okviru razpisa Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja izvajamo projekt Valvasor, ki je partnerski projekt notranjskih nevladnih organizacij in društev ter občine. Vodilni partner in prijavitelj je Zavod za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, Jezerski hram. Ostali partnerji smo Društvo dolomitne lutke, Zavod Ars Viva, Društvo ljubiteljev Križne jame in občina Bloke.

Predmet operacije je razvoj in oblikovanje novega integriranega turističnega tematskega produkta z dodano vrednostjo. Nove storitve in produkt temeljijo na zgodovinski osnovi, interpretaciji Valvasorjevega dela Slava Vojvodine Kranjske. Janez Vajkard Valvasor je v tem delu zelo natančno opisoval tudi današnjo Notranjsko – občine Cerknica, Bloke, Loško dolino. Naravne danosti, pokrajina, kulturna dediščina, ljudje, njihove šege in navade so ga tako pritegnile, da se je o njih obširno razpisal in jih preučil. Navdušil ga je Bloški izum za zimo, kot je sam poimenoval Bloške smuči, navdušili so ga gradovi, grad Šteberk, grad Lož v Loški dolini, še posebej pa ga je presunilo naravno čudo presihajoče Cerkniško jezero. Na podlagi opisa tega fenomena je izdelal tudi prikaz, kako naj bi jezero delovalo, leta 1687 pa je postal tudi član takratne imenitne kraljeve družbe v Londonu Royal Society.

Cilji: Partnerji bomo oblikovali nove inovativne tematske storitve z dodano vrednostjo in nov integriran tematski produkt z dodano vrednostjo. S tem bomo razširili lastno ponudbo in posledično tudi ponudbo območja Las Notranjska. Preko organizacije in izvedbe brezplačnih tematskih dogodkov ozaveščanje za ohranjanje naravne in kulturne dediščine bomo dosegli cilj višje ozaveščenosti prebivalcev območja Las Notranjska. Vsebine izhajajo iz področja naravne in kulturne dediščine območja Las Notranjska in tudi sporočilno temeljijo na ozaveščanju, varovanju dediščine za zanamce. Oblikovali bomo tudi mrežo za dolgoročno sodelovanje na področju trajnostnega turizma.

Rezultati: Razvitih bo 5 novih osnovnih storitev z dodano vrednostjo, vzpostavljena 1 mreža sodelovanja ponudnikov, izvedenih 16 ozaveščevalnih dogodkov na območju občin Loška dolina, Cerknica in Bloke, izvedenih 6 pilotnih aktivnosti, po dve v vsaki občini ter 1 interaktivna tematska razstava. Ena od aktivnosti projekta je tudi izobraževanje partnerjev. Na njem smo se seznanili z življenjem in delom Janeza Vajkarda Valvasorja, njegovimi znanstvenimi pristopi in dosežki ter pomenom, ki ga ima za ohranjanje narave in kulturne dediščine Notranjske ter njeno prepoznavnost v svetu.

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje.
Projekt z Valvasorjem po Notranjski je sofinanciran iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Organ upravljanja, določen za izvajanje Programa razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. ▪

Z Valvasorjem po Notranjski v partnerstvu:

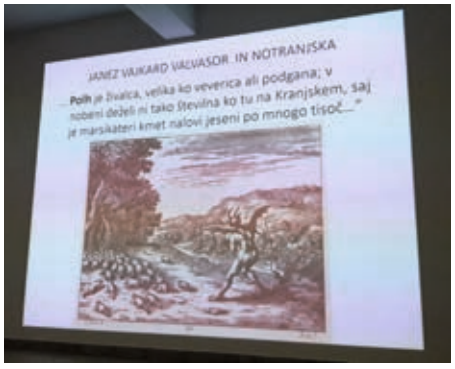

foto: Kristina Kebe

Predstavitev projekta v dvorani Bloški smučar v Novi vasi
(foto: Kristina Kebe)

Jasna Lekan

Lekančkov butik

CAKEPOPS VIRUSI

TESTO:

250 g domačega ali kupljenega biskvita (ga zdrobite)

25 g masla

20 g sladkorja v prahu

10 g stopljene čokolade

marmelada, orehi, rum,

bela čokolada, jedilne barve, mandlji, paličice

Vse skupaj premešajte, da nastane čvrsta masa, ki jo lahko oblikujete. Naredite kroglice, vanje zapičite narezane mandlje in jih pobarvajte z različnimi barvnimi čokoladami. Nataknite jih na paličice in jih ohladite.

Kulinarična tradicija

Janja Urbiha
Recept iz Kozarišč

MAKARONI Z JABOLKI

To jed smo redno jedli v mladosti. Recept mi je zaupala teta Ivanka Sterle, saj makarone z jabolki še vedno pripravlja.

Sestavine:
30 dag makaronov (polžki), jabolka, 1 kisla smetana, 1 jajce, sladkor, cimet in sol ter maslo za pekač

Priprava:
Makarone skuhamo. Pekač namažemo z maslom. Smetano, jajce in cimet zmešamo. Polovico makaronov natresemo v pekač. Prekrijemo z olupljenimi, na debelo naribanimi jabolki. To prelijemo s polovico polivke. Prekrijemo z ostalo polovico makaronov. Ponovno prelijemo. Potresemo s sladkorjem po okusu. Po vrhu lahko dodamo še nekaj koščkov masla.

Pekač prekrijemo z alu folijo. Pečemo cca 30 minut na 180 stopinj. Dober tek!

DOBRO JE VEDETI

Živa Meljo

PLANET ZEMLJA IN MI

Ozdraviti sebe – ozdraviti Zemljo

Ni naključno zapisano, da je potrebno najprej ozdraviti sebe/človeštvo. Ozdraviti v duhovnem smislu – ozavestiti, kaj počnemo, kako in zakaj, s kakšnim namenom, kako deluje to na nas osebno. Preprosto rečeno, ali deluje človek »dobro« ali »slabo, zlo«

Kaj se dogaja človeštvu in Zemlji ves čas? Polno je izzivov – naravne nesreče, vojne, bolezni ... Človek se sprašuje, zakaj; išče odgovore »zunaj« sebe, skuša preložiti odgovornost na druge. Iskati je potrebno »znotraj« sebe in prevzeti odgovornost za svoje besede in dejanja.

Kaj ovira človeku živeti »dobro« (živeti vrednote)?

Življenje je čas, da prepozna človek v sebi »dobro« in »slabo«. Ko sprejme in razume dogodke in ljudi v svojem življenju kot namig oziroma kot učitelje – postane življenje skrivnostna pot in ne problem.

Zato je pomemben in dragocen vsak posameznik, ki se odloči za pot iskalca resnice o sebi, ali preprosto tisti, ki se odloči, da bo živel v skladu z rekom oz. življenjskim vodilom: **»Česar ne želiš zase, ne stori drugemu. Ko se stori krivica drugemu, je potrebno spregovoriti.« (Konfucij, 500 let pr. n. št.)**

Ni dovolj poznati ta rek, ni dovolj odločitev zanj – pomembno je živeti ga. Iskrenost takega življenja se izkaže v komunikaciji v nepričakovanih situacijah z neznanimi osebami. Ko takrat delujemo dobronamerno, spoštljivo, iskreno – delujemo z ljubeznijo. To je »pot ljubezni – pot dobrega«, je sposobnost reagirati z ljubeznijo v različnih življenjskih situacijah in v relacijah z različnimi ljudmi. Toda – ljubezen deluje le takrat, ko smo predhodno ozavestili in razrešili svoje negativne emocije. Le oseba, ki ji je to uspelo, je lahko uspešen starš. Otroci potrebujejo srečne starše, starše, ki so osebnostno zreli. To je ideal, ki ga ni lahko uresničiti, saj je človeku najtežje priznati lastne slabe lastnosti in napake. Vsako dejanje, tako dobro kot slabo pusti sled na duši. Za svojo moralo, za svoja moralna načela, ki jih živimo, smo v celoti odgovorni mi sami. Posameznik je temelj družine, družina je temelj skupnosti, naroda.

Od posameznika je odvisno, za kateri del osebnosti se bo odločil, ga negoval in živel – za dobro ali slabo. Kateri del mu je pomembnejši, s katerim delom se čuti bolj povezanega, s katerim delom si deli mirno in čisto vest?

Vsaka težka situacija (osebna ali pa nesreče, vojne, bolezni) razkrije, kaj in kdo v resnici smo. Ni res, da take situacije okrepijo značaj. Če bi bilo temu tako, bi imeli same krepostne, moralno pokončne ljudi. Res pa je, da RAZKRIJEJO značaj! Ko padejo vse maske (družbene in življenjske vloge) – spozna človek svoj pravi jaz, to, kar v svoji duši JE.

Tako kot obstajata dobro in zlo v posamezniku, obstajata v družini, skupnosti, narodu … Tako pač je.

Kolikor je osebnostno »zdrav« posameznik, toliko je »zdrava družina, skupnost, narod ... – Le tako se ustvari zdrava družina, skupnost, narod ...

▸▸▸

Prepričana sem, da smo zdrav narod. Smo najbolj zahodni in najmanjši del Slovanov, ki že tisočletja ohranja svojo identiteto – svoj jezik. To kaže na trdoživost, odločnost, pogum, samozaupanje, od Krsta pri Savici, Trubarja do zmage nad fašizmom in nacizmom. Zmaga ni bila le borba za slovenski prostor, bila je borba za slovenski jezik. V nasprotnem primeru ne bi bilo slovenskih šol, domov, ne bi bilo Slovencev ... Tudi zavojevalci po zmagi ne potrebujejo več sodelavcev – izdajalcev. Da smo na svoji zemlji, da govorimo, pišemo, se učimo, se kregamo, zmerjamo, si grozimo ... in se »ljubimo« še vedno v slovenskem jeziku, gre zahvala vsem, ki so se uprli potujčevanju. Pogumno so izbrali med dobrim in zlom. Kaj pa danes? Koliko še je naše slovenske zemlje, koliko je še slovenskih podjetij, hotelov, bank ...?Najprej so nas okradli slovenski tajkuni, sedaj nas tuji. Kaj je z nami, česa in koga se bojimo? Črnega moža?

Najvišje načelo med življenjskimi načeli je človečnost. Potrebno je premagati egoizem, premagati lastni ego in se vrniti k dostojnosti. Za dosego tega se zahteva: dostojanstvo, širokosrčnost, resnicoljubnost, delavnost (vnema) in dobrosrčnost. In še enkrat brezčasna Konfucijeva modrost: »Po naravi so si ljudje blizu, vendar jih življenjska praksa oddaljuje drug od drugega. V teh prizadevanjih prispejo ljudje različno daleč – plemenit človek je izveden v dolžnosti, PROSTAK pa v PRIDOBIVANJU!!«
V zdravi družbi je prostor le za plemenitost! Kakšna družba smo?

Vse pohvale in zahvale ljudem, ki si prizadevajo za življenja in boljši svet. In ves prezir tistim, ki začenjajo vojne, tistim, zaradi katerih vsako leto umre 50 milijonov otrok zaradi lakote, pomanjkanja vode. Koliko ljudi sploh ve za to? Ob sedanji krizi so še bolj pozabljeni. Tudi po koncu krize ne bo drugače. Pomembno je, da gremo MI lahko v Hofer in Lidl ...

Kako človekovo zdravje – sposobnost pravilnih odločitev v različnih situacijah – vpliva na zdravje Planeta?
Človekove odločitve so zastrupile vodo, zemljo in zrak – vse kar je človeštvu potrebno za preživetje. Zdrav razum tega ni sposoben. Človeštvo je na prelomnici, da se zave, kaj počne samemu sebi. In spet ponovim – vsak posameznik, ki se odloči za »dobro« je dragocen ne le zase, dragocen je za družino, skupnost, za celotno človeštvo. Vse bolj se širi zavedanje in zavest o povezanosti in soodvisnosti vseh bitij in Planeta. Širi se zavedanje o odločanju za »dobro«, brez vojn, brez lakote, brez revščine. Le kdo si ne želi naslednjim rodovom zapustiti »dobro«. Odločitev za »slabo/za zlo« pomeni uničenje človeštva in Planeta. Le kdo si to želi?

Ta tema – spoznavanje samega sebe, da lahko razumemo in spoštujemo druge, je večna, vseživljenjska naloga. O vrednotah človeka in človeštva, ki bi jih morali živeti, je veliko napisanega. Dotaknila se me je tale modrost plemen v puščavah: »Dopolnjenost človeka in človeštva se zgodi, ko so prepoznavne vrednote 5 (pet) v enem – tako v človeku kot v človeštvu. To so: iskrenost, modrost, skromnost, lepota in harmonija. Po tem vrstnem redu si sledijo ta razodetja. Posamezne vrednote vodijo ena v drugo kot reka, ki se preliva.«
Človeka s takimi vrednotami imenujemo PRIJATELJ. Malo jih je. Lahko smo srečni, če v življenju srečamo vsaj enega. Kako dragocena je taka oseba, pove pisatelj, esejist, filozof R. W. Emerson: »Prijatelj je mojstrovina narave.« In tudi Aristotel: »Ni večjega blagoslova na tej zemlji, v tem življenju kot je prijateljstvo.«
Uporaba te besede (prijatelj) na Facebook-u ali pa kar tako je razvrednotenje pravega pomena te plemenitosti. Podobno razvrednotenje človečnosti se dogaja na politični sceni pri nas in drugod po svetu. Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal, je postalo vodilo umazane, sebične politike.
Bog nam pomagaj, saj ne vedo kaj delajo (ali pač?). ▪

Majda Šraj Mihelčič

Česa se lahko naučimo iz korona situacije?

Pred dobrima dvema mesecema je v naša življenja korenito posegla bolezen COVID-19. Srečali smo se z doslej neznano situacijo, ki je zelo na hitro spremenila naš vsakdanjik. Zadnji podatki kažejo, da smo ukrepom uspešno sledili, zato nas čaka postopno vračanje v »normalno« življenje. Vsaka kriza prinaša tudi pozitivna spoznanja, zato je namen prispevka osvetliti nekatera od njih.

1. Odnosi so ključnega pomena

V času strožjih korona ukrepov smo bili vsi, od najmlajših do najstarejših prebivalcev, deležni številnih omejitev fizičnih in socialnih stikov. Z omejitvami smo se začeli zavedati pomena naših odnosov v domačem, službenem in drugih okoljih na duševno zdravje, našo osebno rast in na naše uspehe. Odnose smo gradili po drugih kanalih in na drugačnih temeljih ter hrepeneli po njihovem ohranjanju. Potreba po odnosih v duhu medsebojne povezanosti, sodelovanja, medgeneracijske solidarnosti in (humanitarne) pomoči so nam zato lahko dobra popotnica tudi za naše bodoče odnose.
Ne moremo pa mimo dejstva, da so bili določeni odnosi v tem času lahko tudi boleči, saj smo tisti, ki smo si najbolj blizu in smo drug do drugega najbolj ranljivi, več časa preživeli skupaj. Konflikti so sestavni del naših odnosov in ob pravem razumevanju njihove funkcije lahko tudi gradijo, čeprav se na prvi pogled ne zdi tako. Če nam to še ni uspelo, je pomembno, da se tudi v bodoče vzgajamo v poslušanju brez obsojanja in nepotrebnega komentiranja ter si obenem dopustimo, da čutimo, kar čutimo. Psihiatrinja Breda Jelen Sobočan[1] nas usmerja, da se v odnosih skušajmo izogniti predvsem naslednjim reakcijam: napadanju, kritiziranju, čustveni izolaciji in »pobegu«.

2. Čustvom ne moremo ubežati

V korona situaciji so se pojavili strahovi pred okužbo nas samih in naših družinskih članov, sploh tistih najbolj ranljivih – starejših, bolnih otrok, delavcev v zdravstvu idr. Vzniknila je negotovost zaradi številnih neznank o bolezni, sledenje ukrepom, ki so omejili našo svobodo gibanja in fizične dotike, pojavil se je strah pred finančno varnostjo ... Znotraj domačega okolja smo morali vzpostaviti novo dnevno rutino, znašli smo se v doslej neznanih vlogah, npr. delo od doma, šolanje na daljavo, celodnevna animacija predšolskih otrok, številna gospodinjska opravila.
V spremenjenih okoliščinah, sploh če nanje ne moremo vplivati, predstavljajo običajen psihološki odziv čustva in občutki, kot so jeza, strah, skrbi, nemoč, žalost, panika, tesnoba, pa tudi težave, kot so črne misli, depresija, odvisnost, osamljenost in druge. Gre za odzive, ki nam pomagajo ponovno vzpostaviti naše notranje ravnovesje in se lažje prilagoditi novim razmeram. Omogočili smo nam evolucijsko preživetje, zato je pomembno, da jih sprejmemo brez vzbujanja občutkov krivde. Pri tem si lahko pomagamo tudi tako, da si predstavljamo, kako bi iz čevljev nekoga drugega svetovali sami sebi. Če tega ne zmoremo sami ali s pomočjo svojih bližnjih ter če se stiska odraža tudi na telesni ravni (pospešen srčni ritem, mišična napetost, kratko in plitvo dihanje, velika splošna utrujenost, …) si poiščimo pomoč, ki bo verjetno še dalj časa na razpolago v obliki kratkih brezplačnih svetovalnih pogovorov, za pomoč pa se lahko obrnemo tudi na našega osebnega zdravnika.

[1] https://www.rtvslo.si/zdravje/novice/nasveti-za-odnose-ne-napadaj-ne-kritiziraj-in-ne-pobegni/518882

▶▶▶

3. Pomen splošne skrbi za zdravje

V korona situaciji je zelo izpostavljena ranljivost določenega dela prebivalstva, kot so npr. ljudje s kroničnimi boleznimi. Kljub temu da naše zdravje ni samo v naših rokah, pa lahko ta situacija spodbudi k razmišljanju, kako čim bolj preventivno poskrbeti za svoje zdravje z gibanjem na svežem zraku, zdravo prehrano, dovolj spanja, dobrimi odnosi, izogibanjem nezdravim razvadam, dolgotrajnemu sedenju ob uporabi medijev (televizije, interneta, socialnih omrežij) idr.
Korona situacija nas je naučila tudi pomena osnovnih higienskih ukrepov, kot je npr. umivanje rok, ki jih bomo v bodoče zagotovo bolj upoštevali, je pa pri tem potrebna pozornost, da zaradi svoje ležernosti ali pomanjkanja pozornosti ne preidemo nazaj v stare vzorce.
Informacije iz določenih svetovnih držav kažejo, da so storitve zdravstva bistveno slabše dostopne kot pri nas, predvsem pa so zelo drage in si jih številni ne morejo privoščiti, kar je lahko tudi življenjsko usodno. Hvaležni smo lahko za dostopno javno zdravstvo, ki gotovo ni idealno, a vsaj izkušnje iz korona situacije kažejo, da so bili bolniki s COVID-19 po celotni državi deležni bolj ali manj podobne in strokovne obravnave.

4. Prebujanje in razvijanje določenih vrednot

V času, v katerem živimo, so zelo poudarjene človekove pravice in prav je tako. Kljub temu pa se naše pravice prepletajo s pravicami sočloveka. Ko gre za skupnost, je potreben nek konsenz in kompromis, ki pa za vsakega člana skupnosti ni najbolj ugoden. Iz korona situacije se lahko naučimo, da so potrebe skupnosti včasih bolj pomembne od naših lastnih in jih je zato potrebno enostavno sprejeti npr. z izvajanjem ukrepov poskrbeti predvsem za zaščito starejših, čeprav nam to ni ravno po godu. Pomembno je še naprej razvijati zaupanje in hvaležnost do vseh tistih, ki so pripomogli k obvladovanju epidemije ali se za nas v tem času žrtvovali na svojih delovnih mestih npr. zdravniki in drugo medicinsko osebje, državni voditelji, vodstva podjetij in institucij, zaposleni v domovih za starejše, člani civilne zaščite, prostovoljci, trgovci, poštarji in številni drugi.
Sestavni del našega ravnanja je tudi kritičnost, ki je potrebna in je gibalo razvoja, a le do te mere, da ohranja spoštovanje in dostojanstvo drugega človeka ali skupnosti. Mediji so v korona situaciji odigrali pomembno vlogo pri ozaveščanju prebivalstva v najbolj kritičnem obdobju širjenja COVID-19. A tudi pri uporabi medijskih informacij, času in pozornosti, ki jim ju namenjamo, sta v bodoče potrebna zmernost in kritična distanca, predvsem pa izogibanje le-tem pred spanjem. Nesluten razrast deljenja in t. i. všečkov na socialnih omrežjih s komentarji, nevrednimi človeka ter intenziven negativen čustveni angažma okrog medijskih vsebin pa se zdi, da bolj kažejo na nekritičnost in površinskost, s katero »zastrupljamo« sami sebe in svoje duševno zdravje. Korona situacija je zato tudi priložnost za mavričen pogled na politiko, stroko, medije in razumevanje, da so določene zadeve dobre, druge slabe, ter predvsem za ohranjanje osnovnega človeškega spoštovanja pri uporabi medijev.

5. Trajnostno naravnano delovanje

Kljub temu da občani Loške doline živimo v ruralnem okolju, je tudi med nami prisotno izgubljanje občutka za sožitje z naravo, ekološko delovanje, samooskrbo, preprečevanje potrošništva in drugo. S korona situacijo smo se tega začeli ponovno bolj zavedati in razmišljati o prehranski samooskrbi, bolj zavestnemu nakupovanju, odrekanju določenemu »luksuzu«, prevetritvi lastnih vrednot in prioritet v življenju ter učenju iz lastnih napak, s pomočjo katerih bomo naše okolje in zdravo družbo ohranili tudi za naše potomce.
Del našega trajnostnega delovanja je tudi razumevanje, da je lahko manj tudi več. V vrvenju vsakdana pogosto hitimo in si ne vzamemo časa zase ter si ne postavimo jasnih časovnih prioritet. Ugotovili smo, da nam ni potrebno v trgovino za vsak izdelek, za katerega mislimo, da ga trenutno nujno rabimo. Številne dejavnosti naših otrok (športne, glasbene, jezikovne in druge), za katere se zdi, da so potrebne za njihov razvoj, so malo na strani, s tem pa tudi »taksi službe« staršev. Posledično pa so otroci bolj mirni in zadovoljni ter so si našli druge oblike zabave in sprostitve ter se s pomočjo vsakdanjih opravil učijo za življenje. Tudi odrasli smo obudili kakšno svojo »skrito željo« ali talent, ki nas je obogatil npr. igranje glasbila, kuharske spretnosti, in je prispeval delež k dobremu vzdušju v družini.

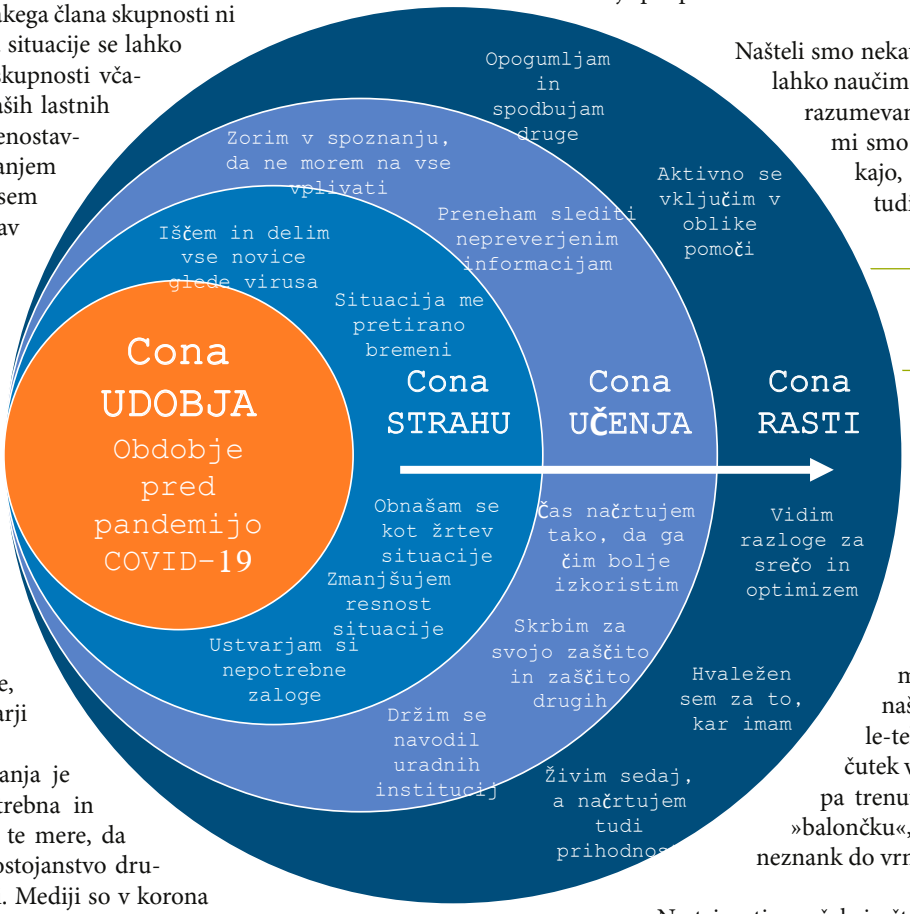

Našteli smo nekatera spoznanja, ki se jih lahko naučimo iz korona situacije. Pri razumevanju sprememb, s katerimi smo se soočili in nas še čakajo, pa si lahko pomagamo tudi s spodnjim modelom.

Prirejeno po FB objavi Društva psihologov Republike Srbske[2]

Zdravstveni strokovnjaki, državni voditelji, vodstva podjetij in institucij, servisne službe in drugi so doslej nase prevzeli dobršen del bremena odločanja o rešitvah, ki bodo v bodoče čim manj boleče vplivale na naša življenja. S pomočjo le-teh smo pridobili nek občutek varnosti, po drugi strani pa trenutno še vedno živimo v »balončku«, saj obstaja še ogromno neznank do vrnitve v »stari« ritem.

Na tej poti nas čakajo številne nove priložnosti, ki jih bo potrebno prepoznati in na podlagi teh načrtovati svojo prihodnost, potrebno bo učenje novih stvari in razmišljanje izven obstoječih miselnih okvirov. Verjetno pa ne bo šlo brez preizkušenj, zato razvijajmo solidarnost, človečnost, ohranjajmo povezanost, medsebojno spoštovanje in hvaležnost za to, kar imamo. Predvsem pa – ostanimo zdravi. ▪

---

[2] https://m.facebook.com/dprs.rs.ba/

Barbara Piber

Tiščanje glave v pesek in transformacija

Vstopili smo v poseben čas, posebno ero, ki bo era transformacije obstoječih struktur, civilizacijskih norm in paradigem. Kdor je vsaj približno v stiku s svojo duhovno naravo, se je že dolgo spraševal, kam vse to pelje; kdo, kako in kdaj bo odplačal vso to norost, z ustreznico na ekonomski ravni. Zadolževanje v neskončnost na videz deluje, kot da bi bilo vse skupaj nadrealistično in je koncept odgovornosti, prevzemanja odgovornosti preživet. Sedanji razvoj dogodkov jasno nakazuje na to, da tiščanje glave v pesek še ne pomeni, da dolga ne bo potrebno odplačati. Dolga materi naravi, ki je utelešenje zakonitosti, etike, univerzalne lepote in ljubezni, resnice, vsega, kar je človeštvo kršilo praktično z vsakim njegovim utripom njegovega pozabljenega srca. Dobeseden primer tiščanja glave v pesek je naziv ali poimenovanje, ki ga v ZDA uporabljajo za mesno-predelovalne obrate; to so protein plants, protein manufacturing facilities, skratka, obrati za pridelavo oziroma pridobivanje proteinov, beljakovin. Le od kod človeku beljakovine, če jih ne bi proizvajali tam? Ali pa vsaj nabirali morskih sadežev? Veliko tekočine z rdečim barvilom je preteklo, odkar je človek prenehal z nabiranjem in začel pleniti, pleniti v takšnih razsežnostih, da je izumrla (ali pa je na robu izumrtja) polovica vseh živalskih vrst; gre tudi za najbolj odporne vrste, vrste, ki so bile tu mnogo pred nami in so vsekakor razvile odlične sposobnosti preživetja in prilagajanja na spremenljive razmere v okolju. Vrste, ki bi lahko bile naši učitelji, namesto tega pa smo jih poniževali, pojahali in iztrebili. In smo še danes zmožni kriviti živali za naše težave?! Pri toliko hudega, kot smo mi storili njim, bi oni z vso pravico iztrebili nas!

Ker pa je tudi človek integralni del narave, smo morali v svojem uničevalskem pohodu, posiljevanju matere narave, žrtvovati tudi sami sebe; za zdaj še vse preveč ljudi te osnovne matematike ne razume, predvsem pa si ni pripravljenih vzeti kakšne šolske ure, da bi se jim ta enačba skristalizirala pred očmi. Če uničujemo naravo in smo mi del narave, to pomeni, da ...? V svoje gene smo narekovali samodestruktivni zapis, avtoimunsko obolenje; sedaj prihaja obdobje, ko se bo potrebno soočiti s posledicami lastne mentalitete, odsotnosti stika z naravo, z lastnim jedrom, s širšo sliko (še enega) pozabljenega koncepta, ki se mu reče življenje in je beseda sama dovolj pomenljiva za pomene, ki jih lahko odstira in odstre. Moj zapis ni mišljen črnogledo, zgolj realno; zgolj opomnik in opomin na to, da je pred nami dolga pot, pot daljša od naših lastnih življenj, da bi se začeli vračati k naravi; in se ji skušali na nek način – oddolžiti. (Si) priznati, da nismo krona (corona) stvarstva, ampak Corona-virus.

Čas (s)treznitve. Treznjenje je še v začetni fazi, fazi strahu in panike (ali pač odsotnosti, letargije, zanikanja ipd) kot posledica soočenja s trdimi realnimi tlemi, s tistimi in takšnimi tlemi, ki ob stiku z njimi opozorijo na to, da je zbujanje v življenje lahko precej neudobno in kričeče realno, če smo stvari (pre)dolgo jemali za samoumevne (Kot bi bili na varnem v materinem trebuhu, nato pa nenadoma ... luč direktno v obraz!). Če življenje samo, njegove danosti, lepota, živijo mimo nas. Če se vanj potopimo zgolj toliko, da uplenimo, kar potrebujemo in želimo, nato pa zdrsnemo nazaj v lastno matrico. Ironično, ko nas strese šok življenja, nas postane strah za življenje. Mar res? Pravzaprav ne; večinoma nas je strah izgubiti kokon, ki obdaja matrico, znano paradigmo, njene ustaljene poti, komplekse in komplikacije. Matrico, ki iz njene lastne samoohranitvene samotolažbe (v matrici ne more obstajati nič drugega kot tiščanje glave v … mehko blazino) sklepa, da je varovalni kokon zelo debel; globlje ko tiščimo glavo, bolj debela je iluzija varnosti in debeline kokona ... Bolj surrealen postane dolg. Zlasti ko gre za kokon v obliki debele denarnice. A potem pride dekret iz malega velikega ekrana, ki razglasi denar za umazan. In postane umazano vse, kar ni brezsrčno ..., pardon, brezstično. Debela denarnica se nenadoma znajde na pokopališču zgodovine. Tudi v tem oziru sem pred svojim časom ...

Borba za preživetje matrice, torej; vzorcev, ki nas definirajo in ki so temelj naše identitete, ne pa tudi integritete. Identiteta služi identifikaciji, mestu v hierarhiji, (samo)pomembnosti. Bolj spoštovane, čislane in bolj (samo) pomembne je gotovo lahko bolj strah, da bi izgubili uveljavljen status, kot tiste nižjega taksonomskega reda, ki jih že tako nihče ne opazi (ali nas je pač lahko vse strah, da bi nas opazili??!). Bolj je lahko strah tudi tiste, ki potrebujejo veliko toaletnega papirja. Kot tudi tiste z debelejšo kopreno, plašnicami čez oči, mogočnejšo iluzijo, da je njihov kokon neprebojen in neuničljiv; smrt je zanje tako ali tako zgolj abstrakcija in je torej v igri prej strah pred življenjem, kot pa pred smrtjo.
Takšne in podobne reči glede človeške narave razkriva že prva prehojena milja v prizadevanju za krasni novi svet. Dosti ločevanja in vnovičnega povezovanja bo še potrebno (nekaj takšnega, kar sicer počnemo z našimi odpadki), da bi postala izkušnja sočloveka enakovredna ali enako pomembna kot bi bila naša lastna. Ljudje po večini nismo vajeni opaziti in imeti za mar manj srečnih od nas samih. Zgolj za eno miljo moramo obuti čevlje tistega, ki mu premočijo, da bi se zasmilili sami sebi (na to je že zdavnaj opozoril Bob Dylan ...). A nič prej, ne, niti za ped prej; vse dokler sami nimamo določene izkušnje, je ta izkušnja za nas nekaj povsem filmskega. No, ta, prva milja zaenkrat zadošča zgolj za spoznanje tega, da bi bili pripravljeni mimoidočega malodane sezuti za to, da si mi sami ne bi zmočili naših lastnih "(naj)občutljivejših" stopal. Naj noge krvavijo umazanim migrantom!

Sčasoma bo postajalo vse bolj jasno, da si človek morda vseeno ni vsega sam kriv, ker bo sčasoma postalo jasno, da navkljub vsem kot gore velikim prizadevanjem, človek nima kontrole nad lastnim življenjem in usodo. Ima pa iluzijo kontrole; tudi to kot del varovalnega kokona, ki mu ga je z vso ljubeznijo spredla mati narava. Kdaj se bo človek ovedel, da obstaja nekaj, kar pač je v njegovi domeni; recimo ... hvaležnost ... za to, da smo in imamo za zraven privilegij živeti iluzijo, ki bi lahko bila magična in čudovita, če bi jo živeli iz srca, naravno, brez strahu, a z zavedanjem, da danes smo in jutri več nismo ... Koliko neskončnosti pripadajočih trenutkov, ki so edina naša last, bo še potrebnih, da se bomo ovedli, da imajo prav vsa bitja zasnovo iz enega samega vira? In enako velja za njihovo voljo do apetita in bomo pripravljeni nasititi še koga drugega razen sebe in tistega, ki je Moj (naj si bo otrok ali ljubljenček, pripadnik mojega plemena pač)! Ko bomo pripravljeni nahraniti tudi tistega lačnega, ki ne spada v domeno in obzidje moje lastnine, bomo začeli hraniti še lastnega duha. Do takrat bomo živeli brez užitka ter brez obraza kot zamaskirani brezstičneži.

Ljudje uporno vlagajo vso svojo odpornost, vlagajo ves svoj odpor v zavračanje in sprevračanje realnosti; čas manifestacije je sedaj tu. Ta nam bo predočila pozabljeno, na stran odrinjeno in izkrivljeno resnico, tj. da nismo omnipotentni, vsemogočni in da si iz kozmične perspektive gledano privoščimo zelo dosti in domišljamo še več. Čas manifestacije je tu. Zadnja priložnost za tiste, ki jim je humor blizu. S humorjem, jasno, merim na latinsko besedo 'humor', ki bi jo bilo najlažje prevesti kot 'žmoht'. Žmoht življenja je tisto, čemur se današnja civilizirana družba odreka; ne da bi se tega zavedala, seve. Topost in pomanjkanje prodornosti v vseh ozirih je nekaj, kar je naravi tuje; lahko bi rekli, da je naravi tujek. Topost pozabe, da si prah, zgolj prah vesolja, ki

▸▸▸

se je usedel na Zemljo, da bi si lahko ti iz njega napravil luknjo, iz katere bi lahko nato varno opazoval dogajanje v njem. In če smo že pri zaprašenosti ... se pomudimo še pri zmoti enačenja sterilnosti in čistoče, čistosti. Narava je vedno čista (onesnažuje jo zgolj človek), pa vendar nikoli sterilna. Tudi čisto srce ni nikoli sterilno. In, navsezadnje, zdravje nima nič skupnega s sterilnostjo, ampak malodane vse z naravo, kjer vse deluje točno tako, kot mora, homeostatično. Tako kot (zdrav) človeški organizem ...

Brez prodornosti, 'drila', ne moreš napraviti vrtine, iz katere priteče žmoht; lahko pa napraviš hladno kovinsko orožje, pardon, orodje, s pomočjo katerega vstopiš v trebuh matere (Gaje npr.), iz katerega nato speljuješ njen sok, ki tako omamno diši, da ga ni nikoli dovolj (mamina kuhinja je najboljša, mar ne?). Konec zgodbe. Od tu naprej vse teče. Ali pač ..., ne? Brez ene same zahvale? Niti trohice hvaležnosti, namesto tega vzvodi za avtomatsko odtekanje žmohta življenja, strastna ljubezen do hrup prizvajajočih giljotin vseh vrst življenja, tudi življenja gozda (je kdo rekel pljuča, mar kdo kašlja?).
Ta topost pozabe je pozaba, da se je treba upreti okupatorju (zunaj in znotraj), ne pa postati okupator. Je izguba naravne ostrine in inteligence, tj. naravne odpornosti, ker je vsa usmerjena v vzdrževanje asane, ki se ji po domače pravi 'tiščanje glave v pesek'. Vsa odpornost je uperjena v stiskanje zadnjih kapljic soka iz tvarine, ki ne nudi več žmohta (življenja), nudi zgolj tisto, kar je te dni trend poimenovati 'instant gratifikacija' (plagiat zadovoljstva in užitka, ki sta po definiciji nerazdružljivo povezana s hvaležnostjo prejemanja od življenja, se pravi z zavedanjem nas samih v obsežnejšem procesu, v tem čudežnem procesu, ki mu pravimo življenje; hipnotična in nenasitna konzumacija vsega, kar želodec še prenese; ali celo, če ne ... prenese). Vsa odpornost se zvede na lastno napornost od napora, da bi uplenili vsaj drobec kapljice žmohta življenja, ki ga s tem istim početjem ubijamo. Kot da ne bi narava nudila njenih sadov brez ddv-ja v obliki preživetvene krvoločnosti. Opisujem avtoimunsko obolenje, saj smo pozabili na naravo in njeno, njeno in našo, ker je to eno in isto, inteligenco. Namesto tega jo nažiramo, požigamo in režemo njena pljuča, kot da ne bi delovala ...!? Kot da ne bi dajala. Čigava so ta pljuča? Njena ali naša?

Pot zdravljenja avtoimunske bolezni se mora enkrat začeti. Ozdraviti se moramo patološkega narcisizma, ki je v srži te bolezni. Obsedenostjo z nami samimi in našimi eksponentno naraščujočimi željami in potrebami, ki nas delajo nehumane, nehumane brezdušne androide. Začetek bi bil, da opazimo drug drugega, bolje, dlje, močneje. Tudi jaz sem narava. In ti. Da o njej in o njem sploh ne govorim.

Sprememba ne prihaja, je že vstopila; od vsake in vsakršne skupnosti, združbe posameznikov, družine, vasi, občine in onkraj ter njenega načina funkcioniranja je in bo odvisno, kako bomo živeli, tj. ali bomo smisel v časih, ki nam ga poskušajo zamaskirati, nam ga prikazujejo kot vse bolj nesmiselnega ali pa nedostopnega, še našli; ali bomo živeli v sožitju drug z drugim, v sožitju z naravo, katere del smo in ki nam neprenehoma z vsakim njenim gibom kaže pot zdravja, zdravljenja, homeostaze in sožitja. Sprememba ne bo zaobšla nikogar, zato bomo potrebovali poleg uvejavljenih strategij preživetja tudi nove, pozabljene, še neuveljavljene in celo neznane.

Brez notranjega zadovoljstva in izpolnjenosti je življenje primerljivo z obstojem stroja. Vsaka in vsakršna skupnost, tako tudi človeštvo v celoti, si lahko izbira in postopoma tlakuje pot, ki vodi v njej lastno izpolnjenost in izpolnitev, kot bi bila en organizem; sicer postane nepotrebna, anahronistična in kot del zgodovine počasi odmre. Kot nakazuje že beseda sama, skupnost, se pri vsakršni skupnosti izpolnjenost in smisel po definiciji nanašata na enovitost in povezanost; obstoj skupnosti se tako zanaša na to, da se člani skupnosti lahko zanašajo drug na drugega, ker uspe razvijati in gojiti vrednote in strategije, ki so za to potrebne. Jasno, lastne vrednote pa kreira, izbira in goji posameznik sam; zato je pomembno, da bi v tem oziru stremeli najvišje, kar je v domeni vsakega posameznika mogoče. Da bi sledili spremembi in postopoma presegali lastne omejitve in otočke samoizolacije, da bi presegali definicije sebe, kot tudi definicije drugih in se osredotočali na tiste sfere, ki nam lahko naklonijo (pre)potrebno milost. Od vsakega izmed nas je torej odvisno delovanje in obstoj naše skupnosti. Od vsakega izmed nas, v soutripanju z naravo in v njej. ▪

Lokalna ponudba hrane na spletu

Koronavirusna bolezen 19 nam je omejila dostop do trgovin in nas hkrati spodbudila k dodatnem razmisleku o pomenu lokalne pridelave hrane. Projekt Z roko v roki do kakovostne prehrane, ki je bil prvotno usmerjen k izboljšanju tovrstne ponudbe v vrtcih in šolah, pa so v LAS Notranjska hitro prilagodil novim razmeram in se usmerili k predstavitvi lokalne ponudbe gospodinjstvom.

Že pridobljene stike s pridelovalci so izkoristili, da so jih povabili k posredovanju podatkov o živilih, ki jih imajo trenutno na zalogi. Zdenka Žakelj z LAS Notranjska nam je povedala, da bodo seznam sproti posodabljali z novimi ponudniki, tako da so ti še vedno vabljeni k sodelovanju. Seznam je objavljen na spletu in lahko prebivalcem olajša dostop do lokalne ponudbe hrane.

Čas za strateški premislek
Hkrati pridelovalce spodbujajo, da že zdaj razmišljajo tudi o morebitni širitvi pridelave, da bi tako pozneje lažje nastopali kot ponudniki za javne zavode in prebivalstvo, da bi se lahko samooskrba povečala.

Podatki slovenskega statističnega urada kažejo, da je stopnja samooskrbe pri zelenjavi in sadju in krompirju v Sloveniji manj kot 50-odstotna, nekoliko se poveča pri žitih in pri mesu. Edino pri jajcih je samooskrba skoraj 100-odstotna. Čas, ko so se pomena samooskrbe začeli vse bolj zavedati tudi potrošniki, je torej za kmete lahko priložnost za razmislek o možnosti povečanju proizvodnje in ponudbe v prihodnje.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pa je vse prebivalce, ki imajo možnost za obdelavo vrtov in njiv pozvalo, naj to v čim večji meri izkoristijo.

Od kmetije do ljudi
Ena od možnosti, da pridelek organizirano pride tako do javnih zavodov kot tudi do gospodinjstev, je skupni distribucijski center. Enega predstavlja podjetje Loa v Cerknici, kjer so prej dostavljali vrtcem in šolam, a so se v teh razmerah ravno tako prilagodili velikemu zanimanju in so povečali dostavo gospodinjstvom. »Ljudje se v tem času želijo čim bolj izogniti obisku trgovin,« nam je povedala Eneja Debevc. Naročilo za dostavo na dom je možno oddati tudi preko spletne strani https://pridelano-lokalno.si/.

V ponudbi si želijo imeti čim več živil lokalnih prebivalcev, zato si želijo z njimi še boljšega sodelovanja, res pa so v tem času manjšim kmetijam zaloge večinoma že pošle. »Upamo pa, da bo nakupovanje postalo navada in bodo ljudje še povpraševali po zelenjavi iz domačih krajev, tudi po koncu epidemije.« ▪

Ponudbo živil na območju LAS Notranjska in LAS med Snežnikom in Nanosom je dostopna na spletni strani LAS Notranjska **(kontakt za nove ponudnike je Zdenka Žakelj, 031 781 199 ali info@lasnotranjska.si) ter spletni strani Notranjskega parka.**

Maja Sever, Zavod za gozdove Slovenije

Izpust risa Katalina iz prilagoditvene obore v naravo

Na območju Snežnika so 31. marca 2020 v naravo izpustili risa Katalina. Risa so 24 dni pred tem pripeljali iz Romunije v oboro v Sloveniji, kjer se je prilagajal na svoje novo okolje. Katalin je drugi ris od najmanj desetih, ki bodo v okviru projekta za rešitev Dinarsko-JV alpske populacije risa pred izumrtjem, LIFE Lynx, v naslednjih štirih letih izpuščeni v Sloveniji. Dva risa od skupno štirih so že izpustili na Hrvaškem.

Risjega samca Katalina so 7. marca 2020 pripeljali iz Romunije in ga za tri tedne namestili v prilagoditveno oboro na območju Snežnika. V tem času so zanj skrbeli lovci lovišča s posebnim namenom (LPN) Jelen, skupaj z odgovorno veterinarko in člani projektne ekipe LIFE Lynx. S pomočjo uporabe prilagoditvenih obor poskušajo zmanjšati možnost, da ris po izpustu odtava daleč stran od mesta izpusta in ostane brez stika z risi iz Dinarsko-JV alpske populacije.

Anton Marinčič, Zavod za gozdove Slovenije, vodja LPN Jelen: »*Vloga lovišč s posebnim namenom je tudi skrb za ohranitev populacij velikih zveri v Sloveniji. Naša vloga v projektu LIFE Lynx je bila oskrba risa Katalina v času karantene v Sloveniji, po izpustu pa bomo spremljali njegovo premikanje s pomočjo avtomatskih kamer.*«

Do zdaj so v okviru projekta v Sloveniji in na Hrvaškem doselili štiri rise (Goru, Doru, Alojzije, Katalin), od skupno vsaj 14, ki bodo pripomogli k zmanjšanju parjenja v sorodstvu in pomagali rešiti Dinarsko-JV alpsko populacijo risa pred izumrtjem. Vsi risi so opremljeni s telemetričnimi ovratnicami, s pomočjo katerih jih bodo spremljali in ugotavljali, kako se vključujejo v populacijo. Prvo vključitev so potrdili v genetskem laboratoriju Biotehniške fakultete januarja letos, ko so ugotovili, da imata ris Goru in slovenska samica Teja skupno potomko, ki so jo poimenovali Mala. »*S pomočjo telemetrijskih podatkov smo ugotovili, da se je Goru letos po domnevnem parjenju s Tejo v Sloveniji za tri tedne odpravil še na območje Gorskega kotarja na Hrvaškem, kjer so prisotne vsaj tri risinje. Upamo, da je bil tudi tam uspešen in dodatno vključil svoje gene v dinarsko populacijo,*« sporoča dr. Miha Krofel z Biotehniške fakultete.

Slovenija s pomočjo sofinanciranja Evropske unije, Ministrstva za okolje in prostor ter projektnih partnerjev s projektom **LIFE Lynx** uresničuje strategijo ohranjanja in trajnostnega upravljanja risa *(Lynx lynx)* v Sloveniji 2016–2026. Preselitev risov poteka iz Karpatov, kjer je najbližja (in zato najbolj primerna) vitalna populacija te vrste za doselitev v Dinaride in Alpe.

Koordinator projekta LIFE Lynx z Zavoda za gozdove Slovenije, Rok Černe, o tem, kako bodo potekale doselitve risov v prihodnje: »*Zadovoljni smo, da smo letos kljub težkim razmeram zaradi koronavirusa uspeli preseliti dva risa, enega v Slovenijo in enega na Hrvaško. Trenutno en ris čaka na preselitev v karanteni v Romuniji, drugi pa na Slovaškem. Preselitve bomo izvedli, ko bodo razmere to omogočale.*« ▪

Več informacij o projektu dobite na https://www.lifelynx.eu/ in life.lynx.eu@gmail.com.

Katalina pred oboro na Snežniku (foto: Kawka-Life Lynx)

PISMA BRALCEV

Stane Okoliš, Verje

Odgovor na prispevek O publikciji II. udarni ali Rupnikov bataljon

Prof. Anton Avsec v svojem prispevku O publikciji II. udarni ali Rupnikov bataljon, obj. v: Obrh št. 1, 2020, str. 34, pripadnikom te domobranske vojaške enote, v kateri so bili po večini Notranjci, po končani vojni domala vsi, razen zelo redkih mladoletnih izjem, brez dokazane osebne krivde, mučeni in pomorjeni v Teharjah in v rudniških jarkih v zasavskih hribih, pripisuje, da so pozabili na domoljubje in narodno zavest, da so izvajali strahovit teror nad svobodoljubnim in narodnozavednim prebivalstvom in da so se borili za izvedbo Hitlerjevih načrtov. Kot dokaz za svojo trditev navaja, da je bil omenjeni bataljon del »SS formacije Slowenische Landeswehres slovenske narodnosti v Provinz Laibach« in da je tej formaciji od 4. januarja 1945 osebno poveljeval general Ervin Rösener, komandant nemške policije in SS.

Ni dvoma, da je bilo Slovensko domobranstvo (SD) kot legalna protirevolucionarna vojaška formacija pod nemško okupacijsko oblastjo (1943–1945) podrejeno vodstvu nemške policije. V soglasju z nemško oblastjo je bilo na območju Ljubljanske pokrajine ustanovljeno za boj proti partizanom kmalu po italijanski kapitulaciji in uničenju postojank vaških straž, ki so jih partizani zavzeli tudi ob podpori italijanske artilerije. Ilegalno protirevolucionarno vodstvo, ki so ga sestavljali predstavniki predvojnih političnih strank, je pred italijansko kapitulacijo snovalo Slovensko narodno vojsko (SNV), v katero je na nacionalni podlagi začelo organizirati tedanje legalne in ilegalne vojaške formacije. Ker se je pozneje iz

preostankov te vojske začela organizirati legalna vojaška formacija, v katero so vstopali tudi člani ilegalne Slovenske, Sokolske in Narodne legije, je SD tudi z uporabo slovenskih nacionalnih simbolov dobilo atribute SNV. Po ustanovitvi Narodnega odbora za Slovenijo (NO) so v ilegali konec 1944 obnovili SNV in v njen sestav uvrstili tudi pripadnike SD. Ko je NO v prvih dneh maja 1945 nad SD prevzel vrhovno pristojnost, se je to v celoti tudi formalno preoblikovalo v SNV. Partizani in enote JA so zato domobrance po angleški izročitvi pomorili kot pripadnike Slovenske narodne vojske.

Ne glede na to, da je bilo SD ustanovljeno za boj proti partizanom, vzroki za nastanek pa so bili kakor pred tem pri vaških stražah povezani z odporom proti revolucionarnemu nasilju, ki so ga od pomladi 1942 povzročali partizani v navezi s terenskimi odbori OF in njihovimi obveščevalci, si je nemška okupacijska oblast prizadevala, da bi domobrance uporabila tudi za čisto svoje cilje. Ker pa je bila večina pripadnikov SD protinemško usmerjena in ni podpirala nacistične in protikatoliške ideologije, med drugim tudi poskus formiranja slovenske SS divizije v primežu nacistične propagande ni uspel. V Sloveniji takrat in ne prej ni bilo stranke, ki bi bila nacizmu idejno blizu. Še najbližje mu je bila komunistična partija v obdobju nemško-sovjetskega pakta, ko so komunisti sodelovanje s Hitlerjem opravičevali tudi z razlago, da je nacizem predstopnja komunizma. (Vode, Skriti spomin, 39)

Za partizansko obveščevalno službo in njeno propagando so bili vsakokratni odnosi med domobranci in nemškimi oblastmi v središču pozornosti. Strateški uspeh partijskega vodstva pa je bil dosežen že takrat, ko so ustvarili t. i. belo gardo in protirevolucionarno stran z nasiljem potisnili v zavetje okupatorja. Bolj kot je bilo SD pod pritiskom nemških oblasti, večje zadoščenje je imela partizanska propaganda. Prizadevanje za njegovo večjo samostojnost se je na drugi strani večkrat končalo z aretacijami in zapori. Po večini so domobranci izhajali iz versko in narodno čutečih družin. Njihovo geslo Za Boga, narod in domovino izraža njihovo duhovno ozadje, kar pa jih ne odvezuje od posameznih primerov nečastnega ravnanja. ▪

Milena Ožbolt

OPRAVIČILO IN POPRAVEK OB ČLANKU ANTONA AVSCA O PUBLIKACIJI II. UDARNI ALI RUPNIKOV BATALJON

V prejšnji številki po moji nerodnosti ni bil objavljen slikovni material, ki ga je avtor, zgodovinar Anton Avsec, priložil svojemu članku z naslovom O publikaciji II. udarni ali Rupnikov bataljon, zato skušam tukaj z iskrenim opravičilom napako popraviti:

1. Na prvi fotografiji je letak, ki reklamira domobransko revijo Za blagor očetnjave kot prvo slovensko ilustrirano revijo. Letak prikazuje vojaka v nemški čeladi, na kateri je slovenska zastavica, spodaj pa je t. i. domobranski grb, grb formacije Sloweniche Landswehr, to je SS formacije slovenske narodnosti, kot je opisano v članku iz prejšnje številke Obrha, na katerega se nanaša moje opravičilo. Na letaku je tudi lipova vejica, še en slovenski simbol.

2. Na oranžni znamki za 0,50 dinarjev oziroma 0,50 lire je podoba starojugoslovanskega kralja Petra II. Karađorđevića, čeznjo pa je narejen črn pretisk v italijanščini, kjer piše »R. Comissariato Civile Teritori Sloveni Occupati Lubiana«, črni kvadratki v štirih vrstah pa prekrivajo ime prejšnje države. Znamke te serije so bile izdane 26. aprila 1941. Italijani so uporabili znamke Kraljevine Jugoslavije z motivom kralja Petra II. in jim dodali črn pretisk "Co. Ci.", kar je pomenilo Commissariato Civile – civilna uprava. Pretisk so natisnili v tiskarni Merkur v Ljubljani. V seriji je sedemnajst znamk.

3. Nemška okupacijska znamka za 5 centov z motivom iz Križne jame, na kateri je mogoče videti tudi jamarja pod vznožjem kapnikov, ima zgoraj napis v nemščini »Provinz Laibach«, spodaj pa »Ljubljanska pokrajina«. Znamke te serije, vredne od 5 centov do 30 lir so bile izdane leta 1945. Natisnila jih je Ljudska tiskarna v Ljubljani. V seriji je šestnajst znamk z motivi krajev iz Ljubljanske pokrajine.

.

Na obeh znamkah iz časa okupacije je mogoče razbrati, kako je slovensko ozemlje in v tem sklopu tudi naši kraji, spadalo pod tri državne tvorbe, ki so obstajale v času II. sv. vojne: najprej pod Kraljevino Jugoslavijo, nato pa pod Kraljevino Italijo in Nemški rajh.

Opravičujem se bralcem Obrha in avtorju članka zaradi neljube nerodnosti s slikovnim gradivom in upam, da jo zgornja dopolnitev vsaj malo odtehta. ▪

Viri:
Anton Avsec, Medvode, februar 2020, pisno
Miloš Toni, Cerknica, april 2020, pisno

Mag. Armida Bavec, občanka občine Loška dolina

Razmišljati še ne pomeni vedeti ali znati

Ko prispe Obrh (1/2020), poskrbi za kar nekaj zabave med občani. Zabavno in predvsem »srdito poučno«. Spremljajoče »ljudske komentarje« (ni ravno tišina, kaj ne?) pa bi bilo kar malce nespodobno napisati. Lahko pa to ponazorim nekako takole, da je bil »namišljeni trenutek slave« na »domačem terenu«, namen pa vsekakor ni bil dosežen, saj je blamaža precej velika.

Ja, noč se preveša v jutro. Med bedenjem posameznik premišljuje leto nazaj. Uf, kratkega spomina je ta posameznik. Očitno spomin seže samo leto nazaj. Jaz premišljujem desetletje nazaj. Desetletje izgubljenih priložnosti, čeprav se je ob začetku tega desetletja zdelo, da je sprememba mogoče dobrodošla. Kmalu se je izkazalo, da je bilo upanje zaman in bi bilo vse drugo bolje, le to ne. Ja, tudi jaz se sprašujem, kaj se je v tem času premaknilo na bolje. Pa se ne sprašujem za zadnje leto, sprašujem se za celo desetletje. In žal ugotavljam, da se je veliko premaknilo, a v smeri stagnacije in zatona razvoja. Nekaj pa se je zelo izrazito premaknilo. Tako slabega vzdušja ni bilo še nikoli. Takšnega »vrenja« med ljudmi še ni bilo in takšne »nasršenosti« proti »občini« med občani še ni bilo. Zakaj že? A zato, ker v »zadnjem letu« ne gre »vse kot po maslu«? A zato, ker se je z izsiljenim zmanjšanjem števila članov občinskega sveta nekdo »ustrelil v koleno«? Težko je požreti, ko se ugotovi, da je kar naenkrat potrebno »začeti poslušati, kaj občani hočemo in potrebujemo«, ne pa le »kaj »cesar« hoče (potrebuje pa kdo drug, ki zato tudi rine v to)«. In nenehno »skrivanje« za »športno dvorano« je tudi že malce pretirano. Občani (zainteresirana javnost, ki bo dvorano uporabljala) so že od 2013 (tudi pisno) dopovedovali, da tega, kar se jim vsiljuje, ne potrebujejo v takšni obliki, a »ušesa so bila zamašena«, »glasovalni stroj« 10 : 4 pa je opravil svoje. Malo naj se »pobrska« po posnetkih sej občinskega sveta dva ali tri mandate nazaj. In naj se kakšno »bedenje, ko se noč preveša v jutro« posveti tudi razmišljanju, zakaj sem JAVNO opozorila, da je takšna večina »zelo nevarna« za demokracijo odločanja in za izvršilno oblast. Je zdaj jasno, zakaj je bilo opozorilo na mestu? Udobnost »vladanja« je kot opoj, ki vodenja neveščemu posamezniku v zanosu zamegli presojo. Potem pa se zgodi »pristanek na trdna tla« in soočenje z »iskanjem zakonov«, ki očitno v pretekli maniri niso bili pomembni oz. so bili preslišani. Na vprašanje, ali so na sejah samo dvigovali roke, pa je odgovor evidenten. Štirje od štirinajstih smo tudi dvignili roke, vendar ZA in PROTI in vseeno smo tudi opozarjali, govorili in predlagali. Zato govoriti o razvoju občine … hm, vredno razmisleka. Rezultati in statistike vsekakor ne govorijo temu v prid. In govoriti o projektih … hm, katerih? A o športni dvorani, o jari kači, ki se vleče od leta 2011 dalje? Ja, če bi bila tista iz 2011, bi jo že imeli. Za 2,4 mio EUR takšno, kot jo šola in športniki potrebujejo in z vzdrževalnimi stroški, ki jih zmoremo. A, ta ni bila dobra. Zakaj že? Kdo je odločil, da se v 2013 začne znova, kdo je izbral točno ta projekt (ker drvarnice ne bomo gradili, je bilo povedano), kdo je že takrat dal pisne pripombe in kdo jih ni upošteval, kdo je v 2013/14 dobil denar Fundacije za šport za ta namen, pa ga ni izkoristil, kdo je v 2014 govoril, da dvorane ne bo, če ne bo 80% financiranja iz drugih virov, kdo je neštetokrat spreminjal projekt in izvajal popravke, vendar nikoli upošteval pripomb športnikov, kdo je kot prijavo za sredstva 3-krat poslal izjave Športne zveze Loška dolina, vsakokrat z drugimi zneski oz. vsebino (te obrazce so za ŠZ pripravili na občini), kdo je trdil, da je ŠZ dala soglasje k obstoječemu projektu, v resnici pa je bila to podpora h gradnji športne dvorane (z namenom, da se dobi denar), kdo ni povedal, da je v enem od teh izjav navedeno, da bo uporaba tega objekta brezplačna za določene skupine, kdo je v študijo vzdrževalnih stroškov v septembru 2019 napisal, da bo dvorana stala 6,8 mio EUR, kdo je v študijo napisal, da bo ogrevanje s toplotnimi črpalkami, na seji pa je župan razlagal o daljinskem ogrevanju iz podjetja Mrak? To je le nekaj vprašanj in še veliko tega bi se lahko vprašalo. Zato, prosim, prenehajte z iskanjem krivca za lastno nesposobnost. Pa ta dvorana še ni vse. Kamorkoli se obrnemo, vsepovsod težave. In ja, težave tudi pri gradnji doma starejših občanov. A ponovno kopica leporečenja, iskanja, kdo je kriv, da se zadeve komplicirajo. Seveda pa tudi pihanje na dušo občanom, kako se potrebuje postelje v domovih za starejše. Vsekakor se potrebuje tudi te objekte, a bojim se, da bo tudi tale projekt eden od neuglednih »spomenikov« te (vedno nič krive) izvršilne oblasti. No, pa ni problema, bomo že uredili, ko pridejo pravi ljudje na prava mesta.

No, pa naj se, v vsej »finosti« vrnem k vprašanjem, ki sem jih že daljnega 12. januarja 2020 posredovala županu.
Vprašanja, ki se nanašajo na **območje, kjer naj bi se gradila stavba doma starejših občanov na Ogradah, so še vedno »odprta«**. Pa tako so ta vprašanja nedolžna in enostavna, če je vse tako, kot je treba.

1. Ali je Odlok o občinskem podrobnem prostorskem načrtu za območje Ograde - EUP ST 02-del, glede na nedefiniranost njegovega 45. člena, že začel veljati?

2. Če je vaše stališče, da Odlok o občinskem podrobnem prostorskem načrtu za območje Ograde - EUP ST 02-del velja, vas prosim za natančen odgovor, od kdaj velja in kje je to navedeno?

3. Naprošam za scan »pogodbe, na podlagi katere je ustanovljena stavbna pravica za namen gradnje doma upokojencev na podlagi objave namere za ustanovitve stavbne pravice, št. 12280-1/2007-5 datum 22. 9. 2017«.

4. Naprošam za »sklep občinskega sveta, na podlagi katerega se župana pooblašča za podpis pogodbe o ustanovitvi stavbne pravice na parcelnih številkah 808/282 in 808/346, obe KO 1637 Stari trg pri Ložu.«

5. Kje in kdaj je bila objavljena »namera za ustanovitve stavbne pravice na parcelnih številkah 808/282 in 808/346 , obe KO 1637 Stari trg pri Ložu.«

6. Naprošam za scan morebitne pogodbe (če obstaja), »na podlagi katere je ustanovljena stavbna pravica in ustanovljena služnost na parcelnih številkah 808/282 in 808/346, obe KO 1637 Stari trg pri Ložu.« **A ODGOVOROV ŠE VEDNO NI. To kaj pove?**

Tule pa izpostavljam še eno vprašanje. Je župan s svojimi nekaj (družinami) podpornikov, v svojem zanosu in navdušenosti ob predlaganju, da se pristopi v »grozd domov za starejše«, preveril bonitetno oceno podjetja, ki naj bi vseh pet domov v tem »grozdu« gradilo? No, samo na »fino« sprašujem (to, kar sicer jaz vem), da ne bi bilo potem joka in stoka (in pisem bralcev o raznih razmišljanjih …), kako je kdo kriv in išče zakone, člene, vejice in pike. Sicer pa kaj hočemo. Kako je je že napisal dr. F. Prešeren? "Le čevlje sodi naj Kopitar!" Če karikiram, logično je, da zidar ali kuhar ne zna »iskati zakonov, členov, vejic ali pik«. Pravniku ali ekonomistu pa so za zagotovitev demokratičnega delovanja naše družbe zelo pomembni, saj jim je njihov pomen in pomembnost poznan.

A »finost« moramo vsekakor ohraniti še naprej, čeprav tudi na vprašanja, ki se nanašajo na **»gradnjo vodovodnega cevovoda na odseku Viševek – Vrhnika – Žaga«, ODGOVOROV ŠE VEDNO NI**. Tudi odgovorov na **vprašanje, ki se nanaša na postopke za dodelitev sredstev za pospeševanje podjetništva v občini Loška dolina za leto 2019, NI**. Tudi na moj predlog, da se v Pravilnik doda, da »do pomoči po tem pravilniku niso upravičeni funkcionarji v občini Loška dolina in sorodniki funkcionarja I. dednega reda ter da mora član strokovne komisije izpolnjevati pogoj najmanj VI. stopnje izobrazbe, pravne, upravne ali ekonomske smeri«, **NI NOBENEGA ODZIVA. OČITNO JE KAR PRAV, DA JE TAKO, KOT JE SEDAJ. VELJA PA RAZMISLEK, JE TEMU RES TAKO?**

Poglej ga »zlomka«, kljub vsemu temu, pa še vedno smo »celi fini«, kaj ne? Pa še vedno toliko vljudnosti premoremo, da vljudno sprašujemo naprej. Preprosta vprašanja, nič posebnega, nič strokovnega.

Preprosta vprašanja županu, ki se glasijo: »Ali je kateri od odvetnikov, ki imajo (ali so imeli) v letu 2019 z vaše (županove) strani podpisano POOBLASTILO, da za Občino Loška dolina kakorkoli izvajajo pravna dejanja, pooblaščen z vaše strani tudi osebno, da vas osebno zastopa v vaših zasebnih zadevah? *V katerih sodnih postopkih, v katerih postopkih upravnega spora in v katerih upravnih postopkih je v letu 2019 in 2020 Občino Loška dolina zastopal (ali še vedno zastopa) odvetnik Danilo Grilj?* Konkretno v *katerih postopkih v zvezi z večnamensko športno dvorano Stari trg pri Ložu naj bi Občino Loška dolina zastopal (ali še vedno zastopa) odvetnik Matevž Globevnik?*« **HM, PONOVNO NAPORNA (OČITNO NE TAKO PREPROSTA) VPRAŠANJA, SAJ ODGOVOROV NI.**

In še in še vprašanj. Preprostih, a zanimivih vprašanj, za tistega, ki sliši in hoče slišati. Za koga drugega pa je to »tolčenje po mizi«, kaj ne?

Dne 4. 3. 2020 županu posredujem dopis z vprašanji glede domnevne odklonitve JP Komunala Cerknica d. o. o (kar se je govorilo po medijih) prevzema **»nove kanalizacije za Iga vas in Kozarišče«** v upravljanje. (v nadaljevanju samo izvleček, v celoti je objava v mojem blogu).

In glej ga zlomka, v odgovor 11. 3. 2020 nekaj »prileti« na moj elektronski naslov. Odgovor župana se glasi:

»Projekt »Gradnja omrežja komunalne infrastrukture Pudob«, ki se izvaja že od leta 2017, je v letu 2020, tudi uradno zaključen s pridobitvijo uporabnega dovoljenja še za zadnji, III. del investicije (Viševek in Šmarata). Za ostala naselja so bila uporabna dovoljenja pridobljena že v letu 2018.

Prevzem novozgrajene komunalne infrastrukture za vsa tangirana naj bi bil s strani Občine Loška dolina in JP Komunala Cerknica izveden. Izvajalčeve odprave pomanjkljivosti se s predstavniki JP Komunala Cerknica in Občino Loška dolina odpravljajo in bodo predvidoma v celoti odpravljene do 13. 3. 2020.

Izvajanje investicije je na svoji zadnji seji dne 2. 3. 2020 obravnavala tudi Komisija za komunalo, prostor in varstvo okolja, ki je za to področje pristojno delovno telo občinskega sveta. Komisija je bila seznanjena s celotnim postopkom in je na podlagi tega sprejela tudi določene sklepe.«

Evo, takole se dobi odgovor, ko vprašaš o podrobnostih. **Skratka, odgovor v smislu KAJTEBRIGA.**

In ker je za razumevanje »problematike« potrebno imeti informacije obeh strani, tudi na JP Komunala Cerknica dne 4. 3. 2020 z enakim pismom zaprosim za informacije.

In dne 10. 3. 2020 na svoj elektronski naslov dobim zelo korekten in podroben odgovor, s priloženimi dokumenti, ki dokazujejo navedene navedbe. Še celo več. Pojasnijo mi tudi glede poračunov za okoljsko takso, ki so jih dobili občani, ki ne uporabljajo vode iz vodovoda.

Komunala navaja tudi: »… Ob tem smo na Občino Loška dolina posredovali vprašanje, ali se poračun izvede do občanov ali jih bo pokrila Občina Loška dolina. **Odgovor Občine je bil, da se izvede poračun do občanov, kar se je tudi izvršilo …«**

Glede prevzema nove kanalizacije v upravljanje pa JP Komunala pojasni: ».. s strani Občine Loška dolina **ni bila uradno pozvana k prevzemu kanalizacijskega omrežja ... Ugotovljene so bile napake … 6. 3. 2020, vendar del pomanjkljivosti še vedno ni bil odpravljen. … še manjkajoča dokumentacija** PID vodovoda, PID elektro instalacij v elektronski obliki, kopijo gradbenega dovoljenja, končno situacijo, navodilo za uporabo in vzdrževanje …«

Bolj korektnega odgovora (in še enkrat poudarjam, da so priložili tudi vse navedene priloge, ki dokazujejo njihove navedbe) že skoraj ne moremo pričakovati. In tako smo **razjasnili** tudi to **»skrivnost«**, ki smo jo poslušali, **da »Komunala NOČE prevzeti omrežja v upravljanje«**.

Takole, pa se je mimogrede razrešila tudi tale »uganka« o visokih položnicah in poračunih okoljske takse »za nazaj«. Naj bo zaenkrat dovolj.

Zato naj še jaz teatralično in bralcu v poduk zapišem stavek »zato mi ni vseeno, ko opazujem, kaj se dogaja v zadnjem 10 letnem obdobju v dolini, ki je moj dom.«

In tudi to se lahko zapiše. Zanimivo, da nekateri slišijo le »tišino, ki veje med občani«, ne čutijo in ne slišijo pa vrenja, negodovanja in zgražanja nad besedami in dejanji, ki jih občani slišimo, doživljamo in vidimo. Tišina, ki se ustvari okoli posameznika ali skupine, v današnjem času pa pomeni le, da postaja vse bolj izoliran, da se ljudje »vljudno« odmikajo in se ga, »če je le mogoče«, izognejo. Brez skrbi, koluarski zvok je močan, le da ne seže do določenih ušes.
Zakaj že? ▪

Edo iz Žage

Problematika onesnaženja našega Obrha in bivalnega okolja Loške doline

Prebiranje strokovne knjige dr. Lučke Kajfež Bogataj "PLANET, KI RASTE" me je vzpodbodlo, da sem naredil tale skromen prispevek, s katerim želim obuditi željo po očiščenju naše glavne žile Obrha, travnikov, njiv, gozdov in okolice naših domov, da se ne bi še naprej zastrupljali in vidno slabšali življenjskih pogojev sedaj živečim, še bolj pa otrokom in zanamcem.

Življenje je popolno in vse je povezano z vsem. V tej sestavljanki ne sme manjkati niti košček, ne da bi se porušilo občutljivo ravnovesje. Nič ni samoumevno in nič nepomembno, vse se med seboj dopolnjuje. Vsaka stvar, vsak pojav, vsako bitje, predvsem pa človek ima pomembno nalogo: prispevati k ravnovesju!
Učenje iz visokih Andov
Povzetek klimatologinje Lučke Kajfež Bogataj iz njene knjige PLANET, KI NE RASTE

Ko sem se v teh dneh zagledal v gladino jezu v Žagi pri izviru Obrha, me je spreletel srh ob pogledu na do danes največjo invazijo alg, gladine vode se skoraj ne prepozna in podobna situacija se vleče do naslednjega jezu in naslednjega in po celi dolini …

S podnaslovi EVTROFIKACIJA in INVAZIVNE VRSTE, ki so povzetki iz knjige dr. Kajfež, želim bralcem približati dejstva, ki vodijo k »samouničevanju« našega planeta ZEMLJE oz. prostora našega bivanja, domovanja.

Oba poglavja sem izpostavil zato, ker neposredno zadevajo nas občane Loške doline in bi nam vzbudila zavest, da moramo nujno in takoj kurativno in preventivno delovati, če ne želimo svoj »dom« spremeniti v zdravju rizično območje – seveda enako velja za prebivalstvo celega planeta, ki se je v samo 120 letih povzpelo z 1,5 milijarde na 7,5 milijard – do leta 2050 se predvideva celo 9 milijard, medtem ko je v srednjem veku na našem planetu živelo 265 milijonov ljudi!

Ponovno apeliram na vse pristojne tako občinske kot civilne iniciative, da kar najhitreje pristopimo k izdelavi preventivnih, še bolj pa kurativnih programov, v katere bi vključili prav vse občane, ne glede na starost in izobrazbo oz. znanja, da se »polatimo« čiščenja naših vodotokov in celega našega življenjskega okolja. Zaman se je izgovarjati ali pa še manj se zanašati, da bodo državne institucije in ministrstva kaj storila za nas – tu je zelo zgovoren pregovor naših prednikov: POMAGAJ SI SAM IN BOG TI BO POMAGAL ali pa UZDAJ SE USE I U SVOJE KLJUSE!
Predlagam pod pokroviteljstvom našega župana Organizacijski odbor, sestavljen iz občinskih organov, predstavnikov civilne iniciative in volonterjev npr. z naslovom: ZA ZDRAVO OKOLJE NAŠIH DOMOVANJ … Osebno sem prepričan, da bi vsakdo iz naše prelepe Doline po svojih močeh prispeval k akcijam za »lepši in bolj zdravi danes in jutri« ter da bo akcija uspela.

EVTROFIKACIJA
Je proces onesnaževanja, ki ga sproži čezmerna obremenitev vode s hranili. Preveč hranil so dušikove spojine in spojine fosforja, ki sprožijo škodljive biološke učinke. Hranila zaidejo v vodo z odpadno vodo iz kanalizacije ali pronicanja greznic in gnojenih polj. Močno se poveča količina alg – »cvetenje vode«.
Pri razgrajanju alg se intenzivno porablja kisik, kar povzroča zmanjšanje kisika v vodi, to pa zmanjša preživetje rib in drugih vodnih organizmov.

Obsežno cvetenje alg ob kasnejšem razkroju lahko zastrupi ljudi in živali zaradi izpustov vodikovega sulfata.

EVTROFIKACIJO štejemo za onesnaženje – to je umetna sprememba naravnega kroženja snovi zaradi delovanja človeka. Poleg izvirov in vodotokov so prizadete tudi podzemne vode. Zlasti pri nas oz. na krasu.

INVAZIVNE VRSTE
Pri nas se je po letu 1980 pojavilo preko 30 tujerodnih zelo invazivnih rastlin, ki so zelo prilagodljive, najbolj pa ogrožajo obrežna oz. obpotočna območja.
Nadležna plevelna in alergena ambrozijo ter japonski dresnik verjetno ne bomo nikoli iztrebili. Tudi strupeni orjaški dežen – sicer kot okrasna rastlina – izpodriva rastlinje na travnikih in rečnih bregovih ter ob dotiku povzroča hud dermatitis.
V naših vodah živi 17 tujerodnih vrst rib, bregove pa osvaja kanadska orjaška rozga, žlezasta nedotika in japonski dresnik.

Preko globaliziranega gospodarstva se pospešuje izumiranje posameznih domačih vrst in se posledično ustvarja pogoje za »invazivce«
Nujno je ozaveščanje oz. borba proti invazivnim vrstam rastlinja in živali, zlasti pa njihovo zgodnje odkrivanje ter odstranjevanje te nevarne tuje zalege.
Redna čiščenja bregov vodotokov lahko v kali zatre prihod in naselitev invazivnih vrst – kar bo v perspektivi, ko se bodo invazivne rastline in živali razrastle, praktično nemogoče! ▪

Obrh pri jezu v Žagi prekrit z algami (foto: Edo Šega)

PISMA BRALCEV

ANTON AVSEC, MEDVODE

O krizah

Ko doživljamo svetovno krizo koronavirusa, se spominjamo, kako je svetovna gospodarska kriza v tridesetih letih z vso ostrino pritisnila na vse sloje prebivalstva. Krizo so poglobile sankcije mednarodne skupnosti nad Italijo, ki se jim je pridružila tudi naša država. Naše kraje je še zlasti prizadela zaradi prenehanja trgovine z lesom. Brezposelnost je pritisnila žagarske delavce, furmane, ramparske delavce pa kmeta, gostince, trgovce idr.

Krizo je spoznal Janez Hribar iz Loža in dojel njih stisko in boj za golo preživetje. Rešitev iz težkega položaja so on in mnogi videli v programu revolucionarne delavske stranke KPJ. Bil je najvidnejši ustanovni član kmečko delavskega gibanja v Loški dolini kot del množičnega ljudskofrontnega gibanja. Oblast je tedaj intenzivirala gradnjo obrambne linije, ki jo je od leta 1938 vodil general Leon Rupnik in so jo zato imenovali kar Rupnikova linija. Vodstvo Dravske banovine se je zanašalo na obrambno Rupnikovo linijo, ki je potekala tudi čez Loško dolino. Februarja 1941 je zagotavljalo »da se bomo kot en mož odzvali pozivu svojega kralja in pohiteli pod zastavo in pokazali, da je svoboda Jugoslovana dobrina, za katero ni nobena žrtev pretežka. Samo preko trupel drži pot v naše domačije, v suženjstvo se ne vrnemo nikoli več.« (cit. Zasedanje Banske uprave Dravske banovine, februar 1941).

Druga kriza je nastopila, ko je 6. 4. 1941 vojna vihra zajela našo državo. Dva dni po napadu nacifašističnih sil je bil v Jutru objavljen proglas kralja Petra II.: »Tebi, ki nisi nikomur napravil zla, niti ga nisi nameraval, je vsiljena borba za obstanek. V bojnem metežu, ki je dospel do tvojih meja, si se trudil, da ostaneš ob strani, ker nisi ničesar zahteval, razen življenja v miru, svobodi in neodvisnosti. Tudi kraljevska vlada je povzela, da se ta tvoj mir ohrani. Toda sovražnik ni hotel miru in sodelovanja s teboj, temveč tvojo pokornost in po načinu, kakor je izvršen zahrbtni napad, je jasno, da hoče tvoje uničenje. Prisiljen, da braniš s krvjo svojo svobodo, jo boš branil, kakor si jo vedno branil ... Sile široke zajednice svobodoljubnih narodov, ki v tem času z nami skupno branijo ogroženo človeštvo, morajo zmagati. S to vero naprej do zmage.«

Že po dobrem tednu je kralj Peter II. z vlado pobegnil iz države, jugoslovanska vojska pa je 18. 4. 1941 kapitulirala. Nacifašistične države so Jugoslavijo okupirale in razkosale. Naše kraje je zasedla fašistična Italija. V razsulu so ljudje pobirali odvrženo orožje in material iz objektov iz Rupnikove linije in ga poskrili. V manj kot 14-ih dneh je vodstvo Dravske banovine razrešilo prisege kralju Petru II., da so lahko prisegli italijanskemu kralju in Dučeju. Domovini zvesti pa so 27. aprila ustanovili OF. V OF so se masovno vključevali predvsem pristaši kmečko delavskega gibanja in drugi. OF je tedaj organizirala in vodila partizanske čete v borbi proti okupatorjem in po štiriletni borbi izbojevale osvoboditev domovine.

Italijanska fašistična oblast je 3. maja 1941 ustanovila Provinzio di Lubiana – Ljubljansko pokrajino kot del Italije z Visokim komisarjem Grazziolijem in iz domačih veljakov Sosvet z banom Natlačenom na čelu. Ob tem aktu so podali Mussoliniju – Dučeju spomenico, v kateri izjavljajo, da bo slovensko prebivalstvo dokazalo še bolj v dejanju svojo zahvalnost in vso svojo lojalnost. Vdanostno izjavo je podal tudi škof Rožman in v opredelitvi razmerja predstavnikov cerkve, »z novo oblastjo fašistične Italije je za nas katoličane merodajna božja beseda, ki pravi, vsak človek bodi višjim oblastem pokoren, ni je namreč oblasti, razen od Boga postavljene (Rim, 18.1.). S tega stališča priznavamo oblast, ki je nad nami in bomo po svoji vesti radi sodelovali v častno in večno korist ljudstva« (cit. Škofijski list, 31.7.1941 – XIX, št. 4–6). V potrditev vdanosti je škof Rožman daroval zahvalno mašo za fašistične zmagovalce. To je pomenilo razkol v narodu med tistimi, ki so se borili za nacionalni obstoj, za domovino in tistimi, ki so pod vplivom katoliške cekve kolaborirali s tujci, ko so ti takoj začeli izvajati genocidne načrte za izničenje našega naroda. Razkol je trajal vse do poraza okupatorskih sil in tudi kolaboracije. Čutiti ga je še sedaj, ko demokratični svet proslavlja 75-letnico zmage zavezniških sil. ▪

Zadnji lastnik posestva Snežnik Hermann Schönburg Waldenburg (1865–1943) je napisal spomine o svojem življenju. Rokopis je njegova potomka Nobil Donna Grazia Vailati pridobila po združitvi obeh Nemčij, ko je v Hermsdorfu prvič obiskala grobove svojih prednikov. Spomine je v knjigi z naslovom Gehörtes und Gesehenes v samozaložbi izdala leta 1993 v Firencah. Knjigo je v slovenski jezik prevedel Jože Matevžič iz Vrhnike pri Ložu.

(nadaljevanje)

HERMAN SCHÖNBURG - WALDENBURG

Moje življenje

LUXEMBURG

Ko sem bil ataše, so me večkrat poslali v Luxemburg, da sem za mesec dni nadomeščal poslanika med njegovim dopustom. Vojvoda Adolf pl. Nassau je bil šele pred kratkim prevzel luksemburško dediščino. Ker je bil stari grad, ki je stal sredi mesta, sedež oblasti še iz španskih časov, se je vojvoda nastanil v nekdanji kobilarni v bližini mesta, kjer je v začetku prebival z nekaterimi gospodi svojega spremstva. Seveda se je počutil še precej tuje med svojimi novimi deželani in je v meni videl pripadnika tistih krogov, ki so mu bili enaki po rojstvu in načinu življenja. Zato sem bil pogosto gost na večerji, katere se je poleg mene udeležilo samo še njegovo spremstvo. Svetovno znano nasausko vinsko klet so svojčas srečno rešili pred Prusi v Straßburg in zato so iz njenih skoraj neizčrpnih zalog oskrbovali mizo velikega vojvode. Ko sem bil spet tam na kosilu, je veliki vojvoda velel dvornemu maršalu, da naj prinese najboljše vino njegove kleti. Ko so prinesli zaprašeno steklenico, je veliki vojvoda vstal in oznanil, da se bo sedaj zaročil njegov sin, dedni veliki vojvoda, z princeso pl. Braganza. Tako sem si lahko štel v čast, da sem pil najboljše vino Evrope. Toda vino tudi ni imelo veliko drugačnega okusa, kolikor se lahko spomnim, kakor druga dobra vina.

Na Luksemburškem je imel stari princ Carl pl. Arenberg tudi ljubek grad »Meisenburg«, kjer je poleti občasno bival s svojo ženo. Bil je značilen primer velikega gospoda ancien regima. Princesa, rojena Huniady, nekoč ena najlepših madžarskih kontes, je bila vdova umorjenega srbskega kneza Miloša. Imel sem stalno sobo v Meisenburgu in sem se lahko poljubno tam najavil, kjer so dnevi zelo prijetno minevali v lepi okolici pri lovu na divje svinje in dolgih ježah.

▸▸▸

V Luksemburgu niso bili ravno najbolj prijateljsko razpoloženi do Nemcev, kar smo lahko že slutili iz refrena narodne himne. Pripev se je glasil: »Nočemo postati Prusi«. Uradni jezik malega parlamenta je bil francoski, čeprav ga je večina njegovih članov komaj razumela. Zato pa so bile železnice pod nemško upravo in so se ravnale po srednjeevropskem času. Nekaj korakov od železniške postaje, kakor tudi v ostalem delu dežele, pa je že veljal zahodnoevropski čas. Tako se je lahko zgodilo potniku, ki ni tega dovolj poznal, da je prišel na železniško postajo pol ure po odhodu njegovega vlaka, čeprav je, kakor je kazala njegova ura, prišel na postajo točno.
--
Leto pred tem so okna mojih gozdarskih hiš žvenketala noč in dan zaradi grmenja topov na soški fronti. Sedaj vlada tišina. V gozdu občasno srečujem osebe, ki izginejo kot plaha divjad, ko zagledajo lovce. To so bili pobegli ruski vojaki.

REVOLUCIJA

V jeseni 1918 sem bil v času jelenovega ruka nekaj časa v Snežniku 4.
Na povabilo mojega bratranca Louisa Schönburga, ki je bil poveljnik 6. avstrijske armade, sem šel na fronto na Piavi. Prevozil sem celo severovzhodno Italijo, v kolikor jo je zasedla avstrijska vojska. Povsod je vladal največji red. Tudi na Piavi in v Vittorio Venetu, kjer je bil glavni stan mojega bratranca, je človek imel občutek, da je avstrijska fronta popolnoma trdna. Kmalu nato se je vse sesulo in jaz sem prispel samo z velikim trudom preko Trsta in Dunaja v vojaških vlakih v Dresden, kamor so me klicale moje obveznosti kot člana prve komore.
Ko sem enkrat šel med dvema zasedanjema deželnega zbora po Altmarku, je bil trg poln ljudi. Neki moški je splezal na spomenik sredi trga in je govoril množici. Stal sem predaleč, da bi razumel njegove besede. Po divjih gestikulacijah, ki so spremljale njegove besede, smo lahko domnevali, da ni šlo za kakšno pomiritveno akcijo. Takoj za tem je izbruhnila revolucija. Nihče ni prav vedel, kako se je to dogajalo. Odpeljal sem se iz Hermsdorfa v Dresden z namenom, da bi morda prišel do kralja in mu svetoval, da ne zapušča Dresdna. Ljudstvo mu je bilo večinoma naklonjeno, za njega je komaj obstajala kakšna nevarnost in zdelo se mi je primerno, da ostane v svoji rezidenci, da bi rešil, kar je bilo še za rešiti. V kraljevem gradu sem zvedel, da naj bi kralj odpotoval v Moritzburg. Tam sem za njim izgubil vsako sled. Sploh nisem slutil, da se kralj zadržuje blizu Hermsdorfa, v Gutebornu, kjer je čez nekaj dni tudi podpisal listino, da sestopa s prestola. Korespondenca, ki sem jo z njim imel v tistem času, se nahaja med mojimi listinami. Med listinami je tudi korespondenca, ki sem jo imel s predsednikom prve komore, grofom Vitzhumom. Z dopisi sem spodbudil protest prve komore proti njeni razpustitvi.
Revolucionarna vlada je bila razpustila deželni zbor in je zahtevala od njenih članov, da takoj vrnejo vozovnice za prosto potovanje po železnici. Jaz imam svojo kot spomin še do današnjega dne in sem z njo še tedne po prevratu brezplačno uporabljal saške železnice. To je dokaz, da je imela nemška revolucija deloma popolnoma miren značaj. V tem času so seveda v Dresdnu umorili rdečega vojnega ministra Neuringa. Njegovi še bolj rdeči tovariši so ga potegnili iz njegove pisarne v bloku in ga vrgli preko ograje na Avgustovem mostu v Labo. Ko se je poskušal rešiti s plavanjem, so ga z mostu pokončali s hitro strelnim ognjem in je za vedno izginil v valovih.
Zaradi določil versailske pogodbe o nemškem lastništvu v tujini sem se zbal, da bo gospostvo Snežnik doletelo najhuje. Najprej ni bilo čisto jasno, h kateri državi bo gospostvo pripadlo. Italijani so ga tudi večinoma vojaško zasedli in so bili prepustili samo majhen del novi državi Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vse je bilo samo začasno in sledila so dolga pogajanja v Parizu o razdelitvi tega dela plena. Američani so predlagali, da se ustanovi majhna tamponska država, ki naj bi jo poleg pristaniškega mesta Reke sestavljalo gospostvo Snežnik. Jaz bi torej postal lastnik skoraj vse nove države. Jugoslovani so se trdovratno upirali temu načrtu, ker so hoteli imeti Reko in Snežnik, ker je bil strateško pomemben. Italijani so se branili samo šibko in je v začetku kazalo, da bodo prepustili celotno ozemlje vmesne države. Ko je vmes posegel d. Annunzio, je kmalu začel v Rimu pihati ostrejši veter. Tedni, ki sem jih takrat preživljal, so bili polni skrbi. Dolgo je izgledalo, da se bodo uresničile jugoslovanske zahteve, kar bi zame verjetno pomenilo izgubo celega gospostva za prav smešno odškodnino. Jugoslovani so se od začetka do mene obnašali zelo sovražno, gospostvo so sekvestrirali, večino mojih uradnikov so z vsemi možnimi šikanami izgnali iz države in meni preprečili vstop v državo. Veliko tednov sem bil na Dunaju, kjer sem se vedno znova ukvarjal z neuspešnimi poskusi, da dobim dovoljenje za vstop v Jugoslavijo. Kazalo je, da mi bo pošel denar, še posebno zato, ker so se k meni na Dunaj začeli počasi zgrinjati moji uradniki z družinami, ki so jih pregnali iz Snežnika in so od mene pričakovali preživnino.
Na srečo je bil na Dunaju še velik tovorni avto, ki sem ga bil dal izdelati za Snežnik in sem ga bil že plačal. Zaradi prevrata ga nismo mogli prepeljati v Snežnik. Avto sem lahko prodal in se tako obdržal nad vodo.
Ko sem moral uvideti, da mi je pot v Jugoslavijo ostala zaprta, sem poskušal priti v Italijo. Čeprav smo bili takrat z Italijo še v vojnem stanju, sem kmalu dobil dovoljenje za vstop v Italijo.
Končno sem po različnih ovirah, ki so me spremljale med potjo, pripotoval v Trst. Več italijanskih armadnih zborov je bilo pripravljenih ob začasni meji, da prodrejo do Ljubljane. V začetku jim je poveljeval vojvoda Aosta, ki je imel svoj glavni stan v Trstu in me je zelo ljubeznivo sprejel. Prosil sem ga, da zastavi svoj vpliv v določeni politični smeri, vendar je mojo prošnjo zavrnil, češ da je samo vojak.
Nato sem se podal na pot proti Mašunu. Na Mašunu sem našel nekakšno vojaško taborišče, povsod so stale lesene barake in šotori vojakov. Gozdarske hiše so bile prenapolnjene z oficirji. Cel Mašun je bil obdan z žičnato ograjo in spremenjen v nekakšno utrdbo. Ko je poveljnik slišal, da je prišel lastnik, je prišel, da bi me pozdravil, in je dal zame izprazniti dve sobi. Seveda so se ves čas zasedbe Mašuna pripadniki italijanskih enot do mene vedli podobno kot omenjeni poveljnik.
Zaradi zadnjih dogodkov so bili moji zbegani uradniki zelo presenečeni, toda tudi zelo veseli, ko so nenadoma zagledali svojega gospoda, ker so mislili, da ga ne bodo več videli. Njihovo upanje, da se bo zdaj izboljšala njihova stiska, se je v resnici izpolnilo. V začetku življenja na Mašunu seveda še ni bilo čisto prijetno. V okolici se je veliko streljalo. V tednih, ko sem bival na Mašunu, je več mojih uslužbencev izgubilo življenje, med njimi kravji pastir iz Mašuna in logar Martinčič iz Jurjeve doline, tudi na moj avto so večkrat streljali, ne da bi v vseh teh primerih mogli ugotoviti, od kje so streljali in kdo je streljal.
Italijansko vojaštvo je bilo glede tega zelo lahkomiselno; po gozdu se je potikalo tudi veliko oborožene sodrge, kajti avstrijska armada je po razpadu pustila med prebivalstvom veliko orožja.

(se nadaljuje)

Borut Kraševec

Novice iz Loške doline (1855)

Kmetijske in rokodelske novice, ki so začele izhajati leta 1843 so na svojih straneh bralcem občasno prinašale tudi novice, dopise in obvestila iz Loške doline.

V njih so med letoma 1845 in 1860 tudi dopisi s podpisom Podgrivarski ali s podpisom Križnogorski. To sta psevdonima, s katerima se je podpisoval Jožef Bevk, ki je bil od 1850 do 1860 kurat na Križni gori pri Ložu. Leta 1845 je služboval tudi na Blokah in 1850 v Cerknici. Med letoma 1856–1859 so njegove zapise objavljali tudi v katoliškem cerkvenem listu Zgodnja Danica, ki je začel izhajati leta 1848. Tam se je večkrat podpisal kar z oznako X. Po poklicu je bil duhovnik, svoje zanimanje pa je v veliki meri posvečal tudi kmetovanju, kar je razvidno iz mnogih člankov, v katerih je z nasveti spodbujal k umnemu kmetovanju in prilagajanju zastarelega načina kmetovanja potrebam novega časa. Leta 1847 je postal član Kmetijske družbe v Ljubljani, 1850 član podružnice v Planini in 1855 predsednik podružnice v Ložu. V novice je poročal tudi o takratnih življenjskih razmerah, običajih ter naravnih in drugih nesrečah, ki so občasno pestile Loško dolino in bližnjo okolico. Med njegovimi zapisi najdemo tudi »kratkočasno berilo« – nekaj zabavnih vsebin in anekdot. Jožef Bevk se je rodil 4. marca 1811 v Sori, umrl pa 19. decembra 1860 v Št. Jurju pri Svibnem.

Ob njegovi smrti so 2. januarja 1861 v Novicah št. 1 zapisali:

»Žalostnega serca imamo tudi povedati, da našim bravcom pod imenom Križnogorski dobro znani gosp. fajmošter Jožef Bevk je unidan umerl, in sicer po kratki bolezni za pljučnico; iskreni domoljub je bil tudi marljiv podpornik kmetijske družbe. Škoda, velika škoda zanj, da nam ga je že v mladih letih vzela nemila smert! Naj mu bode zemljica lahka!«

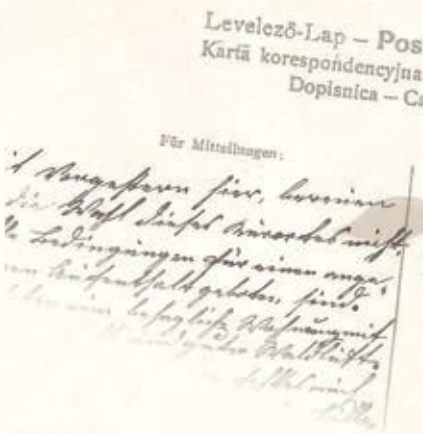

Zapis iz leta 1855, v katerem Križnogorski piše o koleri v Loški dolini:
(prepis je dobeseden, brez lektorskih popravkov)

NOVICE
gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.
Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.
Tečaj XIII. V Ljubljani v sredo 3. oktobra 1855. List 79.

»**Iz Križnegore na Notranjskem 29. sept.** Po staroteržki fari poleg Loža je tudi kolera, obiskovaje tù vse vasí, nemilo razsajala. Pred njo je bil primoran kosec koso na steno obesiti in žejnica serp na stran položiti, ter njej opravljati v čast neprijetne in gnusobne obrede. Ona je v dveh mesecih, od 27. malega serpana do 27. kimovca pobrala 165 oseb in v celi tej dobi sta le 2 dneva bila brez merliča. Zdaj se neprijudna ptujka nekoliko prizanesljivša obnaša, in upamo, da bo nas skorej zapustila. V veselje naše okolice in v tolažbo bolnikov, ki so jih osebno obiskovali, so se bili preblagorodni gospod deželni poglavar Chorinski kmalo v začetku bolezni les priti potrudili. Da je huda bolezen zdravniku in duhovnom, ker se ponoči in podnevi ni dalo mirovati, nedopovedljivo veliko opraviti dala, je brez mojega popisovanja vsakemu razvidno, če se spomni letošnje vročine, ki je nekaj dní terpela, in če si še verh tega misli semtertje raztresene vasí, ki niso blizo farne cerkve, kamor je po večkrat na dan bilo treba k bolnikom hiteti. Kmalo ko se je bila kolera sem priklatila, je bila tudi cerkev na Križnigori, dasiravno je prostorna, skoz 10 dní zaporedoma kakor ob izrednih izhodih od pobožnega ljudstva napolnjena, ki je pri svetem Križu zoper hudo nadlogo pomoči iskalo. Tudi spovednice so bile od spovedancev okrožene kakor Sevastopol od vojakov. Lepa prilika je tù bila marsikak tolažljiv, podučljiv in tudi marljiv nauk v serce vdihniti. Bog daj, da bi v strahu sprejeti nauki se v resnično detinski ljubezni ohranili in zveličanski sad dopernašali!

Naj še kaj povem od letošnjih pridelkov te okolice.

Rebrenega sená se je malo nakosilo, pa logih pa na kupe; pšenica je zavolj rije zlo slaba; oves je lep, proso bogato, ječmen dobro plení, fažola je dosti, le v treh vaséh so pridelki zavolj toče pičli; tudi ajda je zernata. Perje podzemljic (krompirja) je tukaj letos še le o mali maši jelo se černiti in tudi takrat manj memo druzih let. Bog daj, da se še prihodnje leto krompirjeva bolezen za kake 3 tedne naprej pomakne, in tako se je bomo, kar je naša preserčna želja, znebili. Upati smémo, da bo revni kmet rane poprejšnjih let saj enmalo si celiti začenjal. Križnogorski.«

(viri: https://www.slovenska-biografija.si ; www.dlib.si)

NAGRADNA KRIŽANKA

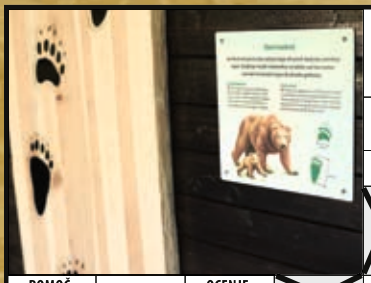

				NEMŠKA FILMSKA IGRALKA, BONDOVO DEKLE (KARIN, 1938 - 2017, *LE DVAKRAT ŽIVIŠ*)		VSUTJE, VSIPANJE	RASTLINA ZA PRIDOBIVANJE OLJA, OLJNICA	NEKDANJI DIJAK, UČENEC REALKE	ANA DOLINAR	NEURJENO STANJE	POLDRAG KAMEN RAZLIČNIH BARV	AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	ZNIŽAN TON G	RDEČA LISA NA KOŽI	VEČ KOKOŠI, KURJAD
				VELIK PROSTOR ZA PRIREDITVE / STAVČNO LOČILO								PREBIVALEC GRČIJE			
												BOSANSKI RAPER MAAJKA / ZAPORA, ZAPIRAČ			
POMOČ: DOR LAPE MIAZMA REID	GEOMETRIJSKI LIK S SREDIŠČEM IN POLMEROM	OCENJEVALNA SKUPINA / SREČNA ŽIVAHNOST							SEKANJE NA KOSE / IZPARINA GNILOBE, MIAZEM						
MOČEN, REZEK GLAS					OKRAS V OBLIKI PALMOVIH LISTOV / VEST								4. IN 16. ČRKA / LAJANJE, LAJEŽ		
RAVEN SVET, RAVNINA						AMERIŠKA FILMSKA IGRALKA (TARA) / PAUL ERDŐS					KOSMATA TKANINA ZA IGRAČE / ROMUNSKA VALUTA				
PESEM HVALNICA				ČLOVEKU PODOBNA ŽIVAL / ZAČIMBA ZA PIZZO						TROPSKA OVIJALKA / STARO IME ZA OKTOBER					
HRIB IN PREDOR PRI LJUBLJANI								VEČ ZVERI / IRANSKA VALUTA							
KRAJ V POLJANSKI DOLINI S TOVARNO ALPINA / RELACIJA, RAZMERJE						VOJSKA, ARMADA / TROPSKA MESNATA RASTLINA							AUDIJEV KARAVAN	POMAKNITEV	TV VODITELJICA ŽNIDARŠIČ
OŽBALT ILAUNIG			KRAVICA, TELICA / IGRALEC SAMOBOR				IGRALEC McKELLEN / PRIPADNIK NARODA V KAMBODŽI				VISEČE ŽIVALSKE ŠOBE / AFRIŠKA DRŽAVA				
TIPKA Z OZNAKO SHIFT									ZAČETNA BESEDA POGOVORA / PITJE DO DNA						
SPODNJA OKONČINA					JED IZ STEPENIH JAJC / 4. IN 11. ČRKA							STAR CITROËN / ČRT VOGLAR			
SONČNI SISTEM								KONČNI, ZAKLJUČNI DEL							
KDOR STROJI ŽIVALSKE KOŽE								SKAVTINJA							

Vabljeni k reševanju nagradne križanke.

Nagradno geslo križanke v marcu 2020 je bilo:
TISKAMO VSE IN NA VSE

Nagrade prispeva:

Abakos grafični studio

- **Abakos d.o.o.**
  Cesta 4. maja 11 a
  1380 Cerknica
- 01 709 63 00 • 01 709 63 05
- 031 386 650 • 031 738 386
- www.abakos.si
- studio@abakos.si

1. nagrado: **izdelava poslovnih vizitk (100 kosov)** prejme:
Tomaž Bavec, Kozarišče 61, 1386 Stari trg pri Ložu

2. nagrado: **majico in kapo** prejme:
Martin Kandare, Trebenče 1A, 5282 Cerkno

3. nagrado: **majico in kapo** prejme:
Hana Obreza, Markovec 32, 1386 Stari trg pri Ložu

Čestitamo!
Nagrajenci se o prevzemu nagrade dogovorijo v podjetju Abakos.

Nagrade prispeva Javni zavod Snežnik v okviru projekta NATURE&WILDLIFE.

- Javni zavod Snežnik
  Lož, Cesta 19. oktobra 49,
  1386 Stari trg pri Ložu
- 081 602 853
- tic.loz@kabelnet.net
- www.loskadolina.info

- 1. nagrada: **naglavna svetilka NATURE&WILDLIFE in majica EXPLORE THE WONDERNATURE**
- 2. nagrada: **naglavna svetilka NATURE&WILDLIFE**
- 3. nagrada: **majica EXPLORE THE WONDERNATURE**

Tudi tokrat je pravilna rešitev križanke geslo, ki ga boste dobili na osenčenih poljih, ki izhaja iz slike. Rešitev napišite na kupon in ga prilepljenega na dopisnici pošljite na naslov uredništva Obrh do **17. junija 2020**. Želimo vam veliko zabave pri reševanju in sreče pri žrebu! Uredništvo

Rešitev križanke:

Obrh

Predstavitev zgibanke in zemljevida na strani 31.

Naravoslovna učna pot
Po sledeh živali

Graščinski kompleks Snežnik

Kozarišče 67, 1386 Stari trg pri Ložu

Namesti aplikacijo **Snežnik Wildlife**

Google Play App Store

LEGENDA

- Informacijska tabla
- Daljša pot (1400 m)
- Krajša pot (700 m)
- Veliko poslušalo
- Solnica
- Gozdno kukalo
- Paviljon živali
- Pri lipovem drevoredu
- 1 Grad Snežnik
- 2 Pristava
- 3 Vrtnarija
- 4 Ledenica
- 5 Vodni izvir
- 6 Kip boginje Diane
- 7 Razgledni paviljon
- 8 Ničelni kamen

- Hrastov drevored
- Lipov drevored
- Štiriredni lipov drevored
- Kostanjev drevored
- Javorjev drevored
- Gabrov rondo
- Snežniška vrtnica
- Rdečelistna bukev
- Brezov gaj
- Nasad jerebik
- Jelševje
- Bukov gozd
- Smreke
- Polharski muzej

Park graščinskega kompleksa Snežnik vas sprejema z mnogo drevoredi, gaji, jasami in vodnimi elementi, ki vas bodo ob nekdanjih jezdnih poteh spremljali po naravoslovni učni poti. Sprehajali se boste po obronkih prostranih snežniških gozdov, ki so dom vsem trem velikim zverem: medvedu, volku in risu.

Sprehod ne bo naporen, bogatejši pa boste za nova naravoslovna spoznanja. Prepustite se mislim o gozdu in živalskim presenečenjem.